Garabet Ibrăileanu

Adela

Adela

de Garabet Ibrăileanu

(Fragmente din jurnalul lui Emil Codrescu)
(iulie-august 189...)

Bălţăteşti!... O improvizare de bâlci, pe şoseaua care vine de la Piatra, trece prin mijlocul satului, strâmbă, şerpuind printre râpi, şi se duce la Târgu-Neamţului, înconjurată de singurătăţi.

Lume multă, care vrea să petreacă şi nu ştie cum. Doamnele, ostentativ fără treabă, umblă în rochii de casă şi cu capul gol... Domnii, cu jambiere şi şepci impermeabile, trec la poştă, peste drum de hotel, înarmaţi cu alpenstock-uri, strânse energic în pumn la nivelul bărbiilor înţepenite şi importante. Peisaj meschin. O colină întinsă, tristă, pătată de câţiva arbori schilozi, ascunde munţii dinspre apus.

Nici o ,,cunoştinţă". Sistem infailibil: în genere, atitudini nesociabile; în specie, evitarea parcului. Pe drumul, inevitabil, din ,,centru" - cufundat în lectura unui ziar. (Am un număr din Voinţa naţională încă din Bucureşti.)

Plictis odihnitor. Lectură plăcută, reconfortantă: cataloagele câtorva librării străine şi un dicţionar portativ, cărţile de căpătâi care, împreună cu Diogen Laerţiul, repertoriu de cancanuri şi idei antice (amintit adesea de Coco Dimitrescu în ,,prelegerile" lui nocturne de la Cosman şi găsit din întâmplare la un anticar), alcătuiesc biblioteca mea estivală.

Cataloagele - pentru momentele de lirism intelectual. Unele cărţi le-ai citit. Ţi-aduci aminte şi împrejurările. (Era pe vremea...) Câteva... stai la îndoială. Iată una pe care vrei s-o citeşti de zece ani şi nu ştii pentru ce

n-ai reuşit încă, cu toate că o ai în bibliotecă. Pe aceasta, deşi ilustră, ai ocolit-o necontenit. De ce?... Câteva, mai interesante, ai să le comanzi cu siguranţă. Le însemni cu o cruce. Pe cele mai importante, cu două. De la o vreme observi că ţi-ai pierdut forţa de inhibiţie, şi crucile duble devin tot mai dese. Atunci, pe cele „câteva mai importante" le însemni cu trei cruci, care, în curând, încep să-şi piardă şi ele valoarea selectivă... Iată tratatul dispărut din bibliotecă de mult: cine ţi l-a confiscat sub formă de împrumut? Treci în revistă pe împrumutătorii probabili cu un sentiment neplăcut. Iată şi volumul (fireşte de poezii) în care ai trimis Elizei declaraţia de dragoste... Eliza...

Trei perne sub cap şi ţigările pe măsuţa de alături, ca să-ţi rămână spiritul absolut liber de corp şi de griji, şi lectura catalogului, cu toată atenţia, ca să nu treci cu vederea nici o carte - se poate imagina voluptate mai esenţială?

Dicţionarul - pentru momentele când spiritul vrea să ia contact mai concret cu lumea realităţilor în sine. După un instrument de teslărie, o pasăre (uneori ai şi figura alături; păsările din dicţionare au întotdeauna mutra mirată şi comică), apoi o prepoziţie cu înţelesurile ei subtile, demonstrate prin exemple naive. Şi tot aşa, în partea a doua, la numele proprii - un rege merovingian, un promontoriu, o primadonă italiană. Visezi la regele pletos, la promontoriul care împinge departe în mare un oraş cu nume ciudat, şi mai cu seamă la diva care a debutat la Neapole şi a fost pe rând (sau aproape) metresa unui duce, a unui conte, a unui tenor şi apoi nevasta unui bancher. Nu mai e dicţionar. E un roman în notaţii sugestive.

Dar azi am recitit paginile lui Diogen Laerţiul despre Epicur. Ataraxie. „Apatie"... Frica de acţiune a omului lipsit de energie impulsivă... Teroarea de răspundere a intelectualului prea lucid şi prea mult

preocupat de urmările faptelor lui. Decadenţa Greciei. Antipodul ,,bestiei blonde". ,,L'homme, ivre d'une ombre qui passe, porte toujours le châtiment d'avoir voulu changer de place..."

Mulţumit cu puţin, ca să poată suporta viaţa... Indulgent cu alţii, sever cu el însuşi. Inspiratorul tuturor endemonologiilor amabil-pesimiste. Neînţelese de proşti şi de porci, care traduc ,,plăcerea" lui subtilă şi detaşată în plăcerea lor trivială şi-l stropesc cu noroiul indignării lor ipocrite.

Sunt interesante aerele aristocratice pe care şi le ia în micile staţiuni ,,balneare" şi ,,climaterice" toată lumea asta, şi mai cu seamă femeile. Neavând nici o ocupaţie şi lipsind aici clasa de sus care să-i comprime şi să-i pună la locul lor - ca păpuşile cu resort când închizi capacul - aceşti mici burghezi se simt în adevăr boieri. Senzaţia de clasă nu-i o stare de suflet absolută. Rezultă dintr-un raport. (Admirabilă tautologie!) Un militar de un grad inferior trece în fiecare zi printr-un sistem ecosez de senzaţii: aci sclav, aci rege asirian.

Peste câteva zile, singur, prin munţi, sau (mai liric) prin munţii tinereţii. Stabilirea ,,itinerariului" scoate din umbră atâtea imagini de altădată... O noapte albastră deasupra Durăului, în septembrie... Luna, izbutind în sfârşit să urce Ceahlăul dinspre Buhalniţa, apăru candidă şi sinistră între două stânci, apoi dispăru în dosul Panaghiei şi pe urmă, după ce stătu o vreme nehotărâtă de-asupra prăpastiei, veni pe biserica schitului. A doua zi, pe Ceahlău... Bolta imensă de azur, acoperind priveliştile scânteietoare... Monştrii pietrificaţi de pe munte, culcaţi, ori în picioare, unii binevoitori, alţii agresivi sau bizari. (Era şi unul amical şi hilar, în mijlocul platoului.) Culmile negre din vale târându-se spre piciorul muntelui colosal, ori alergând speriate în toate părţile şi oprindu-se brusc, halucinate. Când vineţi, când roşii, munţii înalţi de pe Bistricioara,

strălucind în soare cu toate stâncile lor... Departe, în singurătăţi adânci, munţii cei din urmă - aproape nori, albi translucizi - încremeniţi în gloria infinitului, impresionând mai mult sufletul decât ochiul, înfiorând ,,voinţa", ca şi muzica, răscolind în adâncurile ancestrale spaime, nostalgii, mitologii defuncte... Şi-n fundul prăpastiei, la utrenie, aiurând, sunetul clopotului de la schitul invizibil...

Încă şi mai din adâncul vremii, Borca, cu dimineţile care sunau cristalin, cu zilele înalte şi luminoase, cu nopţile care veneau din pădure ude, cu miros de ferigă... Şi imagini răzleţe dintr-o vară sau alta, unele greu de localizat în timp: un curcubeu la depărtare de câţiva stânjeni, văzut din vârful Hălăucii: un cerc care abia îşi înscria statuia proiectată în el, rupt în partea de jos de umbra picioarelor mele. Un nor de smoală, de-asupra Călimanilor, biciuit în fiecare clipă de două trăsnete ca două fire uriaşe de magneziu aprins. Un pârâu secret, într-un peisaj de la începutul vremurilor, încercând, înainte de Beethoven, andantele din Simfonia a VI-a. Un cer violet, departe, într-o dimineaţă aspră de august. Un şipot minuscul, închis într-o încăpere de zid, ţârâind obosit într-o noapte târzie şi de care doamnei Voinescu i-a fost milă să-l lăsăm singur în foşnetul de cimitir al celor patru plopi...

Şi imagini, fulgurante, o clipă, din istoria - din preistoria? - vieţii. Într-o trăsură mică, în mijlocul unui platou gol; de jur împrejur, până-n zare, dealuri pleşuve, cenuşii, sinilii, roşietice... Altă dată, într-o trăsură mică (aceeaşi?), într-o după amiază de vară; la marginea unei păduri negre, pe vârful unui copac înalt, o găină sălbatică... Eram copil? Eram cu tata? Sunt imaginile unor realităţi? Sunt imagini de vis? Crâmpeie din delirul frigurilor din copilărie? Fragmente din viaţa unui înaintaş înscrise în nervii ascendenţei şi luptând să iasă în lumina conştiinţei?

Azi se împlinesc treizeci şi şase de ani de la moartea mamei...

Timpul vine din viitor, trece în urmă, se dărâmă peste ea, o acoperă, o face tot mai inexistentă, căci morţii mor şi ei, mereu. Când voi dispărea şi eu, va fi murit şi ea complet din univers.

Prea mic, când a murit, ca s-o ţin minte, imaginea ei mi-am creat-o mai târziu, în copilărie, după o fotografie rea şi ştearsă, pe care am înviat-o şi am colorat-o cu tot ce am auzit de la alţii şi cu propria mea fantezie: o fată tăcută, înaltă, cu părul castaniu, cu ochii căprui. Amintire a unei imagini arbitrare de altădată, aceasta şi atâta este mama.

În cursul vieţii, imaginea rămânând aceeaşi, a variat, totuşi, odată cu punctul de privire în care mă mutau anii. În copilărie, fata cu părul castaniu îmi era mamă. La douăzeci de ani, soră. Astăzi, o simt fiică. Dar aceste sentimente sui-generis, aceste ipoteze afective, fără substratul vreunei realităţi experimentate în viaţa de familie, au fost nostalgii de amor pentru o fată frumoasă, moartă de mult.

Ca şi furtunile, care răscolesc numai faţa oceanului, pasiunile tinereţii au venit şi au trecut, dar în adâncurile cele din urmă ale sufletului dragostea pentru imaginea fetei moarte a rămas intactă, neamestecată, de o esenţă unică, şi în nopţile senine, în prima tinereţe şi uneori şi astăzi, când mă simt singur, nedreptăţit, nefericit, mi se pare că mă priveşte cu grijă şi duioşie, aplecată peste o balustradă ideală din spaţiile interplanetare.

Timotin... Nu l-am mai văzut din Universitate. M-a recunoscut şi a oprit trăsura. Se ducea la Mănăstirea Neamţului. Avea lângă el o femeie şi patru fete. Oricât ai fi de spiritual şi demonic, ceea ce nu-i cazul cu Timotin, nu poţi fi decât ridicol înghesuit, într-o trăsură închiriată, de o consoartă şi patru reproduceri în miniatură ale figurii doamnei şi domnului, combinate indiscret. Cloşca asta slabă şi măruntă stătea îmbufnată şi ostilă, parcă ar fi simţit o ameninţare pentru numeroasa ei progenitură. Timotin m-a invitat la el, la mănăstire. Doamna a tăcut ca

un mormânt.

Matematicianul ăsta nu îmbătrâneşte. Dar nici nu are ce îmbătrâni în el. Subţire, uscat, abstract ca şi cifrele lui, pulsaţia vieţii este aproape inexistentă într-însul. Cu nasul ascuţit peste mustăţile subţiri - două linii negre, drepte, îmbinate deasupra buzelor inexpresive - cu părul lui sărac şi lins pe tidvă, a rămas ca la douăzeci de ani. De altfel, şi ştiinţa lui este eternă, ca şi obiectul ei - şi-l conservă.

Plimbare până aproape de Valea-Seacă. Lună plină. Răsărea când am ieşit din sat. Era greoaie şi roşie ca şi în noaptea aceea îndepărtată, când se îmbulzea pe poarta jităriei, gata să dea peste noi, şi atât de neaşteptată era apariţia ei abia răsărită acolo în poartă, încât femeia cu care - strecurându-ne prin întunericul de lângă garduri - căutam singurătatea câmpiei făcu un gest de apărare cu amândouă mâinile şi scoase un strigăt uşor de surpriză.

...Luna transfigurează totul. Gardurile strâmbe, şandramalele dărăpănate, bălăriile din maidan, atât de urâte în lumina soarelui analist şi veridic, adinioarea în bătaia lunii erau frumoase, dădeau satului „balnear" o poezie nemeritată; iar mai departe, în câmp, freamătul abia perceptibil al nopţii părea însăşi căderea luminii de lună pe copaci şi pe iarbă.

Dar lumina lunii impresionează şi simţurile inferioare: o noapte cu lună pare mai rece. Lumina albă, fiind asociată poate cu zăpada, dă senzaţia de frig. Iar când simţurile amorţite colaborează cu lumina înşelătoare, minciuna ia proporţii de fantasmagorie. Obosit de insomnia nopţii precedente şi de treizeci de kilometri făcuţi pe jos în timpul zilei prin munţi, călătoream într-o noapte cu lună plină pe capra unei trăsuri. În toropeala luptei cu somnul, vedeam în copacii izolaţi de pe marginea drumului femei uriaşe, care veneau întru întâmpinarea trăsurii, şi în pereţii

albi ai caselor singuratice - stânci de calcar abrupte. Surprins şi alarmat, îmi trebuiau câteva secunde ca să-mi corectez iluzia, pentru ca apoi, din nou, conştiinţa amorţită să-mi dea aceleaşi năluciri, aceleaşi femei cât clopotniţele şi aceleaşi stânci albe de var.

...Iluzionară, luna este „amica" visătorilor, a deficitarilor nervoşi, a romanticilor, a „lunaticilor" - şi a femeilor. Femeile nu simt poezia soarelui, realist şi unul, ca şi adevărul. „Midi, roi des étés"1 - obiectul şi expresia - nu există pentru ele.

...E târziu. Pe fereastra deschisă intră răcoarea sfârşitului de noapte. Luna în asfinţit stă pe culme cu faţa mare întoarsă spre noaptea pe care o părăseşte.

Azi-dimineaţă am întâlnit pe Adela! E aici de două zile! E cu mama ei şi cu „coana Anica". N-am mai văzut-o de trei ani. În vremea asta s-a măritat şi s-a despărţit.

„Doamnă" ! întotdeauna mi-a venit greu să schimb apelativul „domnişoară" în „doamnă". Mi se pare o imixtiune în lucruri prea intime, mi se pare că iau act cu brutalitate de fapte care nu mă privesc şi nu-i decent să mă privească. (Psihologie de cvadragenar, intempestiv şi pervers de lucid!) Şi apoi, ori de câte ori se căsătoreşte o fată plăcută dintre cunoştinţele mele, mi se pare că sunt furat. Hotărât, nu cultiv o simpatie exagerată pentru domnii şi stăpânii lor. Adelei îi voi spune, cel puţin in petto, „domnişoară". Pe domnul L..., cauza eficientă a transformării, îl ignorez, îl neg. Negând cauza, neg efectul...

Dar Adela n-a fost o simplă cunoştinţă, a fost prietena mea, şi cuvântul „doamnă" e legat de fapte şi sentimente neobişnuite.

Prietenia a început de când, cu mişcări, în intenţia ei ascunse (ca să nu bag de seamă!), dar foarte laborioase, mi se suia pe genunchi, stătea un

timp liniştită, apoi, sigură de locul cucerit cu o aşa dibace strategie, îmi scotea ceasornicul din buzunar, marea ei pasiune, îl remonta în toate felurile, îmi aranja cu o minuţioasă fantezie mustăţile, cravata şi părul. Alteori, tot pe genunchii mei îşi liniştea păpuşa, care ,,plângea" cu desperare. Eu îi ,,mâncam" unul după altul degetele, pe care le declaram ,,acadele"; lipeam fruntea de a ei, ca să-mi vadă în loc de doi ochi unul singur, lung de la o tâmplă la alta, ceea ce, când s-a deprins cu viziunea îngrozitoare, îi producea un acces de zgomotoasă ilaritate; îmi petreceam degetele prin câte un cârlionţ al părului ei blond şi, când uitam să mă ocup de floricelele ei de aur, îmi lua degetul, îl ducea la capul ei şi aştepta rezultatul cu ochii în ochii mei. Păpuşile trebuia să i le văd, pe toate, în fiecare zi şi să le ştiu pe nume. Uneori, când ,,avea treabă", îmi încredinţa câte una s-o ,,păzesc", ba chiar s-o hrănesc cu biberonul. Seara, mă ducea în toate odăile pe unde avea ,,copii" culcaţi prin paturi liliputane, prin cutii de botine ori de tutun, iar cei mai oropsiţi de soartă, prin locuri mai puţin confortabile. Fireşte, unii copii plângeau, alţii nu voiau să adoarmă, fiindcă erau obraznici, alţii erau bolnavi - şi ea îi admonesta, le făcea morală, îi consola... pe fiecare după starea în care îi găsea. Când îi venea şi ei rândul să se culce, rolul meu devenea mai important. După ce o dezbrăca dădaca, trebuia să mă duc în odaia ei şi să-i ţin de urât ,,câteva minute", care uneori se prelungeau atâta, că doamna M... mă dădea pur şi simplu afară. Programul sindrofiei cu Adela la patul ei îngrădit cu o leasă verzuie era foarte puţin variat. De obicei îi spuneam o poveste comandată de ea, mereu aceeaşi, de care nu se sătura niciodată. Era vorba, se înţelege, de un moşneag, de o babă, de două fete. Bucuriile şi indignările ei erau exact aceleaşi în fiecare seară, deşi ştia micul roman atât de bine, că, de câte ori schimbam vreun amănunt ca s-o încerc, mă corecta cu toată candoarea. Alteori ne jucam de-a ascunsul. Aci tehnica era complicată. Stând ,,de

vorbă", la un moment oarecare băgam de seamă că e cuprinsă de o nelinişte. Înţelegeam: voia să se ascundă. Mă ridicam de pe scaun şi mă depărtam câţiva paşi. Când mă întorceam, o găseam cu plapuma peste cap: se ascunsese. Eu o căutam prin toată odaia: „Da unde-i oare Adela? Unde s-a ascuns Adela?" Şi numai când nu se mai putea ţinea de râs şi vedea că din vina ei s-a dat de gol, îndepărta plapuma de pe faţă şi se considera învinsă.

În iarna când a fost bolnavă de scarlatină şi am vegheat adesea la patul ei, în calitatea mea de student în medicină, o învăţasem în timpul convalescenţei un cântec, care a avut un rol însemnat în legăturile noastre de mai târziu. Pură recunoştinţă pentru învăţător, sau cabotină nevoie de a face efect, dar urmarea a fost că mai pe urmă, ori de câte ori veneam la ei, mă întâmpina regulat cu un subţire şi monoton: „La dŕda madŕ!" adăugând, invariabil, envoi-ul: „Pent'u mata". Adela, victimă a infamiei mele, îşi lua revanşa fără să ştie: „La dŕda madŕ!" era oarecum transfigurarea, foarte personală, a universalului La donna e mobile, pe care i-l cântasem - aluzie directă la unele inconstanţe ale ei. (Pasiunile fiind întotdeauna lacome, mi se părea mereu că sunt trădat.) Şi acum îmi plătea poliţa, sfidându-mă în fiecare zi cu profesia de credinţă a necredinţei femeieşti şi agravând sfidarea cu sublinierea ei personală. O bucată de vreme Adela completa primirea asta graţioasă cu o altă atenţie specială. Cum isprăvea cântecul, alerga în odaia ei şi-mi aducea o rochiţă nouă, roşie ca o creastă de cocoş, cu aplicaţii de fir aurit, pe care mi-o punea pe genunchi, trimiţându-mi din ochii ei albaştri priviri elocvente, care spuneau lămurit: „Admiră! Ai mai văzut aşa ceva?" Dar rochiţa s-a învechit foarte repede...

Fericirea ei cea mare însă era s-o ridic „în pod", fericire exprimată întâi cu râsete gâlgâitoare de hulubiţă mică, pe urmă cu ţipete ascuţite, la punctul culminant al ascensiunii. Uneori mă „ridica" şi ea, strângându-mi

punctul culminant al ascensiunii. Uneori mă „ridica" şi ea, strângându-mi tare genunchii în braţele ei mici şi ţipând ascuţit: „Tâta ma'e!"

Prietenia noastră era atât de mare, încât Adela, când avea nevoie de a înţelege universul, deocamdată parţial, eu eram acela pe care-l consulta cu preferinţă. Odată, auzind că o să vie un medic veterinar pentru un cal al domnului M..., m-a luat oarecum deoparte şi m-a întrebat dacă: „Doctorul care ar' să vie e un cal mare? Era de patru ani. Pentru logica asta perfectă am ridicat-o în pod cât a voit, mi-am petrecut degetul prin toţi cârlionţii ei, i-am pus la dispoziţie ceasornicul, mustăţile şi nasul şi am petrecut amândoi o după amiază de fericiri.

Eram, bineînţeles, şi confidentul ei en titré. Într-o după-amiază, când m-a văzut intrând (mă aştepta!), a venit la mine obidită, furioasă, indignată, ca să-mi facă cunoscută ofensa sângeroasă pe care i-o adusese o domnişoară, fiica unui vecin: „Madadeta m-a făcut dumneta!" Era ceva teribil, în adevăr. Adjectivul acesta mica moldoveancă îl cunoştea până acum spus numai slugilor... Ofensa nemaiauzită o ţinuse secretă. Ceilalţi luau adesea în glumă nefericirile ei, ceea ce o supăra şi o făcea prudentă.

Purtam şi corespondenţă. În scrisorile de afaceri sau de invitaţii ale domnului M..., trimise printr-un fecior boieresc, găseam mai întotdeauna şi un adaus „scris" de Adela, nişte arabescuri extraordinare, painjeni complicaţi, heroglife, prin care îmi dădea ştire despre păpuşi, ori mă chema la ea, ori îmi vestea vreo nenorocire - şi era convinsă că am înţeles. Când, în sfârşit, pe la cinci ani, a început să înveţe şi un alfabet mai simplu, cel latin, copia mereu litere pe toate hârtiile din casă şi, pe măsură ce le copia, mi le aducea să le admir. Uneori mă punea la lecţie să scriu şi eu litere şi se purta cu mine exact ca doamna M... cu ea.

Din cauza marii noastre prietenii, doamna M... îmi spunea, în glumă, că am „întors" capul fetei. Dar şi fetiţa îmi întorsese mie capul. Ajunsesem

am „întors" capul fetei. Dar şi fetiţa îmi întorsese mie capul. Ajunsesem gelos de doamna M... şi de domnul M..., şi când mi se părea că Adela ţine mai mult la mine decât la ei, simţeam o fericire pe care o cultivam cu avariţie, în secret. Şi cum doamna şi domnul M..., din motive pedagogice, erau siliţi să se poarte mai rezervat cu ea, eu exploatam cu neruşinare situaţia mea, lipsită de responsabilitate, ca să-i cuceresc inima. Dar doamna M... nici nu-şi putea da seama de măsura pasiunii noastre. Jenat să dezmierd fetiţa în faţa tuturora - întotdeauna mi-a fost cu neputinţă să sărut copiii în public -, îi devoram ochii, năsucul, obrajii, cârlionţii, ceafa când eram numai noi singuri. În aceste téte-ŕ-téteuri nu lipseau nici dialogurile pasionate:

- Adelă, mă iubeşti?

- Te iube'c!

- Tare?

- Ta'e!

Este drept că răspunsurile n-aveau temperatura şi culoarea întrebărilor. La vârsta aceea, între cuvintele acestea abstracte şi conţinutul lor nu exista încă o perfectă corespondenţă. Adela le spunea conştiincios şi grav.

Secretul pasiunii noastre reciproce era simplu. Ea îmi „întorsese capul", pentru că orice om, din cauza unui instinct atavic, are tandreţi pentru puii de om (şi, prin derivaţie, de animal, de plantă şi chiar pentru miniaturile de obiecte); pentru că Adela era o jucărie vie şi plină de surprize; şi apoi pentru că omul fără surori şi mamă îşi concentrase asupra fetiţei blonde toate posibilităţile de afecţiuni familiale. Eu îi întorsesem capul pentru că eram în mintea copiilor, adică a ei, şi pentru că desigur, cu instinctul ei de animal mic, simţea că o ador. Dar Adela nu era numai un pui de animal egoist. Era capabilă şi de acţiuni altruiste, uneori foarte

costisitoare pentru ea. Adesea, ca să împartă cu mine cauza fericirii ei, când cronţăia pe genunchii mei un măr, de obicei crud, păstra un rest, sculptat de dinţii ei mici ca o bijuterie din care ar fi fost scoase pietrele scumpe, şi, cu mâna ei de păpuşă mică, mi-l împingea în gură. Şi apoi mă ţinea de mustaţă, atentă la rezultat. Nu se poate închipui un fruct mai savuros şi o idilă mai încântătoare... Dar altruismul ei o făcea să-şi pună chiar viaţa în primejdie pentru mine. Dacă cineva se prefăcea că vrea să mă bată, fetiţa îmi lua apărarea cu o îndrăzneală de cloşcă mică şi ageră, care mergea până la temeritate oarbă când agresorii erau în număr mare.

O singură dată prietenia noastră a fost puţin umbrită, câteva ceasuri, din cauza stupidei mele insensibilităţi la avansurile ei delicate. Domnul M... întâmpinându-mă la sosire cu nişte veşti rele pentru el, n-am dat Adelei atenţia cuvenită, am fost distrat şi rece. Atunci ea şi-a lungit buzele, şi albastrul ochilor i s-a întunecat. Apoi m-a ignorat complet, dar n-a părăsit odaia, şi mi-a trebuit o întreagă strategie, alcătuită din linguşiri, laşităţi şi - mizerabil corupător de suflete! - mai ales ispite, ca s-o pot recâştiga. În sfârşit, i-am cucerit un zâmbet, apoi, printr-o genială comicărie, un acces de râs. Şi pe urmă am fost şi mai amici, toată ziua.

Prietenia noastră a durat până la vârsta de opt ani, luând diverse forme, în măsura în care animalul devenea om, şi temperată puţin din cauză că, la urmă, nu mai stăteam vacanţele întregi la moşie, în vecinătatea ei.

Când, după o lipsă de şapte ani, am petrecut iarăşi două veri la ţară, n-am mai găsit pe Deluţa, Coca, Cucoana mică, Puica, Răţuşca, Copalaia (aşa pronunţa ea cuvântul „portocală") - cum îi ziceau unii şi alţii -, ci o domnişoară de cincisprezece ani, o fată înaltă, subţire, prea înaltă pentru vârsta ei, prea subţire pentru înălţimea ei, cu o coadă groasă de aur pe spate, legată cu un fiong albastru, cu faţa tot copilărească şi totuşi de o

frumuseţe mândră, semeaţă, aproape orgolioasă, amestec unic, care-i dădea ceva matur şi în acelaşi timp îi accentua copilărescul figurii.

Prietenia renăscută a crescut repede pe amintirile copilăriei şi pe precocitatea ei intelectuală şi tardivitatea mea afectivă.

Ca şi altădată, făceam călare aproape în fiecare zi cei cinci kilometri până la casa lor. Eram acum mentorul ei (de atunci am devenit ,,mon cher maitre". Îi dădeam cărţi, îi recomandam anumite pasaje şi ne plimbam ceasuri întregi prin parc, discutând lecturile, descriindu-i şi povestindu-i viaţa din oraşele mari şi iniţiind-o practic, pe viu, în ştiinţele naturii, pentru care avea o predilecţie deosebită. Dar ,,recreaţiile" erau mult mai lungi decât orele noastre, ,,ştiinţifice şi literare", cum le numea ea.

N-am fost grav niciodată, şi mai ales în conduită n-am reuşit niciodată să am ,,l'esprit de mon age". Aşadar: la vârsta de treizeci şi cinci de ani, şi încă de pe atunci cu părul sur, construiam prinzători pentru păsări (Adela avea colivii, seminţe, cunoştea obiceiurile şi gusturile tuturor zburătoarelor); făceam zmeie mari că abia le putea ţine, cărora le trimiteam pe sfoară inele cu ,,scrisori" sau batiste şi, noaptea, lampioane veneţiene, confecţionate de ea; mă urcam în copaci să-i aduc fructele cele mai frumoase, retrase parcă anume, ca-n poveste, pe vârful crengilor greu de ajuns; ne plimbam cu barca pe iaz, ,,ancorând" pe la adâncuri, în umbra verde a sălciilor pletoase, ea în nişte chioşcuri vii, care ne izolau de lume, ca să citim, să conversăm şi să ne admirăm mutrele în oglinda apei, ori ca să prindem peşte cu undiţa, aşteptând în zadar ceasuri întregi să se mişte pluta, în hazul peştilor sceptici la ispite; făceam praştii ca să vânăm vrăbii şi piţigoi, şi uneori reuşeam! Ne duceam la mure, unde Adela întâlnea adesea prietene din copilărie. Buzele ei, înroşite de sucul rubiniu, dădeau o expresie provocantă

frumuseţii ei blonde. In sfârşit, căzând, din treaptă în treaptă, în cel mai autentic rousseauism şi contribuind şi influenţa lui Fenimore Cooper, ne-am fabricat, în ascuns, arcuri de răchită şi săgeţi de corn şi ne-am dus în pădure la vânat! Bineînţeles că niciodată n-am vânat nimic.

Dar fata blondă cu arcul întins, cu corpul încordat ca şi arcul, mi-a rămas în amintire ca o splendidă viziune de artă sau de vis.

Deşi vizitele mele nu erau zilnice, totuşi, când veneam, pe la ceasurile trei; o găseam totdeauna în balcon sau chiar afară din ogradă, pe drum, aşteptându-mă. Uneori venea ea la mine (însoţită de domnul M...), călare pe calul ei negru, cu bustul înalt în rochia lungă, a cărei trenă - după ce se cobora de pe cal - o ţinea ridicată cu un gest de grande-dame plin de graţie şi comic pentru cei cincisprezece ani ai ei.

Omul aproape cărunt şi fetiţa cu păr de aur formau grupul cel mai original din lume. La masă stătea lângă mine şi mă boscorodea mereu că nu mănânc. („Fiindcă fumezi toată ziua!") Când jucam şah cu domnul M..., ea era întotdeauna personajul al treilea în jurul măsuţei. Chiar şi la adunările unde erau' invitate familii de prin împrejurimi, fetiţa înaltă stătea tot cu mine, cât îi permitea stricta politeţe datorită altora. Odată, ca s-o necăjesc, i-am spus că m-a părăsit pentru un tânăr care părea că o admiră mult. „Vrei să-i spun că nu-l pot suferi? Vrei? Spune!" N-am mai glumit. Cu temperamentul ei excesiv, era în stare să dea şi acest spectacol. Seara, la masa dată invitaţilor, cu mişcări intenţionat încete, ca să nu treacă neobservate, a luat o prăjitură, a tăiat-o în două şi mi-a dat o jumătate mie. Când am întrebat-o pe urmă pentru ce a făcut „în public" un gest atât de neobişnuit: „Ca să arăt proştilor că eşti prietenul meu".

Dar am avut cu ea şi altercaţii. Îi vorbeam adesea de viitor şi, fireşte, şi de vremea când o să aibă o familie. Ea tăcea. Dar într-o zi mi-a

răspuns, supărată, părăsind respectul pe care mi-l arăta întotdeauna:

- De ce vrei mereu să mă măriţi?

- Nu vreau eu, dar toate fetele se mărită.

- Ei! exclamă ea scurt, făcând un gest de impacienţă cu capul, cu nasul şi cu buzele.

Altă dată - era în vacanţa a doua - rugându-mă să mai stau, şi eu răspunzându-i că nu pot, mi-a spus cu ochii aspri:

- Desigur, ce importanţă am eu pentru mata?

- Ce importanţă? Nu mai suntem prieteni?

Şi, renunţând la plecare, am îmbunat-o şi am împăcat-o complet. Cu o zi înainte de a pleca, spunându-i în cursul unei convorbiri cuvintele: „Când o să fii mare", ea mă întrerupse bătăios:

- Sunt mare. Nu mai sunt copil. Crezi că dacă n-am avut noroc să mă nasc cu părul brumat...

- Nu m-am născut cu părul sur. Întreabă pe doamna M.... Dar nu-i vorba de asta. Eşti minoră încă. Mai ai de crescut.

- N-am să mai cresc! Nu vezi ce înaltă sunt? Crezi că eşti mai înalt decât mine?

- Cred.

- Hai la oglindă... Ei, vezi?

- Da, văd, eşti foarte frumoasă, dar eşti mică. Abia îmi ajungi la umăr.

- Nu-i adevărat! Sunt cât mata... în sfârşit, aproape. O femeie nici nu trebuie să fie înaltă ca un bărbat.

Apoi dispăru o clipă în altă odaie şi se întoarse cu părul pudrat.

- Ei, acuma ce mai zici?

- Zic că eşti mică. Dar să ştii că-ţi şade bine, tot atât de bine ca şi cu beteala de sub pudră. (Cu părul nins, stropit de aurul de sub pudră, era în adevăr de o frumuseţe rară - portretul ei realizat de fantezia preţioasă a unui pictor înamorat.) Vai de prinţul care o să cadă fulgerat...

- Prinţii nu cad fulgeraţi de ,,copii"!

Adela avea dreptate. Mă contraziceam. Am schimbat vorba. Dacă nu i-aş fi cunoscut firea destul de orgolioasă ca să justifice ambiţia ei de egalitate; dacă nu mi-aş fi dat seamă că strânsa noastră camaraderie (adică tocmai ,,egalitatea" între un om matur şi un copil) i-a pus problema egalităţii; dacă nu aş fi înţeles că şi viaţa ei printre oameni în vârstă a contribuit la această dorinţă de a fi ,,mare"; şi dacă, mai ales, actul de naştere, incoruptibila oglindă şi ,,introspecţia" nu mi-ar fi spus clar că sunt un om matur şi cărunt, aş fi luat purtarea ei ca explozia prea timpurie a unui sentiment de altă natură, decare ea nu-şi da seama, şi cât de ridicol şi vinovat m-aş fi simţit, deşi fără vină reală!

Dar viaţa m-a îndepărtat de unica mea prietenă. Vacanţa următoare n-am mai petrecut-o la ţară. Devenisem un personaj oficial. Toamna trebuia să plec în străinătate, ataşat la o legaţie pentru vagi studii comparative - sinecură aproape suficient justificată. Înainte de plecare m-am dus la Iaşi.

Domnul M... murise de câteva luni. Am găsit pe Adela în doliu, mai înaltă, mai puţin expansivă şi mai frumoasă. Frumuseţea ei creştea cu fatalitatea evoluţiilor naturale.

Cele câteva zile cât am stat acolo pentru afaceri, i-am dat toate orele libere. Voia să ştie numaidecât dacă vara viitoare am să stau la ţară.

- Eşti sigură că o să te mai găsesc acolo, la mama matale?

- Sunt absolut sigură

- Sunt absolut sigură.

- Nimic nu-i sigur pe lume.

- Dacă vii, ai să mă găseşti la Vorniceni, la mama.

Ştiam că n-o să pot veni, dar n-am îndrăznit să-i spun acum, când, rămasă numai cu doamna M..., avea nevoie de cât mai mult sprijin sufletesc în jurul ei.

Ce scrisori lungi i-am scris din străinătate! Uneori nu aveam ce să-i scriu, şi totuşi nu puteam să nu-i scriu. Scrisoarea, indiferent de sentimentele de moment pentru ea, devenise o obişnuinţă, căreia nu-i puteam rezista.

Dar afaceri şi preocupări excepţionale m-au împiedicat câteva săptămâni să-i scriu, ca de obicei, mult, şi prin urmare nu i-am scris deloc. Pe urmă faptul ca nu i-am scris, complicat cu ideea că acum trebuie să-i scriu lung şi circumstanţiat, m-a împiedicat să mai pot relua firul.

Întâi, după ce am isprăvit afacerile, mi-am îngăduit o amânare până la momentul cel mai potrivit pentru redactarea unei misive atât de complicate: explicaţii, scuze etc. Momentul l-am amânat; mai exact: s-a amânat mereu.

De fapt, era neputinţa de a trece de la o stare la alta. După cum înainte nu puteam să nu-i scriu mereu fiindcă îmi făcusem obişnuinţa, acum nu-i puteam scrie fiindcă îmi făcusem obişnuinţa de a nu-i scrie. Starea asta de suflet o cunoşteam din toată experienţa vieţii. „Ori citesc zi şi noapte, ori nu citesc nimic. Ori vizitez pe cineva mereu până la saţietatea lui şi a mea, ori nu-l vizitez deloc, compromiţând şi chiar rupând legături vechi.

Explicaţia psihologică nu-mi ajuta însă deloc. Explicaţiile nu modifică niciodată realităţile. Dar starea de suflet era agravată şi de conştiinţa vinei. Iar toate acestea împreună constituiau un bloc greu, care apăsa

vinei iar toate acestea împreună constituiau un bloc greu, care apăsa viaţa, amorţind-o. De la o vreme se adăugă şi convingerea (inteligenţa este un avocat, şi nu un consilier al firii individului!) că prin scris e imposibil să explici o stare de suflet atât de anormală. Peste un an, chiar dacă vraja s-ar fi rupt (şi nu se rupsese: abulia, hrănită mereu din ea însăşi, se instalase definitiv, tiranică), mi-ar fi fost în adevăr cu neputinţă să-i explic în scris tăcerea mea, aşa ca să o înţeleagă şi să mă absolve.

După câteva scrisori fără răspuns, nu mi-a mai scris nici ea.

Scrisorile ei nu conţineau reproşuri. Dar deveneau tot mai scurte şi mai reci. În ultima îmi spunea: „Dacă nu-mi scrii, nu-ţi pot scrie nici eu. Am impresia curioasă că vorbesc singură". Nu i-am putut răspunde nici la acest ultimatum. Acum scrisoarea trebuia să fie şi mai complicată, iar starea anormală, cu trecerea timpului vinovat, ajunsese la preferinţa ei psihologică.

Când, peste un an, un faire-part mi-a făcut cunoscut că s-a căsătorit (un simplu faire-part, ca oricăreia dintre cunoştinţele ei mai îndepărtate!), am avut un sentiment de chinuitoare durere (Adela făcuse pasul cel mai important din viaţa ei, fără măcar să mă poată preveni!) şi cel mai insuportabil sentiment de ruşine din viaţa mea. Am răspuns printr-o telegramă de scurtă felicitare banală. Căldura ar fi fost insensibilitate cinică! Pe urmă am auzit că s-a despărţit, imediat după căsătorie.

Între noi stau acum, izolante: purtarea mea incalificabilă şi căsătoria ei neizbutită. Ea poate păstra tăcerea (o femeie are dreptul să tacă asupra vieţii ei intime). Mai ales în urma înstrăinării dintre noi. Eu însă nu pot să nu-i vorbesc de purtarea mea vinovată şi ofensatoare şi de durerea că am rupt orice legătură cu dânsa. Ea o să înţeleagă.

Am depus omagiile cuvenite la locuinţa familiei M... Sunt instalaţi seniorial. Au adus de la Vorniceni mult mai mult decât necesarul. Au

transportat şi un piano. Indispus de accidentele drumului, stă posac într-un colţ şi cere neapărat un acordor.

Doamna M..., anemică şi reumatică, a îmbătrânit mult în anii din urmă. Era atât de frumoasă când am cunoscut-o! Ca orice adolescent, iubeam pe toate doamnele tinere pe care le cunoşteam mai de aproape. Am iubit-o şi pe ea. Ceasurile de visare cu ochii deschişi după stinsul lumânării din vremea adolescenţei i le-am consacrat o vacanţă întreagă de Paşti numai ei.

Adela seamănă cu mama ei cum era atunci, numai ochii sunt alţii. Doamna M... are ochii căprui, acum uscaţi şi decoloraţi. Niciodată nu m-a lovit ori nu m-a interesat ca astăzi asemănarea dintre ele. În primele momente figura doamnei M... mi s-a părut o imagine dezavantajoasă pentru Adela. Un memento sinistru: Adela, peste treizeci de ani... Dar după o jumătate de ceas am avut impresia că doamna M... e acolo anume ca să scoată în evidenţă tinereţea şi frumuseţea triumfătoare a fetei sale.

Adela e aceeaşi, ca şi acum trei ani. Înaltă - puţin mai înaltă decât atunci: „a crescut!" - cu umerii largi, cu o licărire de zâmbet în ochii albaştri, cu nasul de o uşoară şi spirituală acvilinitate, cu fruntea acoperită pe jumătatea stângă de o pală de păr blond, acum puţin bronzat. Nu i s-a schimbat nici expresia copilărească a feţei, nici mişcările naive şi repezi, nici glasul încet şi voalat, cu care parcă destăinuieşte secrete. Numai trupul i s-a împlinit. (Tinereţea beneficiază de toate, chiar şi de trecerea anilor.)

Femeia asta, care invită cu farmece copilăreşti la mistere tulburătoare, va face nefericirea multor imbecili...

La plecare, m-a condus până în ogradă. Fără nici un preambul, am atacat problema care simţeam că nu poate fi amânată. Ne-am plimbat

prin ogradă un ceas. Am vorbit aproape numai eu. La sfârşit, mi-a spus hotărât: „Am înţeles". Apoi, cu ochii în sus şi respirând puternic aerul: „Nu-i asta principalul..." Pe urmă, revenindu-şi: „Dar nu pot ascunde şi nici nu vreau să ascund că-mi pare bine că ai suferit. Măcar atâta... Dar să nu mai vorbim. Să punem cruce."

„Nu-i principalul..." Atunci ce este principalul? Căsătoria? Dar căsătoria ei nu face parte din psihopatia mea epistolară. Şi de ce „măcar", dacă m-a înţeles şi m-a absolvit? Ori poate nu m-a absolvit din inimă? Dar contrazicerea dintre cele două cuvinte din fraza ei scurtă rămâne totuşi. Şi prea doza cu grijă ceea ce-mi spunea, ca să se fi contrazis şi în fond.

Când mi-a dat mâna, mi-a lăsat-o atât de inertă într-a mea, încât nu ştiam ce-i mai puţin nedelicat: să i-o ţin mai departe, ori să i-o las. În sfârşit, şi-a retras-o, cu un „ta revedere" încet, aton.

În curând voi avea patruzeci de ani! Nu mai sunt un început, o cauză. Devin tot mai mult prelungire, un efect. Mă simt complet determinat. Patruzeci de ani! Vârsta amintirilor şi recapitulărilor... A rechema bucăţi de trecut, a le retrăi în închipuire - singura compensare a vieţii pierdute, procent slab la un capital nerambursabil.

Tinereţea - plutire pe un râu de munte cu mlădieri capricioase, sub jocurile de lumini şi umbre ale pădurilor, cu întârzieri neprevăzute şi binevenite, cu gândul la bucuria drumului de mâine. Şi după câţiva ani, care trec ca un fulger, alunecarea vertiginoasă, fără putinţă de oprire, între maluri uniforme, într-o lumină sură şi rece de toamnă, spre apropiata prăpastie...

Patruzeci de ani! Ce urât, ce vulgar sună cuvintele astea!

Ce dospit!

O firmă proaspătă, scrisă cu cerneală pe o hârtie cenuşie, li pită de

geamul unei căsuţe, vesteşte că staţia balneară adăposteşte între zidurile ei un ceasornicar. Am intrat să-mi schimb sticla de la ceas, plesnită acum câteva zile.

Haim Duvid, ceasornicar din Paşcani, şi-a adus nevasta la băi şi, ca să nu stea degeaba, îşi exercită meseria, dar cu intermitenţe mari, serviciile lui fiind cerute rar de cele vreo sută de ornice câte a socotit el în Bălţăteşti.

Haim Duvid e un gânditor. Poate filozoful târgului său. (Fiecare târg din Moldova are un filozof evreu.) Îl arată şi înfăţişarea: mic, slab, palid, cu barba neagră mătăsoasă, chel până la jumătatea capului, cu fruntea înaltă, acoperită de o piele galbenă subţire, brăzdată de încreţituri fine.

De altfel, toţi ceasornicarii sunt mai mult sau mai puţin filozofi. (Îşi aleg meseria din cauza firii lor? Ori devin filozofi din cauza meseriei?) Ceasornicul, angrenaj de forţe, ,,lecţie" de determinism - cu sistemul lui de sori strălucitori, cu palpitul spiralei nelămurit şi sur închipuind o nebuloasă, cu pretenţia coardei de perpetuum movens al rotaţiei dintre cele două capace - e un univers în miniatură, pe care maistrul îl descompune prin analiză şi-l reconstituie prin sinteză. Iar răbdarea, supunerea la obiect, fineţea mâinii, cerute de meserie, adaugă virtuţi morale şi talente artistice la calităţile lui de gânditor.

Nevasta lui Haim Duvid, doamna Sabina (de unde acest nume în mahalaua evreiască din Paşcani?), e antipodul lui. Pe cât este el de abstract, pe atât de concretă este ea: blondă, mare, grasă, invadată de cărnuri pe obraz, sub bărbie, pe omoplaţi şi pe rest, cu pântecele proeminent al unor femei mature din rasa ei, complexiune care, agravată de portul complet neglijat, ofensează unul câte unul fiecare canon al esteticii. În schimb, doamna Sabina Duvid are sufletul delicat şi inimă bună, vădită chiar şi în ochii ei albaştri, lăcrimoşi. Dar doamna Sabina

Duvid prezintă şi un alt contrast interesant. Tip desăvârşit de ceea ce cu un cuvânt inestetic - peiorativ şi trivial în intenţia cu care e întrebuinţat - se numeşte o balabustă, ea vorbeşte cea mai neaoşă limbă moldovenească, cu atât mai moldovenească şi mai neaoşă cu cât doamna Sabina Duvid, emotivă şi înzestrată cu o înflorită imaginaţie plastică, are un talent înnăscut de a-şi exprima ideile colorat, în contrast radical cu filozoful Haim Duvid, care vorbeşte abstract, incorect şi cântat. Probabil că el e născut în ghetto, şi ea, la ţară.

Haim Duvid nu avea astăzi nimic de reparat. După ce mi-a pus sticla la ceasornic, am continuat conversaţia începută.

Doamna Sabina are reumatism, ca şi tatăl ei, şi e convinsă că o să moară, ca şi el, după câţiva ani de suferinţe. „Ferice de morţi, că nu mai simt dureri", a încheiat ea povestirea şi prevederile triste.

„Prostie!" a subliniat Haim Duvid şi a dovedit, cui răceala intelectualului care urmăreşte adevărul, că „tată" n-a scăpat de nici un chin.

Argumentarea lui Haim Duvid era, în fond şi-n expresie, aproximativ aceasta: „A scăpa de chinuri înseamnă că simţi că nu te mai doare. Tată nu simte că a scăpat de chinuri. Tată nu-i nici fericit, nici nefericit, pentru că acu nu-i nimic. Cel care nu simte chinuri e cadaverul tatei. Mai degrabă poţi să zici despre un lemn că nu simte chinuri, pentru că lemn este. A spune orice lucru despre om care a murit este prostie mare."

Doamna Sabina Duvid, neînţelegând nimic, a combătut totul.

Dar Haim Duvid avea dreptate: numele celui care a fost odată nu poate forma subiectul nici unei propoziţii cu verbul la prezent, şi, gândind bine, nici la trecut. „Hanibal a învins la Cannae" e necorect; afirmă minciunos o existenţă, aceea a lui Hanibal. Căci, pentru a fi operant cândva, ceea ce e denumit de subiectul propoziţiei trebuie să existe, să fie o realitate.

O inexistenţă nu poate avea un atribut, nu poate produce o realitate nici ieri, nici azi, nici mâine; şi despre nimic nu se poate afirma nimic.

Am crezut că-l pot pune pe Haim Duvid în încurcătură:

- Domnule Duvid, cel care moare trăieşte pe lumea cealaltă şi ştie că a scăpat de chinuiri.

- Cine poate să ştie dacă este lume cealaltă?

- Dumneata nu crezi în Dumnezeu?

- Prostie să crezi, prostie să nu crezi. Cine poate să ştie dacă este? Numai... Dumnezeu ştie.

Haim Duvid şi-a permis să fie frivol. A făcut spirit. Vai! nu există om fără slăbiciuni. Mai curios e că Haim Duvid, meseriaş din Paşcani şi filozof de ghetto, e sceptic şi poate chiar ateu.

Muzica, militară cânta adinioarea în parc un vals de altădată.

La o modulaţie a valsului vechi, am văzut zâmbetul Elizei când a apărut într-o seară pe poarta grădinii publice şi a dat cu ochii de mine - un zâmbet necunoscut încă, abia schiţat, un zâmbet de provocare, un zâmbet de femeie, al femeii care abia începea se apară în cei şaisprezece ani ai ei...

Aproape în fiecare seară stau de vorbă cu Adela în cerdac.

Doamnele se retrag devreme. Adela arată o simpatie atentă, aproape supusă „maestrului". E mai personală însă în opinii decât altădată. Dar ce se petrece în ea? Când vorbeşte, totdeauna parcă ar mai avea ceva de spus. Are reticenţe subite şi curioase. Dacă i-ai transcrie vorbele, ar trebui să pui mereu câteva puncte de suspensie la sfârşitul frazelor. Când se emoţionează, şi se emoţionează adesea fără cauză vădită, are sufocări graţioase, de pasăre care bea. Şi rar participă normal la duetul

nostru. De obicei distrată ori animată. Uneori își întrerupe momentele de distracţie printr-o întoarcere bruscă şi cordială spre mine, însoţită de un „da" rostit încet şi repede, confirmând fără necesitate cuvintele mele.

Femeia asta tânără şi curioasă de viaţă şi de stări sufleteşti mă scrutează necontenit, fără să aibă aerul. Eu îmi îngroş cât se poate epiderma sufletului, s-o fac impermeabilă. Dar cu femeile jocul e pierdut întotdeauna. Ele privesc în sufletul bărbatului ca într-o vitrină. Manejul e interesant. Dar, în definitiv, n-am ce ascunde.

Raporturile mele cu familia M... sunt de natură specială. Mai tânăr numai cu zece ani decât doamna M..., fac parte mai curând din generaţia ei. Cu toate acestea, în chipul cel mai natural, Adela şi cu mine formăm un grup, o „societate" aparte, pentru că o femeie de cincizeci de ani e fără îndoială bătrână; pentru că doamna M... era măritată pe vremea adolescenţii mele, şi raporturile dintre adolescent şi femeia măritată au persistat; pentru că boala îi dă zece ani pe deasupra şi pentru că - şi asta cred că e cauza principală - concepţia ei de viaţă, moştenită de la părinţi, o face şi mai bătrână.

Cât despre coana Anica, mătuşa prin alianţă, prin mezalianţă, cum zice Adela, ea nu există, sau există preistoric. Trecută mult de şaizeci de ani. Fiică a unui vechil, ajuns proprietar mare. Măritată acum o jumătate de secol cu un frate al doamnei M..., iubitor de arginţi. Văduvă din timpuri imemorabile. Păstrează, indelebilă, marca familiei de origine. La masă, îşi ajută furculiţa cu mâna stângă. (Adela îşi muşcă buzele, să nu izbucnească!...) Când cască, zgomotos şi în trei etape, face o cruce cu degetele în dreptul gurii. (Idem!) Vorbeşte cu „tăţi", cu „să vezi mata". (Tema unică: „băietul". Băietul e fiul ei, colonel de roşiori.) Face mereu pasienţe şi dă în cărţi. Se zice că după moartea mamei, tata a cunoscut-o foarte de aproape. Erau vecini de moşie. Versiunea asta îmi displace profund. Fiii au curioase pretenţii faţă de părinţi... (Fetele sunt mai lucide

profund. Fiii au curioase pretenţii faţă de părinţi... (Fetele sunt mai lucide şi mai comprehensive.)

Aseară, nu ştiu pentru ce, am început să-i fac Adelei declaraţii că sunt bătrân. (În adevăr, părul meu brumat, cum spunea ea odată, dacă atunci era un paradox şi o cochetărie involuntară, acuma începe să capete justificare cronologică.) Adela asculta zâmbind. Apoi m-a combătut cu graţie. (Mi-ar plăcea să nu fie pură complezenţă.) Şi mi-a spus că are să-mi dovedească altă dată că n-am dreptate. Cum are să-mi dovedească, şi de ce altă dată? Ca argument suprem, căci ţineam mult să-i probez că sunt bătrân - Dumnezeu ştie pentru ce! - i-am spus, forţând puţin autobiografia, că peste zece ani am să fiu moşneag. ,,Şi eu am să fiu bătrână atunci", şi tonul ei parcă ar fi stabilit o complicitate. (Peste zece ani, ea are să aibă treizeci de ani!...) ,,Şi eu!" Pentru ce ,,şi"? Şi pentru-ce vrea să-mi probeze că nu sunt bătrân? (O femeie are un singur mijloc de a dovedi unui bărbat acest important adevăr!) Pentru ce? Consolare? Delicateţe de sentiment? Zădăreală?

Continuu să-i amintesc de tinereţea pierdută. Pentru ce fac acest lucru, nedelicat, între altele, şi fiindcă vorbesc mereu despre mine? Ce se petrece sub conştiinţa mea? E mândria de a-i arăta că nu sunt un imbecil, care crede că mai e încă tânăr? E dorinţa de a o asigura că nu pot avea gânduri lăturalnice, fiindcă tocmai poate încep să le am? E regretul că sunt prea bătrân pentru ea şi nevoia de a mă lamenta, fie chiar ei, poate mai ales ei? E dorinţa de a fi din nou combătut de ea? (Până acum încă nu mi-a ,,dovedit" că sunt tânăr.) Azi m-a întrebat cu asprime pentru ce ţin atât de mult s-o conving că sunt bătrân. Mi-a plăcut tonul ei. Aşa se bucură bolnavii închipuiţi când medicii strigă la ei şi-i dau afară, ca să-i convingă mai bine că sunt sănătoşi. Şi apoi tonul ei de mustrare dovedeşte că nu mă mai respectă atâta, ceea ce e încântător, şi că şi-a luat drepturi asupra mea, ceea ce e şi mai

încântător. Dar bag de seamă că filele jurnalului au ajuns nişte adevărate „foi de observaţie". Îmi iau pulsul şi temperatura de câteva ori pe zi. E cel mai bun mijloc de a deveni bolnav, ori de a agrava o afecţiune contractată.

...Pentru ce s-a supărat când a spuneam că sunt bătrân? O contrariez în ceva? Crede că vreau să-i zădărnicesc un gând? Dar iată-mă alunecând în cea mai ridicolă fatuitate.

Un acordor din Piatra a adus, în sfârşit, pianul în stare normală. Adela mi-ia cântat azi o bucată care ştie că-mi place cu deosebire. Muzica corpului ei m-a impresionat însă mai mult decât muzica însăşi. Mişcările braţelor, ale bustului la dreapta şi la stânga, viforul dibaci al mâinii când întorcea pagina, mişcarea piciorului pe pedală, laitmotiv discret al muzicii de imagini, făceau pentru mine cea mai tulburătoare simfonie.

Valsul lui Chopin acompania muzica corpului ei... (Cam emfatic, iubitul meu!) La sfârşit, după o linie trasă cu degetul cel mare, parcă mânios, peste toate clapele de la stânga la dreapta, ca o parafă energică a unei iscălituri sub un text, care făcu pianul să strige cu toate vocile lui alarmate, Adela se ridică aproape cu violenţă de pe scaun, întrebându-mă: „Îţi place ca şi atunci?" I-am sărutat mâna şi pentru „atunci", şi pentru acum. Am văzut pe faţa ei o nedumerire, căci nu e obişnuită din partea mea cu expansiuni de natura asta. Dar n-a spus nimic şi, trecându-şi mâna pe frunte ca pentru a se dezmetici, m-a întrebat ce vreau să mai cânte. I-am răspuns, fireşte, că acum e rândul ei să aleagă.

Rapsodia tumultoasă a lui Liszt îi acompania şi ea, pătimaş, mişcările vii ale corpului.

...Ipocrizia e inutilă. Nu am temperatura normală. Dar sper că e un accident trecător. Efectul muzicii...

Fânaţul, seră imensă de flori sub clopotul cerului sprijinit pe orizont

Fânaţul, seră imensă de flori sub clopotul cerului sprijinit pe orizont, aşteaptă coasa. Sub atingerea fină a unei uşoare şi eterne adieri, simţită numai de ele, florile se clatină încet, pe tulpinile lor subţiri şi înalte, în străfulgerări de roş, de violet, de galben şi de toate culorile din lume. Pe alocurea, cicoarea domină puternic, iradiind un abur albastru ca un voal împotriva soarelui arzător.

O femeie tânără nu poate face o plimbare pe câmp fără să culeagă flori. Adela le alege metodic, cu ochiul atent, cu gesturi de preciziune, parcă ar urmări vietăţi iuţi şi viclene.

Cu părul auriu, cu faţa albă şi roză, cu ochii albaştri, Adela, printre flori, e o floare mare, strălucitoare, mai vie decât toate, irezistibil atrăgătoare. Comparaţia, banală de adevărată ce e, între femeie şi floare este mai mult decât constatarea unei asemănări exterioare. E intuiţia unei identităţi profund naturale.

Spectator neocupat (nu pot să culeg şi eu flori; îmi lipseşte cu desăvârşire convingerea!), mişcându-mă fără rost încolo şi încoace (în faţa unei femei nu pot să mă întind pe iarbă, singura soluţie onorabilă a problemei), situaţia mea e dificilă. Dar Adela, concentrată în vânătoarea ei, nu observă nimic.

Pentru ea, florile au personalitate: unele sunt ,,sentimentale", altele ,,impertinente", altele ,,copii" ori ,,cucoane mici", şi aşa mai departe. Observaţiile astea le face cu umor, cu o comică dezmierdare. Cu sentimentul distanţei în acelaşi timp, parcă ar fi vorba de nişte copii pe care-i alintă, dar nu vrea să-i scoată la obraz. (Viziunea comică şi uşor dezmierdătoare este de altfel atitudinea ei obişnuită în viaţă.)

...După ce culege florile, vine la drum cu braţul încărcat, se aşează pe dâmbul şanţului, le clasifică în grupuri după criterii subiective şi fanteziste, le întocmeşte într-un buchet mare, îşi pune una în păr (la

plimbările afară din sat iese aproape întotdeauna cu capul gol), alta în butoniera mea. („Să n-o zvârli! S-o ţii toată ziua!")

Toate acestea se repetă exact, afară de floarea de la butonieră, care variază la fiecare dată, dar o alege mică întotdeauna, concesie teroarei mele de a mă da în spectacol cu floare în piept.

Floarea asta mică se adaugă la celelalte din alte zile, mărind colecţia presată în paginile lui Diogen Laerţiul, între venerabilii Crates şi Metrocle!...

Adela s-a dus la Piatra pentru o zi. Am refuzat să mă duc cu dânşii, ca să-i arăt (şi probabil să-mi arăt) că viaţa mea e independentă de a ei, alături de a ei.

Ar fi lamentabil, chiar dacă aş avea zece ani mai puţin. Experienţa trecutului este concludentă (Pathemata - mathemata, zice un filozof al lui Diogen Laerţiul!...)

...Emilica, cu coada pe spate, cu breton galben pe frunte şi cu şorţul negru pe rochiţa cenuşie. Era de zece ani, ca şi tine. (N-ai fost deloc tardiv!) Treceai pe la poarta şcolii primare, de două ori pe zi, înfrigurat de emoţie. Credeai că te priveşte tot universul! Ea îşi făcea semne din coate cu prietena ei, căci înţelegea. Şi treceau amândouă înţepate, vorbindu-şi foarte serios, ca două doamne în vârstă.

Într-o zi de iarnă, Emilica a murit de anghină ori de scarlatină, cum mor iubitele la vârsta aceea. E singurul tău amor curat, pentru că n-a fost amor, pentru că n-ai fost niciodată pe punctul de a muri de pofta celor câteva kilograme de materie organică pe care fata cu părul pe spate le extrăgea din elementele brute ale naturii.

Dar la şaisprezece ani a fost altfel. Leonora, de nouăsprezece, brunetă, subţire, suferind de un uşor strabism, care-i dădea veşnic un aer de

îngândurare, de concentrare, de înfrânare a unui elan, cu zâmbetul ei trist, precoce, şi cu mersul de regină exilată, în plimbările nesfârşite prin parcul imens şi neîngrijit al casei boiereşti, despărţit de drum printr-un gard de fier ruginit. Visai s-o smulgi din vâlvătaia unui incendiu (în generozitatea ta, casa incendiată era, fireşte, a ei!), visai s-o salvezi din ghearele unor bandiţi, prin codri. Dar n-o iubeai ca pe fata de altădată. Nu-ţi mai erau de ajuns glasul şi privirile ei. Tu-i iubeai, fără să ştii, şi ceea ce era inferior în ea şi ascundea bietul ei corp supus legilor ofensatoare ale materiei. Simţeai o sincopă în inimă când mersul îi învăluia haina pe picioare. Şi când într-o zi a izbucnit năprasnic o furtună, care i-a învălmăşit rochia şi i-a scos la iveală pentru o clipă ciorapii negri şi o margine de dantelă, ai început să visezi la ea arzător şi să ţi se pară şi mai nesuferit individul pe care-l bănuiai că iubeşte şi el pe Leonora. Şi de atunci imaginea ei s-a tulburat în capul tău: silueta ei s-a sfărmat. Rochia nu-i mai cădea armonios şi oblu pe pantofii mici.

Când te-ai întors toamna la liceu, te considerai omul cel mai nefericit din lume şi foarte fericit că eşti atât de nefericit şi de interesant pentru amici, cărora le povestiseşi „romanul", înflorindu-l cu fapte posibile, în care începeai să crezi şi tu. Dar Leonora a fugit peste două luni cu bărbatul surorii ei, deznodământ pe care nu l-ai mai făcut cunoscut amicilor.

La nouăsprezece ani, Eliza... Grădina publică. Fata necunoscută, venită de aiurea la rude, înaltă, fragilă, cu părul galben, cu gene lungi peste ochii negri, muşcând nervos petalele unei roze înflăcărate... Un cântec umil de grădină publică, astăzi mort... Casa cu două rânduri din Uliţa Mare... Plimbările pe sub geamurile ei din două-n două ceasuri, de dimineaţă până la douăsprezece noaptea... Apariţiile ei la geamuri şi în cele două balcoane de pe două străzi. Infinita interpretare a figurii şi a privirilor ei („S-a înroşit?" „Mi s-a părut?" „S-a perindat prin balcoane pentru mine?"). Hotărârea supremă: scrisoarea - patru pagini de

pentru mine?"). Hotărârea supremă: scrisoarea - patru pagini de adoraţie în stil poetic, exagerat, stilul vârstei când candoarea, pierdută mai târziu, se traduce prin emfază. Buchetul de trandafiri aruncat din balcon la miezul nopţii. Întâlnirea în semiîntunericul scărilor dintre etaje. (Stătea cu faţa întoarsă, cu o mână sprijinită de perete; avea mâinile reci, pleoapele reci, buzele reci, părul rece, talia subţire, care-i vibra de bătăile inimii.) Întâlnirile la geamul din grădină, sub copacul vechi, care ascundea stelele. Aceleaşi planuri de viitor, aceleaşi întrebări de zece, de o sută de ori, şi acelaşi răspuns al ei: „Da, şi pentru totdeauna..." Răstimpuri de tăcere, cu obrajii lipiţi... Graţia cu care consimţea să-mi clipească pe faţă, ca să mă dezmierde cu genele ei lungi... Respirarea pură, fină, pe care o simţeam pe obraz ca o şoaptă caldă a pieptului ei mic... Despletirea părului, care îmi cădea pe faţă şi pe mâini, înspre ziuă, cu mişcări de înger - semnul că vrea să se culce şi trebuie să ne despărţim. Plecarea în străinătate la studii. Scrisorile ei: „Iubitul meu..." „...Eliza" - raport de fiecare zi al vieţii ei fără evenimente, din oraşul de provincie. Moartea ei...

E cu neputinţă să fi existat cândva pe planetă o apariţie mai încântătoare. Fata de şaisprezece ani cu părul galben şi ochii negri avea în figură ceva de copil şi de floare. Iar corpul ei, încă în dezvoltare, avea mlădieri ca tulpinile subţiri şi înalte la adierea vântului. Şi vocea înceată, nesigură, cu graseieri ca nişte sfiiciuni ale inimii, al cărei ton răsună încă şi astăzi în mine! Niciodată cuvântul „înger" nu s-a potrivit unei trecătoare apariţii umane ca acestei fiinţe în adevăr angelice.

...Era într-o după-amiază de vară când i-am văzut mormântul...

Pământul negru, cu o tablă de marmură deasupra, îi strivea pieptul mort! În jurul marmurii grele, câteva fire de iarbă...

De atunci, senzaţia de funebru pe care mi-o dă, în momente de o stranie luciditate, pământul, lutul, piatra, toată materia asta inertă, idioată

luciditate, pământul, lutul, piatra, toată materia asta inertă, idioată, inamică, şi mila pentru tot ce trăieşte şi încearcă în zadar să ascundă moartea sinistră a planetei, vietăţi şi plante, şubrede, nesigure, trecătoare.

După epoca romantică - epoca realistă, serioasă, la Viena, cu femeia aceea subţire şi înaltă, cu formele adolescente încă la vârsta de douăzeci şi cinci de ani, oprite parcă în desăvârşirea materializării lor de flacăra mistuitoare a vieţii ei.

Un păr arămiu, cu luciri de foc, parcă reflexe ale temperamentului ei arzător. Ochii de o culoare nehotărâtă, cafea şi aur, schimbătoare după dispoziţie, după culoarea timpului, în care se aprindea necontenit sufletul ei neliniştit, sau uneori ficşi, reci, privind în gol, când gândul era concentrat ori patima adâncă. O gură mobilă, nesigură. Braţele albe, fine. Piciorul, ca o mână de mic, neliniştit. Mâna - nervoasă, şovăitoare. Mersul undoiat, cu capul aplecat uşor în dreapta, ca într-o figură de cadril, când îmi ieşea întru întâmpinare.

O cunoşteam de doi ani. Nu ne spusesem nici o vorbă de iubire. Nici o aluzie. Dar discuţiile noastre, alimentate de lecturi de romane, de piese de teatru, de ştirile zilei, se învârteau, teoretic, toate în jurul iubirii. Îmi făceam un punct de onoare să fiu obiectiv, „ştiinţific", căci mi se părea o supremă ineleganţă să beneficiez de aceste discuţii spre a-i face declaraţii învăluite.

De câtva timp, însă, aveam intuiţia obscură că vine ceva. Într-o zi, înainte de aprinsul lumânărilor (stăteam amândoi de multă vreme de o parte şi de alta a unei măsuţe, fără să ne mai putem vorbi nimic), i-am spus, simplu şi calm - simţeam că acum nu pot să nu-i spun:

- Tu nu vezi că te iubesc?

Întâi a tăcut. Apoi mi-a răspuns cu glas ostenit:

- Da, nu mai putem trăi unul fără altul. Şi-a lăsat fruntea grea pe mâinile puse pe masă şi abia am putut desluşi vorbele ei înăbuşite:

- Lasă-mă singură acuma... te rog... La o mişcare a mea, a ridicat capul. Era albă, parcă fără viaţă, şi numai ochii îi ardeau, imenşi.

- Cum? Poţi pleca? Da, da, du-te. Vino mâine. Nu-mi dai mâna? Îmi învălui mâna în palmele ei amândouă. M-am aplecat spre ea, fără voie, aproape s-o ating.

- Nu! Lasă-mă, du-te. Mâine.

Luni de zile a luptat cu ea însăşi. Dar într-o seară, la despărţire, m-a înăbuşit şi, la ureche:

- Mâine sunt femeia ta. Aşteaptă-mă la patru în faţa Operei. Femeia aceasta ştia să iubească. Cu instinctele puternice şi sănătoase, cu inteligenţa lucidă, ea iubea fără lună, fără fraze, cu toate fibrele corpului ei, cu căldura ei exasperată.

Dar ea aparţinea de drept altuia, unui om mult mai în vârstă, un bolnav, un paralitic, şi drepturile lui conferite de legi, consfinţite de societate, sfinţite de popi, acceptate de ea altă dată, deşi acum platonice, erau, în momentele de luciditate morală, suferinţa lancinantă a ei şi a mea. Drepturile acestea deveniseră imprescriptibile. Iar dezarmarea lui totală îl apăra şi de divorţ, şi de adulter.

Întoarcerea în ţară, amânată mereu - provocată de boala mortală a tatei -, aduse soluţia problemei. Sau un început de soluţie, căci dacă afacerile tatei n-ar fi fost atât de încurcate, încât să-l ameninţe cu o dezonoare postumă, m-aş fi întors la ea. Cuvintele ei „Sunt femeia ta" îmi ardeau creierul.

Şi, în sfârşit, târziu, în epoca cinică, culminând spre amiaza vieţii, accesul

de stupidă demenţă pentru femela mare, cu părul roş, cu ochii mici şi verzi, cu nasul turtit şi cărnos, cu buzele strivite, arse, cu braţele groase şi dure, eşantioane ale întregii ei fiinţe, cu talia şi şoldurile asortate în formă de liră, femeia-femelă şi nimic altceva, femeia cu maximum de iritabilitate protoplasmatică. Aproape goală sub rochia elegantă, începea să se dezbrace de la uşă, crispată, rea, fără nici un cuvânt, şi, peste treizeci de secunde, dădea replica, întregită, a Venerii Callipyge de la Siracuza - atât de albă, că părea mai goală decât o femeie goală.

Dar într-o zi apăru omul de doi metri! În preajma lui i se zburlea puful de pe buze, i se congestionau nările, i se dilata abdomenul spre el, ca într-o mişcare de maree.

Şi, de-a lungul întregii tinereţi, colega de universitate, fina şi delicata Elviră, cu frumuseţea ei abstractă, model schematic pentru realizări mai concrete, care te-a torturat cu suferinţa ei tăcută şi discretă.

Experienţa e săracă, dar concludentă. Pe urmă ai pus ordine în amor: femei cu tarif pentru păstrarea echilibrului organic sau (mai elegant) a libertăţii de spirit - singurul amor în adevăr omenesc, fiind singurul supus raţiunii.

Nu, nu! Nu iubesc şi nu vreau să iubesc pe Adela. Nimeni nu iubeşte când nu speră măcar inconştient să fie iubit. (De aceea numai „omul de pe stradă", nebun, se înamorează de regine.) Nu sper şi nu doresc... Dar existenţa ei a început să-mi nelinişteească inima... Şi ea ştie. Zâmbetul ei din unele momente, amestec încântător de duioşie şi ironie, nu-mi lasă nici o îndoială. Din cauza asta nu m-am dus la Piatra.

Adela vine deseară. A plecat desigur din Piatra. E cald. E zăpuşeală.

Şi mi-e urât. Cataloagele le ştiu pe de rost. Dicţionarele nu-mi inspiră nimic. Filozoful Diogen (tizul lui Diogen Laerţiul), care speram că o să mă distreze cu „cinismul" lui, m-a indignat profund. Bel-esprit şi totuşi

cuistre. Filozof de mahala. Pique-assiette. Cerşetor care insultă când nu-i miluit. ,,Cinic", într-adevăr, în sens modern. Nesociabil şi rău. Ironie greoaie şi aproape de mintea omului. Infatuat. Inelegant la aspect şi la suflet. Nici un orizont. Utilitarist mărginit. Obtuz la ştiinţă şi la arte - ,,inutile", pentru el, ,,dăunătoare". Insensibil la orice frumuseţe. Instincte canibalice. (,,Era de părere că e permis să mănânci carne de om.") Falsificator de monede, în tinereţe. Trata, nenorocitul, de sus pe Platon. Desearǎ Adela e aici...

Adela s-a întors la şase şi treizeci şi cinci de minute. I-am ieşit înainte din întâmplare, sau ca din întâmplare, nu ştiu sigur. A oprit trăsura, a sărit jos, uşor, ridicând puţin rochia deasupra pantofului, atentă la gest, şi a venit spre mine dezmierdând aerul cu umerii. (E atât de femeie şi de copilăresc suavă!) I-am ţinut mâna într-a mea poate mai mult decât trebuie. M-a luat acasă la ea. M-au oprit la masă. (Aceasta se întâmplă mereu.) Seara, am stat în cerdac, cu două lumânări în globuri de sticlă, ca întotdeauna.

Mi-a povestit drumul ei la Piatra, cu impresii, stil şi înţepături femeieşti: ,,Ai văzut vreodată Ceahlăul din Dealul Balaurului? O colosală miniatură a lui însuşi, un bibelou uriaş cu subiectul Ceahlău. Am fost şi la mănăstirea Bistriţa de lângă Piatra. Stareţul ne-a făcut o primire foarte bună. Nevasta lui n-a ieşit. Am văzut-o numai, când a trecut prin antret. Intra şi ea pe altă uşă. Era în néglijé, jupon, camizol şi părul în papiote. O brunetă foarte picantă. Când a dat cu ochii de noi, a trecut glonţ de la o uşă la alta... ...Cum slujnică? Ce idee! Femei în serviciu la mănăstire? Şi încă tinere, cu jupon şi papiote! Ori îţi baţi joc de călugări fiindcă eşti ateu? Dacă ai vreo afacere la Piatra, îţi recomand otel << Bucureşti>>. Confort englezesc, chelneri în haine naţionale, orchestră până la patru dimineaţa sub geamuri, în grădină... Nedeprinsă să dorm la concert, am

profitat de ocazie şi m-am cultivat. Am citit toate articolele, toate telegramele, toate informaţiile, toate foiletoanele şi toate anunţurile din jurnalele în care erau împachetate cumpărăturile. Să te pun în curent: prinţesa de Meklenburg s-a logodit cu ducele de Hessa, sau poate el e prinţ şi ea ducesă; Radivon vinde ceasornice de aur cu doi lei bucata şi mai dă pe deasupra ca premiu un ac de cravată tot de aur; împărăteasa Germaniei a făcut cadou împăratului doi prinţi gemeni; preţul rapiţei s-a urcat; Pepita Ximenez s-a înamorat de cumnatul ei, don Diego. Vezi că nu ştiai? După marş, a cântat un ofiţer de două ori Luna doarme. Şi pe urmă am adormit şi eu".

Masa era acum inundată şi peretele tapetat de gângănii de o sută de specii, bijuterii cu forme curioase, imitând animale cunoscute şi necunoscute - ca o reducţiune a lumii mari - de diferite culori, pe care Adela le definea, comparându-le cu pietre preţioase, cu metale, cu stofe... „Petpedecul" se auzea la răstimpuri, în grădină. „Steaua nebună" înainta alarmant de repede spre plop. „Petpedecul"... poreclă dată de Adela unei prepeliţe, care spune mereu, conştiincios, în fiecare noapte, aceleaşi trei silabe, singurele pe care le ştie: „Petpedec!"; „steaua nebună"... luceafărul albastru, care ne anunţă unsprezece ceasuri şi sfârşitul sindrofiei când ajunge deasupra unui plop, al treilea, dintre cei cinci din ograda vecină. Numele i l-a dat tot ea, într-o seară, când ni s-a părut că a luat-o prea repede spre plop, înfrângând legile naturii.

- Ai isprăvit itinerarul? m-a întrebat ea. Ai să-mi povesteşti pe urmă tot, tot, nu-i aşa?... ...Cum? Nu eşti sigur că ai să faci excursia?

Şi zâmbetul ironic şi afectuos i se stingea şi i se aprindea mereu în ochi, ca şi lucirea stelei de pe cer.

După ce a dezbătut cu perfidie problema excursiei mele, a sărit din una în alta, şi apoi, cu un aer speriat:

- Iar fumezi? Ştii câte ţigări ai fumat în seara asta? Zece.

Le-am numărat. Vezi că nu te ţii de cuvânt? Pune ţigările aici, lângă mine... Desigur că tot aşa te ţii de cuvânt şi cu somnul. Dacă continui, să ştii că am să mă culc şi eu în ziuă, am să mănânc alămâi, şi înainte de masă am să-mi stric foamea cu bomboane şi cu mere crude.

Vorbea acum pasionat şi-i luceau ochii ca într-o boare de lacrimi.

Semăna cu fata de cincisprezece ani când protesta că nu-i copil.

După asigurările mele că o să mă ţin de cuvânt, ,,pe cât posibil", s-a îmbunat, apoi a consultat ,,steaua nebună", care trecuse de plopul al treilea, a pus la îndoială corectitudinea astrului, mi-a adus pardesiul, mi-a dat pălăria şi bastonul, m-a însoţit până la poartă, mi-a întins mâna să i-o sărut, mi-a cerut făgăduiala că am să mă culc imediat, mi-a acordat o amânare de o oră, a admonestat încă o dată ,,steaua nebună" şi a fugit spre casă cu un ,,bru!" de frigul care devenise simţitor.

N-am ţinut pas cu vioiciunea spiritului ei. Un fel de paralizie a inteligenţei şi mai cu seamă a imaginaţiei. Am început să devin stângaci şi banal. Şi mi se pare că nu-i displace idiotizarea mea...

,,Am fost elevă ascultătoare, am încercat, dar n-am putut reuşi să mă intereseze." Răspuns clar şi drastic la întrebarea mea dacă cunoaşte literatura română. În sfârşit, la toate încercările de a afla impresia ei specială produsă de o carte sau alta din cele ,,încercate", acelaşi răspuns invariabil: ,,Iartă-mă, nu mă interesează". Apoi, dezarmând şi cu graţia celor douăzeci de ani ai ei: ,,Ai să mă dispreţuieşti tare?"

Adela are dreptate. În literatura română există câteva talente remarcabile, dar nici o operă de observaţie cu destulă substanţă sufletească. Femeile însă nu citesc pentru expresie, ci pentru observaţiile despre viaţă, adică despre ele.

De altfel, ea nu este o amatoare pasionată de literatură (interesul ei e îndreptat spre muzică, spre broderie şi întrucâtva spre pictură), şi cu atât mai puţin de poezie. Pentru spiritul ei realist de femeie, poezia este ,,exagerare şi falsificare", incomprehensiune pe care ea o declară, dar pe care cele mai multe femei o ascund. Din cauza rolului lor de răspundere, de lungă răbdare în conservarea speciei, femeile sunt mai serioase şi mai pozitive. (Totul se reduce, coborând din etaj în etaj, la instinctul creator.)

Mai puţin sensibile la arta literară, ele citesc mai ales romane, care nu au a da senzaţia artei, ci pe aceea a vieţii. Pentru Adela, Anna Karenina nu e ,,stil şi compoziţie", ci Kitty, Dolly, Anna, Levin, Vronski, coliziunile dintre ei şi progresul logic şi psihologic al acţiunii.

I-am recomandat, ca şi altă dată, pe Turgheniev. Zâmbind şi jucându-se cu marginea voalului lung, trecut pe după gât:

- Cineva mi-a spus odată că Turgheniev se apropie de femeie ca de un sanctuar. (Vai! i-am spus, în adevăr, genialitatea asta...) Dar femeilor nu le place să fie tratate ca nişte sanctuare, cu genuflexiuni şi cădelniţări, chiar când tămâia e de cea mai bună calitate. Nu suntem sanctuare!

Cuvintele astea ultime, accentuate în chip deosebit, erau numai pentru romancier, ori şi pentru avocatul lui? Ori numai pentru avocat? (Pe unele femei, admiraţia excesivă a celor înamoraţi de ele le incomodează. În faza culminantă a legăturii cu ea, Otilia mi-a mărturisit, într-o zi când eu eram mai ditirambic şi ea mai cuminte, că dându-şi bine seama de ceea ce e în realitate, nu poate să-şi înăbuşe jena pentru ea şi un uşor dispreţ pentru mine când îi supraestimez calităţile pe care le-o fi având sau inventez altele, pe care nu le are.)

Apoi, râzând, adăugă:

- Am voit să te necăjesc. N-am citit nimic din Turgheniev.

Nu l-am găsit nicăieri. Dar am să-l citesc.

Să mă necăjească numai?... Cunoscând slăbiciunea femeilor pentru Paul Bourget, i l-am amintit mai mult ca un mijloc să-mi dau seama de psihologia ei.

- Aista se apropie, în adevăr, ca de nişte sanctuare nu numai de femei, bineînţeles dacă bărbaţii lor sunt bogaţi, dar şi de mobilele din saloanele lor. Şi nici la rochii nu se pricepe, cum pretinde el. Se pricepe mai bine cusătoreasa mea.

O carte pe care o citeşte mereu e Tartarin:

- Mă linişteşte când sunt supărată, când am griji, când e bolnavă mama. În cartea asta nu-s necazuri, toţi sunt fericiţi. Dar numai volumul întâi. Celelalte-s exagerate, cu farse şi ghiduşii.

Scriitorul însă pe care îl gustă mai mult este institutorul Creangă! Cu alte cuvinte, viaţa şi limba pe care le cunoaşte ea din copilărie (ca toate persoanele din clasa ei, ea nu ştie bine decât ţărăneşte şi franţuzeşte) şi observaţia luătoare în râs, atât de naturală ei.

Ea ştie pe de rost bucăţi întregi din opera povestitorului, mai cu seamă dialogurile, şi îndeosebi vorbirea femeilor. Când harabagiul întreabă pe maica Evlampia Desăgăriţa de la Văratic pentru ce-şi leagă întotdeauna la drum vaca dinapoia căruţei, răspunsul călugăriţei - că părinţii pusnici din Sfânta Agură i-au dat canon să mănânce lapte numai de la o vacă, pentru ca să nu îmbătrânească degrabă, - Adela îl spune ca o perfectă actriţă de comedie. Iar la cuvintele „părinţii pusnici din Sfânta Agură", bisericeşte repezite, ea completează textul luându-şi o figură sastisită şi făcându-şi o cruce mare, cu o grăbită aplecare a bustului înainte - închinăciune adâncă în faţa schivnicilor plini de solicitudine pentru

tinereţea călugăriţei de la Văratic.

Problema e simplă. Cu tot intermezzoul stupid, de care nu vorbeşte niciodată, ea a păstrat, încă din adolescenţă, simpatie şi admiraţie pentru „maestrul" ei. Acum, de când e femeie, e curioasă să ştie cum mă port în atitudinea de soupirant şi câtă putere are asupra mea. Dacă divorţul nu i-ar fi dezorientat şi poate revoltat sufletul, desigur că sportul sentimental nu ar fi avut loc.

În mine e plăcerea de a aspira feminitatea, candidă încă, a sufletului ei şi curiozitatea ascuţită a unei experienţe de psihologie pe sufletul ei şi mai cu seamă pe al meu. Dar jocul acesta Dumnezeu ştie unde poate duce. (Fii sincer! Ştii unde „poate" duce!)

Adela are sânul mic şi predilecţie pentru haine cenuşii, albastre, liliachii, ca toate femeile care mi-au atins sufletul. (Afară de femeia cu ochii verzi şi braţele de piatră, care avea sânul ca o cupolă şi purta culorile dinspre marginea roşie a curcubeului şi care, neavând suflet, mi l-a angajat foarte puţin pe al meu.) Există, fără îndoială, la orice bărbat o afinitate pentru un anumit temperament femeiesc, şi la orice femeie, o legătură între temperamentul ei, conformaţia ei fizică şi predilecţia pentru unele culori.

Doamna M... şi Adela au venit astăzi la mine să-mi vadă casa. Le-am primit în odaia de la intrare: antret, birou şi salon. După o repede privire scrutătoare, Adela a făcut critica completă a încăperii, înşirând toate lipsurile unui confort relativ, stăruind mai cu seamă asupra greşitei distribuţii a mobilierului sumar. Pe când concludea, ca toate femeile în astfel de împrejurări, că bărbaţii etc. ... şi-mi propunea să vie cu Safta să-mi facă odaia mai plăcută, exclamă deodată, sărind de pe scaun:

- Uite şi coana Anica! Coana Anica era portretul lui Arthur Schopenhauer, adus de mine şi atârnat pe perete în dosul mesei-birou.

M-am simţit puţin vexat de frivola ei ireverenţă faţă de maestru. Dar asemănarea lui cu coana Anica mi se păru atât de izbitoare, şi însufleţirea Adelei de descoperirea ei o făcea atât de frumoasă, încât am trădat pe maestru fără nici o remuşcare.

Şi l-am trădat chiar şi atunci când, aflând al cui e portretul, Adela a uitat de coana Anica şi a luat ofensiva împotriva filozofului:

- A!... Domnul despre care mi-ai spus odată la Vorniceni că ne face proaste, minciunoase, pocite, cu bustul mai lung decât picioarele, şi n-avem altă treabă decât să prindem bărbaţii în capcană? Acum înţeleg de ce avea ciudă pe femei... Nu cred să-i fi pregătit nici una vreo capcană!

Neputând susţine că Adela e proastă şi cu bustul mai lung decât picioarele, şi cunoştinţele ei asupra lui Schopenhauer mărginindu-se, destul de modest, numai la opiniile lui asupra femeilor, discuţia a fost imposibilă, şi victoria Adelei asupra mea, definitivă.

Schopenhauer rânjea diabolic la Adela, la doamna M... şi mai cu seamă la mine.

Dar Adela, făcând o altă descoperire, părăsi şi pe Schopenhauer:

- Ai şi bibliotecă? Îmi dai voie să văd cărţile?

Când a aflat că ,,biblioteca" e proprietatea domnului Tăpşulea, gazda mea, a fost încă şi mai curioasă s-o cerceteze.

- Oare nu-i nedelicat să umblăm în cărţile lui?

Liniştindu-i scrupulele, a luat de pe poliţă întreaga bibliotecă a învăţătorului pensionar, alcătuită din câteva gramatici şi aritmetici, şi a pus-o pe masă.

- Gramatica de... Aritmetica de... Uite şi poezii!

Eu nu descoperisem nici o carte de poezii. Poeziile erau legate la un loc

Eu nu descoperisem nici o carte de poezii. Poeziile erau legate la un loc cu o aritmetică.

- Poezii de Carol Scrob... Scrob, poet?

- Trebuie să fie feciorul doctorului Scrob de la Roman, lămuri doamna M...

- Staţi, că-i serios... Scrisoare de Alecsandri... „Poezii elegante undite" - adică pescuite? - în comoara inimii, şi de aceea cântă cu înduioşire" - înduioşire! - „A fi ca dumneavoastră, militar şi poet, este o dublă calitate, de care vă puteţi mândri" -- Safta se mulţumeşte cu prima calitate -- Prefaţă de G. Sion... „Curagiu, iubite Scrob" - „iubite Scrob" e admirabil! - „Când vei vedea că câteodată îţi slăbesc puterile, nu te descuragia, ci aleargă, ia pana, scrie, scrie şi iar scrie"... Acu să vedem ce scrie.

Adela se aşeză pe scaun şi începu să răsfoiască:

- Ascultă, mămucă: Dă-mi pace, La Coralia mea, De ce m-ai deşteptat? - cântecele colonelului coanei Anicăi... El spune „desceptat", din farfurie, cum ar zice coana Anica.

- Cum „din farfurie"?

- Aşa zice ea când vrea să spuie că ceva e distins. N-ai auzit vorba asta? Se vede că vătafii s-au speriat tare când au schimbat strachina cu farfuria.

- Ce gură rea ai tu, Adelă!

- Ce să fac, mămucă...

În acest moment, ceasornicul meu de masă începu să carilloneze La Paimpolaise. Erau ceasurile patru. Copilul din Adela a fost atât de fericit, încât am pus minutarul, pe rând, la toate cele douăsprezece semne ale cadranului. Apoi am rugat-o să-mi facă graţia să primească în

dar jucăria miraculoasă. După refuzuri din ce în ce mai atenuate:

- Dar dacă are să-ţi pară rău pe urmă?

Să-mi pară rău... Ea nu ştie ce voluptate este a dărui unei femei, a-i da, a o face, prin actul acesta simbolic, puţin a ta.

Adinioarea, când rătăceam în dreptul casei ei ca să fiu mai aproape de dânsa, a închis geamurile şi a dat storul în jos, ca să se culce...

Există în univers imagine mai încântătoare decât o femeie înaltă şi zveltă, frumoasă şi elegantă, care se dezbracă încet, alene, cu gândul aiurea, zâmbind unei amintiri, unei aşteptări?

Adela era în cerdac cu doamna M... Treceam la poştă. Am salutat. Ea, cu o înclinare din cap abia perceptibilă, mi-a zâmbit toată. E o spontaneitate, uneori, o uitare de sine în femeia asta, stăpână pe faptele ei până la calcul, care îmi dezarmează „psihologia".

Muzica militară cânta Lucia de Lammermoor. Sextetul, armonizat de ecoul lui trimis de dealuri, plutea în aerul cald şi umplea valea. Cerul albastru-închis, aproape siniliu, era înalt şi adânc. Îmi trebuia acum prezenţa Adelei...

De la poştă m-am dus la ea. M-a întâmpinat în mijlocul ogrăzii. În haina albă, încinsă cu o panglică albastră, era tot ce e o femeie încântătoare, dar mai cu seamă era tinereţea.

- Unde ai trecut aşa de misterios adinioarea?

I-am dezvelit misterul peregrinărilor mele:

- La poştă.

- Da! confirmă ea imediat, ca de obicei, fără strictă necesitate, un „da" scurt, de o copilărească graţie, pronunţat aproape „ta"....Apropo de poştă, azi am primit de-acasă un caiet de note... Am să-ţi fac întâi o

cafea, eu... Dă ţigara la mine, s-o zvârl: iar fumezi teribil... Pe urmă am să-ţi cânt câteva bucăţi, după aceea ne plimbăm pe deal!... Şi seara, la masă la noi... Ba da, ba da! Eşti invitat de mama. Să văd, ai să refuzi pe mama?!.

...Menuetul din Sonata a VII-a îi interpreta eleganţa zveltă a bustului, şi coroana ei de păr galben, scânteind în razele soarelui, reflectate de sticla geamului deschis, stropea cu fire de aur sonorităţile difuze în atmosfera calmă a odăii.

Mi-a cântat apoi andantele din Sonata I-a, supremă debrutalizare a vieţii, ritmuri de eter, rătăcite pe pământ din muzica de sfere, şi apoi, acompaniind pianul cu vocea ei gingaşă, şi atât de dulce, un cântec franţuzesc din alt secol, cuvinte de iubire naive şi delicate („blanche comme lait...", „douce comme un agnelet...", „fraîche comme rose..." 1,). Niciodată n-am simţit, ca astăzi, că toată poezia vieţii, până la infinitezimal, emoţia pe care o dă o floare de câmp, răsăritul unei stele, o adiere de vânt, are ca principiu gândul morţii, fiindcă vorbeşte de iubire, şi că preţul integral al vieţii îl dă numai moartea.

„Blanche comme lait..."

După prima din cele trei părţi ale programului, am pus imediat în aplicare pe a doua. Ca să scurtăm un kilometru, am sărit gardul prin fundul grădinii, operaţie delicată şi chiar riscată, de care Adela s-a achitat perfect graţie scărilor formate de nuielele gardului învechit, unei binevoitoare crengi, de care s-a ţinut cu mâinile, şi concomitenţei aceleiaşi operaţii executate de mine puţin mai departe.

Adela a petrecut de minune. Şi-a făcut un alpenstock din creanga jupoiată a primului copac întâlnit, apoi, nemulţumită, a devastat mai departe un alt copac, şi pe urmă a renunţat la ajutorul alpenstockului... A cercetat totul în dreapta şi-n stânga, încât am făcut drumul de două

A cercetat totul în dreapta şi-n stânga, încât am făcut drumul de două ori mai lung. A făcut ecou cu un deal dimpotrivă, înregistrând recordul de două silabe: un „Cucu!" subţire şi misterios, venit din fundul pădurii, încercând apoi în zadar, cu toată repejunea debitului, să obţie ecoul întreg al unui şi mai ascuţit „Cucule!"

Când am ajuns pe culmea dealului, o catapeteasmă cenuşie din cer până-n pământ se mişca venind din munte.

- Ne-apucă ploaia! Să fugim!

Am pornit repede la vale. Dar ploaia trecu cotropitoare peste Târgu-Neamţului, înaintând triumfal înspre Moldova şi trimiţând până la noi frânturi umede de vânt, ca nişte şfichiuri nevăzute.

Doamna M... era în cerdac.

- Am o foame de lup! strigă Adela de pe scări şi se repezi cu gura deschisă la doamna M... s-o mănânce... în sărutări.

- Ce-i cu voalul tău, Adela? Şi de unde ai găsit tu atâţia scai? Ai făcut nebunii destule?

- Destule!

Am intrat cu Adela la Haim Duvid, pretextând că ceasornicul ei rămâne în urmă. Voia să vadă numaidecât pe filozof şi pe nevasta lui.

Haim Duvid - o extrem de ceremonioasă politeţe profesională, dar impasibil. În schimb, doamna Sabina s-a întrecut pe sine. Se topea. Ochii îi înotau în lacrimi ca într-un ocean. A oferit Adelei un scaun, l-a acoperit cu o rochie păturită, a înconjurat-o cu politeţi excesive şi naive, a copleşit-o direct şi indirect cu complimente intempestive şi stângace: „Domnişoara cea mai frumoasă din Bălţăteşti" - „Surioara matale trebuie să-ţi fie dragă tare şi seamănă aşa de bine cu mata". Bine că n-a spus fiică! (Acum zece ani, în tovărăşia unei femei ca Adela, ipoteza

doamnei Sabina ar fi fost alta!) Cât despre asemănare! Sunt înalt ca şi Adela, încolo... Eu sunt „brun, ochii negri, nasul potrivit", întocmai ca în paşaport. Un singur lucru n-a greşit doamna Sabina: „dragă tare". Deducţie, intuiţie, observaţie directă?...

Adela era stânjenită. Haim Duvid, imperturbabil, îndrepta ceasornicul. Dar doamna Sabina revărsa atâta suflet cald, că eu, cel puţin, nu aveam nevoia nici celei mai mici sforţări ca s-o tolerez.

Când am ieşit, Adela zâmbea cu înţeles: „Am să-i pun venin la inimă coanei Anicăi. Am să laud evreica asta tot timpul mesei."

Dar n-a fost nevoie să aştepte masa. Coana Anica era în cerdac. Adela şi-a jucat rolul perfect, căci, de la doamna Sabina a trecut la neamul evreiesc întreg, profesând în pofida coanei Anicăi un filosemitism absolut, agravat cu declaraţia că toate prietenele ei din şcoală erau evreice, Betty Goldenberg, Raşela Weissmann, Suzana Haimsohn. Şi vorbea în limba coanei Anicăi cu tăţi, cu vai de mine, cu să vezi mata, cu să mă bată Dumnezeu dacă spun minciuni. Când a căscat, făcându-şi trei cruci mici în dreptul gurii, doamna M..., cu toată seriozitatea ei tristă, nu s-a mai putut ţine de râs şi s-a dus în casă. Coana Anica, botoasă, se uita rău pe sub gene. Limba şi gesturile ei, imitate de Adela, fireşti pentru coana Anica, n-o supărau, i se păreau fireşti şi la Adela, care, de altfel, nu ni le servea decât nouă. Coanei Anicăi îi servea numai fondul.

Adela rămânând fără auditor, căci se prefăcea că vorbeşte numai doamnei M..., îmi luă braţul, să mergem în grădină:

- O urăsc, izbucni ea, după ce făcurăm câţiva paşi, fiindcă-i rea. Ieri a dat un ghiont Saftei pe ascuns. A trebuit să-i dăruiesc Saftei o bluză ca s-o consolez. Mereu i se pare că slugile mănâncă prea mult. Şi doar nu-i pe socoteala ei. E invitata noastră, o aduce mama pe la noi fiindcă a fost nevasta fratelui ei.

- Duduie, mata poţi urî?

- Pot! Mie nu mi-i indiferent nimeni, eu nu-s filozoafă - ca alţii. Eu urăsc, iubesc, dispreţuiesc... Sunt o ţărancă proastă.

- De ce mi-ai spus că-s filozof? Crezi că eu nu pot urî?

- Cred. Mata dispreţuieşti, nu urăşti, te cunosc eu bine. Dispreţuieşti pe toată lumea, şi n-ai dreptate... dar îmi pare bine că eşti aşa.

- Să zicem că-i adevărat. De ce-ţi pare bine?

- Pentru că omul care dispreţuieşte pe toţi mă preţuieşte totuşi pe mine. Vezi ce egoistă sunt?

- Văd. Dar eşti sigură că te preţuiesc?

- Sunt! Pe mine şi pe mama.

- Duduie, să ştii că de asta te admir eu, pentru că urăşti, iubeşti, dispreţuieşti, eşti vie şi limpede. (Şi dacă mai adăugam că „mi-i dragă tare", cum zicea doamna Sabina, fiindcă, pe lângă toate astea, e şi frumoasă, spovedania era completă.) Şi să ştii că nu dispreţuiesc pe nimeni şi preţuiesc pe foarte puţini. Dar e adevărat că toate prietenele matale din şcoală erau evreice?

- Nu-i adevărat. N-am avut nici o colegă evreică. Am spus aşa pentru coana Anica. Ai văzut cum fierbea ca un rac, fără apă, antisemita asta care şi-a arendat moşia lui Moriţ Felţ? Acu hai să-ţi cânt, ca răsplată pentru că... mă admiri... parcă aşa ai spus. Eşti foarte galant....Dar ce să-ţi cânt? Desigur că toate sonatele, valsul, preludiile şi mazurca. Mata eşti foarte constant.

- Dar mata?

- Şi eu. La Tuffli mănânc întotdeauna o indiană şi o savarină.

Mergând spre casă, şi-a schimbat gândul. M-a rugat s-o însoţesc la plimbare şi să amânăm muzica până la întoarcere:

- Să mergem repede, în faţa vântului, să-l luăm în răspăr, „să cucerim universul", cum a spus odată cineva la Vorniceni...

Ia uite la coana Anica cât î de urâtă! I-a ieşit tot sufletul în faţă.

În antipatia reciprocă dintre Adela şi coana Anica se rezumă nimic mai puţin decât o pagină importantă din istoria ţării: Adela e fiica unii bonjurist, coana Anica - a unui vătaf îmbogăţit.

Dar când exclamă: „O urăsc!", Adela se înşală. O dezminte însăşi pornirea ei violentă. Adela ia drept ură indignarea ei generoasă. Şi ce adorabil e acest „O urăsc!" prin vioiciunea lui pasionată şi prin contrastul dintre figura ei agresivă şi uşoara graseiere, care îi revine, temperată, din copilărie (mai fermecătoare la vârsta asta decât atunci), ca întotdeauna când e stăpânită puternic de un afect.

Faptele - statu quo . În piept, însă, încep să se zvârcolească vipere. Nu sunt decât cincisprezece zile de atunci... Aveam spiritul liber. Azi... A fost fatal, predestinat. Dacă, spre a înnoda o intrigă, un scrib ar fi imaginat o întâlnire atât de întâmplătoare ca aceea de aici dintre mine şi Adela, toată lumea ar fi spus că bietul om are imaginaţia nevoiaşă.

Acum trei ani Adela nu-ţi inspira nimic. Când ai văzut-o aici, ideea că între timp a devenit femeie a stârnit totul. În urmă, zi cu zi, ideea a fost confirmată mereu, inconştient, de fapte: de aspectul nou, mai bogat, al frumuseţii ei, de temperatura urcată a feminităţii ei şi de cei patruzeci de ani ai tăi, care se agaţă de viaţă...

Şi recunoaşte că toate amintirile curate despre fata de altă dată măresc, şi ele, tumultul tău din suflet, ca apele cristaline din munte, care alimentează râul tulbure din şes. Nici o femeie, când începea să-ţi apară ca unică dispensatoare de viaţă, n-a avut pentru tine atâta realitate

ca unică dispensatoare de viață, n-a avut pentru mine atâta realitate acumulată, și atât de intensă, ca dânsa.

...Singura salvare, încă posibilă, ar fi absența. Napoleon, un om destul de priceput în strategie și care nu obișnuia să fugă nici în fața coaliției lumii întregi, spunea că victoria cea mai sigură în amor este fuga. Dar n-o să fugi!... O să-ți inventezi un milion de argumente, unul mai ipocrit decât altul și mai sofistic.

Azi-dimineață scutura niște cuverturi la geamul odăii ei de culcare, îmbrăcată cu o polcuță albastră și cu o digrimea pe cap.

Ocupația ei pur femeiască și îmbrăcămintea de gospodină îi dădeau un farmec atât de ispititor!...

Dar tot ce face mi-i scump, pentru că tot ce face e o realizare necontenită a ființei ei și e, totuși, o altă descoperire emoționantă.

Cum m-a văzut, mi-a spus încă de departe:

- A murit „petpedecul" nostru. L-a mâncat o mâță. În grădina asta se adună toate mâțele din Bălțătești! și mi-a arătat două pene delicate din aripa bietului pitpalac.

Ochii Adelei erau plini de durere și de ură. „Nostru" - cuvânt emoționant, însumare într-un singur tot a existenței ei și a mele... Dar afară de pasărea moartă și de steaua din alte lumi, nimic nu mai este al nostru... Nici universul, care este al tuturora!

Mi-a dat o pană mie, și una a păstrat-o ea, încă o dovadă că nimic în viața noastră nu poate fi al nostru, al amândurora.

Azi am fost cu ea la Târgu-Neamțului. Avea de făcut niște cumpărături.

În trăsura îngustă (toate trăsurile de pe aici, carcase mizerabile de foste trăsuri, cumpărate pe nimic de țăranii-birjari și proporționate cu caii lor mici și goniți întruna, sunt strâmte și hârbuite), oricum ai face, nu poți să

nu te atingi de tovarăşul de alături. De la o vreme, recunoscând, fără să ne-o spunem, cazul de forţă majoră, ne-am resemnat şi ne-am acomodat cum am putut mai bine. Intimitatea asta totuşi ne stânjenea (cu atât mai mult cu cât în timpul din urmă raporturile noastre au devenit tot mai tulburi), dar făceam ca şi cum n-am fi observat nimic.

Făcându-mi o datorie de a-i devia atenţia în altă parte, fără ca să pot reuşi, nici voi cu tot dinadinsul să o deviez şi pe a mea, am fost de o locvacitate copioasă şi susţinută. I-am arătat Văraticul, răzleţit sub soare, faldul munţilor în care se ascunde Agapia, Ciungii, cu runcurile ca nişte sâni formidabili, misteriosul Pleş, exilat în marginea zării.

În faţa noastră, Cetatea Neamţului, molar sfărmat al unui leviatan de coşmar, strălucea ivoriu în soarele arzător al amiezii şi creştea cu cât ne apropiam de târg. Prin valea ei largă, Ozana îşi mişca strălucirea în curbele graţioase ca nişte şolduri de femei adormite ale meandrelor ei. În fund, cu aspect de nour, Halăuca, nemăsurată şi obeză... Ne-am oprit, conform tradiţiei venerabile, la ilustra băcănie ,,Tomovici", veche de peste jumătate de secol, condusă acum de un subaltern. La o masă de crâşmă dintr-un colţ, pe care un băiat a curăţit-o, cu un şorţ murdar, de resturile unei gustări anterioare, am consumat fără furculiţe, mezelurile obişnuite - tradiţionale şi reglementare - însoţite de obligatoriile pahare de vin cu borviz. Ca să ne conformăm complet locului şi împrejurării, am ciocnit paharele pline. Adela oficia cu o delicată stângăcie acest ritual, în care era cu totul novice.

În jumătatea de oră petrecută acolo, prin băcănia istorică s-a perindat o mulţime de lume, cea mai mare parte vilegiaturişti de la Văratic, Agapia şi Neamţ, cercând, gustând, întrebând de preţ, bărbaţii - calm, femeile - agitat, mirându-se ori indignându-se de preţuri, afirmând la fiecare articol că ,,la Iaşi" ori ,,la Botoşani" toate sunt pe jumătate mai ieftine,

plătind la urmă preţul cerut.

Când ne pregăteam să plecăm îşi făcu apariţia o nimfă cu păr castaniu, de optsprezece ani la faţă, de douăzeci şi cinci la trup, cu o floare roşie în păr, cu un şorţ alb care o cuprindea pe după gât cu bretelele, îi strângea talia accentuându-i cei douăzeci şi cinci de ani şi-i acoperea rochia vişinie - o slujnică frumoasă şi mai cu seamă picantă, care ceru încă de la uşă, cu un fel de impertinentă dezinvoltură, „o chilă de zahar". Negustorul, rubicond şi stacojiu de ani şi de „comestibile", îşi pierdu cumpătul, începu să joace pe cele două picioare groase în dosul tejghelei ca un curcan apoplectic, repetând aiurit, cu glasul alterat: „Zahar...fetiţă?... zahar?... zahar?" Adela se îneca, „murea" de râs, cu batista pe faţă. Eu cugetam că pretenţiile omului de cincizeci de ani, exagerate faţă cu cei optsprezece, erau încă şi mai exagerate faţă cu cei douăzeci şi cinci ai nimfei cu rochia vişinie.

Slujnica aştepta cu aerul impertinent cu care intrase. (Desigur că nu venea în magazie pentru întâia oară.) După ce negustorul înţelese, în sfârşit, sensul cuvântului „zahar", îşi îndeplini oficiul prozaic de a cântări marfa, şi slujnica îi întoarse partea rochiei fără şorţ şi plecă dreaptă, străpunsă de razele X ţâşnite din ochii, deveniţi saşii, ai comerciantului muncit de tiranul zeilor şi al oamenilor.

Am însoţit pe Adela în câteva magazii, din care a selectat metodic tot ce însemnase pe o listă încă de acasă. Fiecare articol cumpărat era şters din listă cu micul ei creion şi, când programul fu epuizat, ne suirăm în trăsura noastră îngustă şi hârbuită, spre a ne întoarce acasă. Dar după o scurtă chibzuire, am hotărât să ne urcăm la Cetatea Neamţului şi am îndreptat birjarul întracolo.

Am lăsat trăsura jos, pe malul Nemţişorului, şi, pe cărarea de sub mesteceni, ne-am suit încet la deal. Amintirile istorice, deşi banale, care

se insinuează în suflet, foşnetul mărunt al frunzelor, etern în aceste locuri, predispun la tăcere şi reculegere. Cărarea suie-n piept: Adela mi se atârnă de braţ. Greutatea ei îmi făcea urcuşul mai uşor.

Dar zidurile înalte, pustii, către care urcam, ne apăsau cu severitatea lor tristă. Intimitatea dintre noi, aici, în singurătate şi în infinit, mă făcu să simt cu o claritate şi mai dureroasă că am trecut de „mijlocul drumului vieţii".

Suiţi pe un zid năruit, lat cât un trotuar, aveam în faţă una din cele mai melodioase privelişti din Moldova, clasică prin frumuseţea fină a peisajului, cu „cerul italian" deasupra - aşa cum l-a numit un călător străin care a trecut acum o jumătate de veac prin locurile acestea. Adela însă şi-a exprimat cu hotărâre preferinţa pentru zările nelămurite dinspre apus, de unde izvorăsc apele multe, pe care le aduce în câmpie Ozana. Am fost surprins de preferinţa ei pentru sublim, stare de suflet eminent masculină. Sensibilitatea ei... Dar văd că despic în mai mult de patru firul de păr (blond şi puţin bronzat) al Adelei.

După un ceas de izolare cu Ea în albastru (simt bine că lucrurile au ajuns la majusculă, ca la optsprezece ani!), ne-am luat adio cu ezitări şi cu păreri de rău de la privelişti care ne dăduse puţin senzaţia şi a eternităţii, şi a vremelniciei. Pe aceeaşi cărare, mai repede decât la urcuş, ne-am coborât la trăsură.

Dar n-aveam nici un zor să reintegrăm prozaicii noştri penaţi.

Şi, de comun acord, ne oprirăm asupra unui plan îndrăzneţ şi grandios. Să cinăm în târg şi să ne întoarcem acasă la lumina stelelor. Adela, de bucurie, îşi juca umerii pe rând, repede, cum făcea în copilărie când căpăta o jucărie de mult dorită.

În vremea cât m-am dus la telegraf să anunţ la Bălţăteşti că ne întoarcem

după masă, Adela, invitată de nevasta negustorului de la băcănie, s-a dus în locuinţa ei să se scuture de colb.

Când m-am întors, am găsit-o cu o mâţă albă în braţe. Erau în tandreţe. Adela îi făcea declaraţii de amor, numind-o „miţulică, hoaţă mică şi prostuţă". Mâţa o ţinea fin cu o labă de pânza rochiei şi i se uita în ochi. Una avea ochii albaştri, ceilaltă verzi. „Ia uite ce nas blănit are!" În adevăr, mâţa avea un nas mititel, păros şi comic. Şi-a lipit apoi obrazul de capul mâţei în semn de adio, a pus-o pe pat, ne-am luat rămas bun de la gazdă şi am plecat.

Dar până la ora când se poate lua masa mai era vreme multă.

Am petrecut-o vizitând „curiozităţile" târgului, care, cum am constatat, imediat, se reduc, şi încă punând multă bunăvoinţă, la una singură - grădina publică, cu două ieşiri pe două străzi, mare cât o livadă mică boierească, dar îmbietoare prin umbra copacilor, bătrâni, crescuţi în neregulă. Grădina era aproape pustie. Numai câţiva derbedei dormitau ici şi colo, pe capete de bănci.

Lunga tovărăşie din ziua asta, singuri printre oameni necunoscuţi şi pe drumurile deşarte, ca şi senzaţiile neobişnuite simţite în comun acolo pe munte, îşi produceau acum efectul. Bariera dintre noi slăbi. Discuţia deveni mai liberă, mai intimă, cu un caracter mai personal. Singurul subiect care mă interesa era ea. Cu aere de psiholog dezinteresat, îi detaliam calităţile, stăruind mai cu seamă asupra inteligenţei. „Mă linguşeşti... Pentru ce mă linguşeşti?" adăugă ea, subliniind şi adnotând fraza scurtă cu lumini ascuţite în ochi şi dându-i o melodie gingaşă. Era zâmbetul ei obişnuit, acum mai complicat şi disociat: uşoară ironie în ochi, simpatie caldă în glas.

Am ignorat acompaniamentul logic şi muzical şi am rămas ferm cantonat în psihologia descriptivă. Altfel, aş fi căzut în quasideclaraţii, fireşti

poate, dar nejustificate, atât de insidioase erau replicile şi atitudinea acestei femei, pe care acum trei ani o credeam un fel de Gretchen în eternitate. Dar fetele sunt crisalide care provoacă surprize când se transformă. De altfel, quasideclaraţiile mele ar fi devenit declaraţii, un bărbat înnodând funii groase acolo unde femeia, subtilă şi strategă din natură, împleteşte fire de painjen.

Elogiile mele având rolul să justifice prietenia pe care i-o arăt, ea mă întrebă în chipul cel mai natural - simplu şi serios - la cine „ţin" mai mult, la prietenul meu X ori la ea. Sentimentele mele prea deosebite pentru X erau o invenţie a ei, de circumstanţă. Mi-au trebuit câteva momente spre a mă pune în starea de suflet necesară ca să pot face faţă cum trebuie la situaţia nouă, creată între noi de cuvântul care atingea problema delicată.

Am asigurat-o, cu tonul cel mai expozitiv posibil, că nu ţin la nimeni atât de mult ca la dânsa, subestimând cu exces şi pe X şi importanţa lui pentru mine. Era vorba de simpatie, de prietenie, dar... Cuvântul „a ţinea" ni-l aruncam ca o minge primejdioasă. Şi-n azurul ochilor ei, eternul ascuţiş de lumină...

Dumnezeule mare! acum zece ani lucrurile s-ar fi petrecut altfel, şi repede. Dar acum zece ani, o femeie de douăzeci de ani n-ar fi vagabondat cu mine prin văi şi pe dealuri şi s-ar fi ferit să mă întrebe dacă ţin la ea mai mult ori mai puţin decât la X sau Y. Iar dacă totuşi m-ar fi întrebat, aş fi ştiut sigur cum să traduc întrebarea şi i-aş fi răspuns înlocuind pe anemicul „ţin" cu un cuvânt mult mai robust.

După ce am asigurat-o în termeni precişi şi gravi de prietenia mea nestrămutată - ochii ei spuneau: „Nu e nevoie de atâta argumentare..." - i-am sărutat amândouă mâinile. O lucire scurtă în ochi, apoi o uşoară încreţitură între sprâncene, pe urmă o fugitivă expresie de concentrare

încreţitură între sprâncene, pe urmă o fugitivă expresie de concentrare sufletească, comună tuturor oamenilor când vor să-şi lămurească o problemă impusă de împrejurări neaşteptate... şi imediat masca ei obişnuită de înger care te persiflează pentru că ţi-i scump.

Fireşte, am continuat vorba cu fraze cât mai lungi şi mai susţinute, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, ca şi cum gestul meu intempestiv ar fi fost foarte la locul lui şi prea obişnuit ca să mai merite vreo atenţie.

Dar acest gest, provocat oarecum de vorbele ei, mi se părea că-mi dă drepturi noi, că o făcuse puţin a mea. Şi eram singuri acum, în grădină, şi nu ne despărţea nimic decât doar câtiva centimetri de spaţiu binevoitor şi - implacabila cronologie.

Ne-am dus la restaurant. Ne-am aşezat la o masă mică, luminată de o lampă prinsă în perete.

Bustul Adelei, înalt, elegant, era uşor aplecat asupra mesei.

Ochii ei răspândeau o lumină viorie, şi potirul de dantelă al mânecilor scurte îi punea flori de umbră pe albul rotund al braţelor.

Ce graţios mănâncă o femeie când e graţioasă! Dar graţia nu răpea actului semnificaţia lui de apetenţă profund organică. Din contra, o făcea şi mai tulburătoare. Adela mănâncă puţin şi pe alese, dar cu poftă. Are senzualitatea fină.

În restaurant erau o mulţime de cavaleri, probabil funcţionari ai urbei, care făceau spirit, toţi, cu atâta emulaţie, de parcă ar fi concurat la un premiu.

În sfârşit, am plecat. Înnopta. Apele Ozanei erau acum ca dosul de cositor al sticlelor de oglindă. Din sus, de pe valea largă a râului, venea un vânt perfid, abia simţit, dar tăios. Adela era în pardesiul ei de soie écrue peste bluza de vară şi, împotriva oricărei intemperii, nu avea altă pavăză decât un şal subţire, împletit. I-am propus pardesiul meu, dar l-a

pavăză decât un şal subţire, împletit. I-am propus pardesiul meu, dar l-a refuzat cu indignare. Din cauza asta nu l-am pus nici eu. Dar hainele mele sunt serioase, ca toate hainele bărbăteşti. I-am propus pardesiul din două în două minute, dar n-a voit să-l ia cu nici un preţ. (Psihologie de femeie; femeilor „nu li-i frig" niciodată!) Pe urmă m-am resemnat. În Humuleşti, la crâşma de peste drum de biserică, beţia luase proporţii epice. Un ţăran prea de tot vesel ne-a petrecut trăsura cu un chiot sălbatic.

Dealul cel lung l-am suit la pas. Mergeam cu Adela pe jos. Cosaşii de sub ierburi îi imitau fâşâitul aspru al fustei de mătasă. Noaptea era nemişcată. Numai stelele tremurau deasupra capetelor noastre. Munţii, pe care ziua îi văzusem glorioşi ameninţând cerul, acum erau nişte ipotetice blocuri de întuneric masiv, profilate pe întunericul universal diluat în puţina lucoare a stelelor. Departe, la picioarele munţilor, ici şi colo, se stingea şi se aprindea mereu câte un foc singuratic. Iar deasupra Văraticului, în tristeţea imensităţii, punctul strălucitor al unui luceafăr stătea să cadă dincolo de munte. Când căzu, în curând, tristeţea nopţii crescu deodată. Dar Adela era lângă mine, cu viaţa ei tânără, concentrată în glasul ei încet, fierbinte parcă în singurătatea tot mai rece a nopţii.

Drumul era gol. În deal ne-am urcat în trăsură. Acum era şi mai întuneric. Abia bănuiam faţa Adelei. Stătea sprijinită cu umărul în colţul ei, cu picioarele pe scăunaşul dinainte. Simţeam cum îi radiază viaţa prin uşoara-i îmbrăcăminte.

Când coboram valea spre Bălţăteşti cu hârşcâituri de piedică primitivă, un landau bine încărcat cu trupuri omeneşti, unul dintre acele care culeg la întâmplare tot felul de pasageri, trecu spre Târgu-Neamţului, cu zgomot mare de clopote. Dar peste mai puţin de un minut, rămaserăm iarăşi singuri în tăcerea nopţii enorme. Simţeam pe Adela supusă şi

iarăşi singuri în [illegible] nopţii enorme. Simţeam pe Adela supusă şi vibrantă. Probabil că-i era puţin frică. Ca să-i dau sentimentul siguranţei, am luat un ton aproape vesel. Apoi, abuzând de toate împrejurările astea, i-am pus pardesiul pe umeri, fără s-o întreb. Ea m-a ajutat s-o învelesc bine. Degetele ei amestecate printr-ale mele - erau o senzaţie nouă - mai tulburătoare decât a mâinii ei pe buzele mele. Atingerile de acum, ale mâinilor noastre, repetate şi neprevăzute, erau ca un joc, ca o făgăduinţă, ca un preludiu. Atingerea mâinii celor mai mulţi oameni mi-ar produce o displăcere vie. A câtorva mi-ar fi indiferentă, o simplă senzaţie tactilă. Atingerea mâinii Adelei îmi răspândeşte în sânge şi în suflet otravă.

Trăsura mergea acum repede la vale, zvârlind pietrele în lături.

Am început să-i ţin Adelei o prelegere de astronomie sentimentală şi cât am putut mai elocventă, ţesând expunerea cu melancolii după anii de altădată. Dar în momentele acele cochetam, ori exprimam, din inerţie, stări de suflet inactuale. În realitate, nu mă mai simţeam omul cu părul brumat. Problema încetase, pentru că întunericul mă oprea să văd faţa Adelei, oglindă în care, prin contrast, îmi număr anii, şi pentru că inconştient ştiam că acelaşi întuneric o oprea şi pe ia să-mi vadă argintul care mă aureolează. Dar prima casă din Bălţăteşti rupse farmecul. Case, maghernițe... De unde răsăriseră toate acestea?

La lumina felinarului de peste drum de poarta ei, am văzut-o.

N-o mai văzusem de mult, din restaurantul de la Târgu-Neamţului. Acum era obosită. Îi era somn, avea înfăţişarea dezarmată, ca orice om când îi e somn... Când îi sărutam mâna, mi-a spus, cu glasul ei şoptitor:

- Pe mâine.

„Pe mâine..." Cum dezmiardă ea totul cu glasul, cu mişcările, cu existenţa ei! Şi înfăţişarea pasivă de adinioarea, când îi era somn...

Părea că-i expiră voința... Acum doarme în căldura propriului ei corp tânăr, cu umerii largi, cu sânul delicat...

I-am scris să-mi răspundă dacă n-a răcit. (Aseară, când am ajuns aici, termometrul din cerdacul meu arăta zece grade.) ,,Cum puteam răci, când temperatura era atât de ridicată? - Adela." Ridicată? Temperatura mea? Atunci mă persiflează. A ei? Atunci mă persiflează și mai crud. Iar dacă nu mă persiflează...

Imposibil!...

Dimineața asta s-au petrecut mici evenimente extraordinare.

Erau abia zece ceasuri când m-am dus la ea. Niciodată încă n-o vizitasem înainte de prânz. Am găsit în cerdac pe cele două doamne. Doamna M..., mai bine dispusă în ultimele zile, îmi vorbea de Văratic. Adela, în odaie, își isprăvea de aranjat părul la oglindă, care-i încadra bustul în rama ei cafenie. Vedeam două femei, din fiecare o jumătate, jumătatea din oglindă completându-se exact cu jumătatea din odaie: părul greu adunat în cunună - cu figura; ceafa dezmierdată de șuvițele de aur - cu decolteul mic; delta trunchiată a spatelui - cu pieptul ușor bombat. Doamna M... îmi spunea că în copilărie și-a petrecut două veri la Văratic, la ruda ei, maica Evghenia N... Adela, profund serioasă (în fața oglinzii orice femeie are aerul că oficiază) îmi zâmbea totuși uneori, din oglindă, cu înțeles. Cu ce înțeles? De câteva ori și-a întors fața spre mine, lăsând zălog oglinzii cununa de aur, ca să-mi dea zâmbetul direct, fără ajutorul sticlei, și atunci zâmbetul era intim și supus - poate puțin stânjenit că asist la ultimele ei dibăcii savante de a-și realiza toată frumusețea? Doamna M... îmi propunea să mergem în una din zilele acestea la Văratic. Rochia Adelei, simplă, strânsă pe bust, îi accentua, rotund, toate liniile. Dădeam doamnei M... câteva explicații asupra regimului pe care îl urmează. Mișcările mâinilor, ridicate în diversele

operaţiuni ale toaletei, descopereau braţele Adelei până mai sus de cot. Acest incident, probabil cu totul neînsemnat în univers, îmi paraliză inteligenţa. Doamna M... abuzează de regimul vegetal. Îi recomandai, cred, o alimentaţie mai substanţială. Adela îşi isprăvea toaleta. Pe faţa femeii din oglindă se zugrăvea interesul intens cu care o scruta femeia din odaie.

Când veni, în sfârşit, în balcon, cu o pelerină mică pe umeri, cele două puncte de lumină din ochi se jucau cu impresia pe care ea bănuia că mi-a făcut-o pe când dădeam consultaţia medicală doamnei M....

Am întrebat-o din nou dacă, în adevăr, n-a răcit noaptea trecută pe drum. „Deloc. Nu ştii că „femeilor nu li-i frig niciodată"? Cum era să răcesc?" Pe urmă s-a izolat oarecum de noi, sorbind rar dintr-un ceai, potrivindu-şi mereu pelerina, încercând nişte mănuşi, deschizând în răstimpuri ochii mari - ca în faţa unor surprize - gândurilor ce i se perindau prin cap, într-o solilocvie mută... La un moment, privindu-mă serios şi fix, plecă uşor capul, schiţând gestul care înseamnă „da"!

La plecare, m-a condus până la poartă. Când eram destul de departe, ca să nu audă cei din cerdac, am întrebat-o, afectând un interes pur intelectual, de informaţie, ce a voit să-mi spună cu semnul ei afirmativ.

- Nu ştiu despre ce vorbeşti, a spus ea prea repede. Apoi, atingându-mi în treacăt cu degetul pălăria, pe care o ţineam în mână, şi trimiţându-mi în inimă luminile ei albastre: Ştiam c-ai să vii dimineaţa asta la mine!

Şi cum ajunsesem la poartă, mi-a dat mâna şi a fugit spre casă. Adela mi-a spus că o iubesc: „Ştiam că ai să vii dimineaţa asta la mine" nu poate avea alt înţeles. Tot ce s-a petrecut azi e clar: Adela mă încurajează - în nici un caz nu se apără... E cu putinţă oare?

Şi totuşi... Şi totuşi, căci altfel ceea ce face ea nu ar mai fi cochetărie, ci

simplă perversitate. Dar Adela e atât de pură, şi, cu toate aerele ei de sfidare, e atât de bună! Şi apoi - ştiu bine - mă preţuieşte atât de mult, mai mult decât oricine şi decât pe oricine." Ştiam că ai să vii la mine." Până acum spunea „la noi". Acest „mine" nu poate fi şi el calculat. Pe lângă perversitate, ar trebui să-i acord geniu literar. Acest suav şi arzător la mine... Dar...

Am înţeles întotdeauna ce se petrece în jurul meu, în sufletele altora. Am ghicit, fără să vreau, intrigi bine ascunse - jenat, nemulţumit chiar că le-am descoperit. Uneori am înţeles mai înainte de cei doi nenorociţi că între ei începe romanul banal şi veşnic nou. Dar când am fost eu în joc - interesat prea tare şi cu sufletul nesigur şi tulbure - m-am pierdut întotdeauna în conjecturi. Şi n-am mai priceput nimic sigur... Braţele Adelei când îşi netezea părul! atât de albe, că în odaia cu geamurile mici, întunecoasă, luminau real în mişcările lor încete, de o graţioasă preciziune.

...Dar ce a însemnat mişcarea aceea din cap?... A fost pentru mine? A fost numai un gest al gândurilor ei? A însemnat ceea ce ar fi putut însemna altădată? Ori a fost, în adevăr, numai o părere a mea?

Adela râde rar - un râs intern, copilăresc, cu participarea pieptului, ca o huruială de hulub, cum râdea la şapte ani. În schimb, zâmbeşte mereu. Expresie a gândurilor, aprecierilor, a reacţiei ei intelectuale (fapt pentru care am devenit un colector şi un cititor de zâmbete!), zâmbetul ei e când fin, când ironic, când interogativ ori mirat, când, vai, indeterminabil. Râsul este expresia sufletului ei bun, zâmbetul - a inteligenţei ei rele sau, mai exact, lucide, ceea ce e acelaşi lucru.

După prânz, ploaie măruntă şi rece. Tăcere pretutindeni. Parcă n-a fost niciodată lume şi zgomot.

Adela m-a însoţit până acasă. Înteţindu-se ploaia, a intrat la mine. Am

stat, firește, în cerdac. A fost serioasă și simplă. A fost fata de altădată. Cu fața ei copilărească și cu talia acum ascunsă în pelerină, iluzia era totală. Eu m-am conformat instinctiv. Am fost „maestrul". N-am îndrăznit s-o întreb din nou despre misterele de dimineață. (Ar fi însemnat să abuzez de împrejurare.) De altfel, era și inutil, cu talentul ei de a aluneca printre nuanțe până la marginea obiectului în discuție și de a sări apoi alături în chipul cel mai natural.

Anume, sau cedând întâmplător unei asociații de idei, mi-a vorbit, învăluit și scurt, despre divorțul ei. Mi-a spus că a știut încă de la început că are să se despartă. Nu a intrat în nici un amănunt și, se înțelege, n-am întrebat-o nimic. Patern și grav, am sfătuit-o să se căsătorească, sprijinind îndemnul cu argumente burgheze insipide. Întâi a tăcut. La insistențele mele stupide și nedelicat repetate, a răspuns: „Poate". Sfatul acesta dezinteresat făcea nule și neavenite toate câte se întâmplase între noi până acum.

Eterna ipocrizie! Eram aproape sincer când vorbeam, poate cu totul sincer. Dar sunt sigur acum că am sfătuit-o să se mărite ca s-o derutez, căci mă simțeam ridicol la gândul că fata asta mă privește ca pe un bărbat care suspină după ea și poate gata să-i facă declarații, acum când, prin accentuarea contrastului cu dânsa, simțeam și mai mult nepotrivirea anilor. Dacă pelerina n-ar fi schimbat-o în fata de altădată și dacă nu era în cerdacul casei mele, oarecum în puterea mea, desigur că nu i-aș fi spus să se căsătorească. Dar strategia mea fu pedepsită. Acel „poate" îmi duce gândul până la ipoteza unui bărbat cu care s-a și înțeles. Poate chiar să-și fi dat și cuvântul...

Am condus-o până acasă. „L'homme ivre d'une ombre..."

Un amant?! Cum de nu mi-a venit până acum întrebarea asta?

Un bărbat care face cu ea tot ce vrea! Îmi strâng ochii, îi apăs cu

Un bărbat care face cu ea tot ce vrea! Îmi strâng ochii, îi apăs cu pumnul - să nu văd imaginea odioasă! Molestarea ochilor până la strivire mă orbeşte intern. Dar nu pot sta mereu cu globurile ochilor comprimate.

Ipoteza unui logodnic, sfâşietoare adinioarea, îmi apare acum benignă. Un logodnic este o virtualitate. Un amant este o realitate teribilă. Incomparabil mai îngrozitoare decât un soţ. În căsătorie, semnificaţia socială o maschează pe cealaltă. O femeie se poate mărita pentru zece motive, din care să lipsească acela pentru care se dă unui amant: selecţia pasionată!

Imposibil! O femeie care iubeşte pe un bărbat absent nu e în dispoziţiile sufleteşti ale Adelei. Iar promisă fără iubire este o ipoteză absurdă pentru o femeie liberă, bogată şi cu concepţia ei de viaţă. Acel ,,poate" era unicul răspuns serios şi sincer pe care putea să-l dea.

Din vorbele ei, important peste măsură e amănuntul că ştia c-o să se despartă când s-a măritat. Atunci de ce s-a măritat? Ori mi-a spus un neadevăr? Dar ce interes avea să-mi spună un astfel de neadevăr, care nici nu o pune în lumina cea mai favorabilă? Şi, în sfârşit, adevăr ori neadevăr, ce nevoie avea să-mi spună acest lucru?

Problemele în care înot abia ţinându-mă la suprafaţă (dacă nu e o iluzie că valurile nu mi-au trecut peste cap) se complică în fiecare zi.

Plouă mereu. E frig tare. Coşurile fumegă aproape la toate casele. Stau mai toată ziua la ei, adică la ea. Adela cântă mult la piano. (În zilele frumoase cântă rar şi mai mult seara, pentru că se adună lumea la gard, şi ideea că ,,dă concert" o plictiseşte, mai ales că doamnele şi domnii aceştia de aici o aplaudă uneori din drum, din ce în ce mai puţin discret.) Începe o bucată, o lasă, se-ntoarce spre noi, râde, începe alta, şi tot aşa, până ce se opreşte asupra uneia. Şi atunci, uneori parcă alintă

pianul, de cele mai multe ori parcă vrea să-l strivească.

Azi, rugată, a venit la piano doamna M... A cântat sentimental serenada lui Schubert. Când a isprăvit, Adela a sărit, a îmbrăţişat-o, a sărutat-o pe amândoi obrajii cu o afectuoasă indulgenţă pentru sentimentalismul mamei sale.

Uneori jucăm cărţi, în zilele astea cenuşii, când trebuie să punem măsuţa la geam, ca să avem puţină lumină - verde din cauza copacilor de afară. Când câştigă, când învinge, căci nu jucăm pe nimic, Adela e fericită. Sunt aproape întotdeauna adversarul ei. A observat că trişez ca să câştige, şi s-a supărat. E foarte serioasă la joc. De altfel, acum suntem foarte serioşi în toate raporturile noastre. Raporturi de soră şi frate - mai mic! Mă urmăreşte tot timpul să nu umblu fără pardesiu, şi puţin a lipsit să-mi smulgă făgăduinţa de a face foc în sobă. Seara se îngrijeşte că are să-mi fie „urât" până acasă! Azi mi-a cusut un nasture de la pardesiu, care ameninţa să cadă. Pardesiul meu pe genunchii ei... Acasă mi-am făcut siesta învelit cu el pe piept şi pe faţă...

Adela are o rochie groasă de postav cenuşiu, care-i strânge trupul, reliefându-i umerii largi şi şoldurile fine. Frigul o face mai rumenă şi mai fragedă. Ieri ne-am plimbat puţin, cu pelerine de cauciuc, cu glugile pe cap, până aproape peste ochi. Trebuia să ne întoarcem cu totul ca să ne vedem. Îmi părea o şcolăriţă îndrăzneaţă şi cochetă. Ce fragedă e faţa unei femei tinere încadrată de gluga neagră a pelerinei!

Am găsit-o plimbându-se în cerdac. M-a invitat să stau şi a continuat să se plimbe. Mi s-a părut puţin agitată şi puţin izolată sufleteşte de mine.

E pentru prima oară când ea se plimbă şi eu stau jos. Orice om care umblă are ascendent asupra celui care stă şi care se simte pasiv, dar mersul femeii iubite e copleşitor, pentru că dă tot relieful şi maximum de viaţă plasticii şi feminităţii ei. La senzaţia ascuţită contribuia şi

nervozitatea ei, şi aerul ei distrat, care punea distanţă.

Cum stam cu pălăria pe genunchi, voind să mă scap de ea, a venit să mi-o ia din mână. În clipa când politeţea şi greutatea de a accepta, dar şi de a refuza serviciul unei femei m-au silit să mă împotrivesc, atingerea cu ea, prin uşoara smucitură a pălăriei, şocul fizic dintre noi m-a făcut să-i simt în mine fiinţa, să am voluptatea voinţei ei impusă voinţei mele. De altfel, de mult s-a schimbat raportul de forţe dintre noi. De când nu mai pot avea nici o îndoială că ştie - şi ştie că eu ştiu că ,,ştie" - mi-am pierdut toată libertatea de spirit, pe care ea o are mai completă decât înainte. În fiecare zi devin tot mai mic faţă de dânsa. Astăzi diminuarea a făcut progrese mari din cauză că eu stăteam jos şi ea se plimba! Mi s-a impus şi m-a supus în toate felurile. Păcat că mic nu este echivalent şi în cazul acesta cu tânăr... Dar de o bucată de vreme, probabil din prudenţă inconştientă, am încetat să mai atac cu ea problema. S-ar zice că acum îmi ascund vârsta. În realitate, nici eu nu ştiu bine ce simt, căci Adela mă întinereşte şi mă îmbătrâneşte. Mă întinereşte prin ceea ce simt pentru ea şi pentru univers, devenit decorul ei. Mă îmbătrâneşte prin comparaţia cu ea, impusă de tinereţea ei - mereu crescândă, fiindcă o descopăr mereu. Senzaţia este absolut inedită. Până acum nu îmbătrâneam, pentru că îmbătrâneam fără să ştiu, ca arborii. Problema mi s-a pus întâia oară în viaţă când am revăzut pe Adela aici, pentru că probabil am început s-o iubesc chiar de-atunci. Dar ea ştie desigur mai bine de când am început s-o iubesc. În privinţa asta, femeile, care merită acest nume, au divinaţia promptă şi infailibilă. Şi cum punctul de ironie i-a apărut în ochi din primele zile, desigur că am început s-o iubesc îndată ce am revăzut-o.

Plouă năprasnic zi şi noapte. Când încetează puţin, începe din nou, cu o şi mai mare furie, cu un fel de entuziasm prostesc. O ploaie torenţială,

care se înverşunează atât de inutil şi de contrar obişnuinţelor naturii a treia zi după începutul ei, are ceva comic. Şi a venit aşa de discret şi de modest - o uşoară picurare pe frunzele copacului de la geam, într-o seară, pe la aprinsul lumânărilor. Dar aerul modest era - furişare.

Am găsit pe Adela în cerdac, îmbrobodită şi cu o haină scurtă, blănită. Faţa ei ieşea atât de mică şi de spirituală din broboada neagră de lână împletită! Şi gândul că haina groasă îi păstrează căldura...

Citea Război şi pace. E abia la volumul al doilea. Am rugat-o să nu întrerupă lectura, să continue până unde se isprăveşte capitolul, căci altfel plec. Şi, ca să-i arăt că hotărârea mea e serioasă, am luat un album de pe masă şi am început să-l răsfoiesc. Ea a râs şi a declarat că se supune:

- Dar cum ai să mă controlezi dacă am citit până la sfârşitul capitolului? Ai să mă crezi pe cuvânt?

Convenţia stabilită, ea îşi reluă lectura întreruptă. Eu, se înţelege, ţineam albumul în mână numai de formă. E atât de plăcut să priveşti o femeie când nu ştie că o priveşti, şi mai cu seamă când citeşte.

Rămăsese cu zâmbetul provocat de insistenţa mea şi de tranzacţia noastră, dar mai pe urmă faţa ei deveni gravă de atenţie şi concentrare. Cu toate acestea, îşi trăgea mereu rochia în jos, fără nici o nevoie, căci abia i se zărea vârful botinelor. Mişcarea asta, foarte obişnuită ei, i-a devenit irezistibilă, ca un tic nervos, căci e vădit că o face fără să vrea şi poate fără să ştie. (Gestul acesta, observat şi la alte femei, e semnul unei pudori excesive, datorită unei excesive feminităţi, care trimite mereu în conştiinţă ecoul ei puternic, dar, în acelaşi timp - şi în contra instinctului de apărare care-l dictează - el solicită şi pune problema.) Cerându-mi apoi voie cu un ton perfid de rugător să închidă cartea - căci „s-a isprăvit capitolul" - mă întrebă dacă îmi place prinţul Andrei, adăugând

că din toate tipurile romanului ea preferă pe acest prinţ.

Nu sufăr de mania contradicţiei, mai ales faţă de ea. Din contra, abundez întotdeauna în sensul ei, nu numai ca să-i fac plăcere, dar şi pentru că împărtăşesc părerile ei - chiar când înainte aveam altele - probabil din nevoia de a fi, măcar în chipul acesta, cu totul platonic, cât mai alături de dânsa. De data asta, însă, am pus deodată distanţă între mine şi ea, am fost aproape cu vehemenţă de altă părere, deşi acum îmi dau bine seama că, din toate tipurile romanului, apreciez şi eu mai mult tot pe nefericitul prinţ.

Ea m-a privit tot timpul cu atenţie şi pe urmă mi-a spus că prinţul Andrei, rece şi ironic în aparenţă, sensibil şi chiar sentimental în realitate, seamănă cu mine. Apoi:

- Scumpul meu mentor (întâia oară îmi spunea acest cuvânt), prinţul e gelos de Anatol? Mata pricepi mai bine lucrurile astea.

- Cred că nu.

- Mie mi s-a părut că-i gelos, cu toate că n-are motiv. Gelos de prinţul Andrei...

Are dreptate... Din cauza asta l-am combătut! Acum îmi dau seama şi de cauza altor sentimente. De impacienţa mea când ea dezmiardă pe Azor (sentiment care s-a transformat într-o teorie: câinii sunt animale degenerate, devenite lichele), când găseşte ,,bine" mutra vreunui actor din L'illustration (mie mi se par cu toţii mutre de bărbieri), când scrie - prea des! - celei mai bune prietene a ei. O singură afecţiune nu mă irită: pentru mama ei. E primordială: n-a început să i-o dea niciodată. Nu are ca principiu selecţia.

...Seamăn cu prinţul Andrei? Nu ştiu. Şi pentru ce mi-a spus-o?

Ca un argument ca să-mi placă prinţul, ori ca motiv pentru care prinţul îi

place ei? Oricum, nu-mi convine să împart simpatiile ei cu nimeni, nici chiar cu un alter ego al meu! Şi nici chiar cu mine însumi... Nu vreau să ţină la calităţile mele, ci, fără nici un discernământ, la mine! Te iubesc fiindcă eşti bun; Te iubesc fiindcă eşti inteligent; Te iubesc fiindcă eşti frumos; Te iubesc fiindcă... înseamnă că Te este iubit nu pentru el, ci condiţionat, din anumite cauze. O iubire provocată de cauze conştiente, de calităţi pentru care dicţionarul are cuvinte, de însuşiri externe; o iubire acordată ca un premiu pentru calităţi estetice, morale şi intelectuale, o iubire pe care o poţi justifica nu este iubire. Şi apoi bun, inteligent, frumos poate fi şi unul şi altul, dar Te sunt numai eu... Şi, totuşi, ştiu că nu vreau nimic de la ea, că nu urmăresc nimic, că nu trebuie să urmăresc. Că nu se poate...

A încetat ploaia. E primăvară. Totul luceşte verde. E ceva subtil în aerul limpede. Natura învinge urâţenia de aici. Razele soarelui, curate şi încă reci, pun pe toate, pe casele strâmbe şi pe gardurile neegale, o poleială care le dă un prestigiu nou, surprinzător. Glasurile trecătorilor de pe stradă, sonore şi clare, vin parcă din depărtări. Tălăngile sună sacadat pe dealuri. Pe drum trec mereu trăsuri, în amândouă direcţiile, încărcate mai ales cu femei, îmbrăcate în culori deschise şi vesele.

Din ce adâncuri scânteiază în noaptea asta cerul, cu toate stelele lui şi cu pulberea nebuloaselor lui?!

...În infinitul acesta etern există oare loc şi timp pentru repetarea planetei în toate vârstele ei? Îmi cere Adela acum, la depărtări de ani de lumină, să-i hrănesc păpuşa cu biberonul? Îmi pune ea, aiurea în univers, o floare mică în piept? îmi zâmbeşte în altă Cale lactee, netezindu-şi părul la oglindă? îmi „dovedeşte" poate, pe un Pământ mai vechi cu o lună, că sunt tânăr?...

Am găsit-o lucrând la o rochiţă mică, de trei palme, pentru Ileana, fata

Am găsit-o lucrând la o rochiţă mică, de trei palme, pentru Ilenuţa, fata bucătăresei.

Ilenuţa e una din pasiunile ei. Şi merită! În vârstă de patru ani, îmbrăcată ca şi mama ei, miniatura de ţărancă are ochii negri, strălucitori ca două mărgele de cocs, şi se lipeşte de oameni ca o pisică.

Iubirea de copii, la Adela, este în adevăr o pasiune. Prin sat îi pândeşte, parcă ar voi să-i fure, se aruncă asupra lor, îi ia în braţe, îi sperie uneori cu dezmierdările ei vijelioase, le dă bani, le dă bomboane, care nu lipsesc pentru acest scop niciodată din săcuşorul ei... Mutra mea, cu oricâtă ipocrizie m-aş sili s-o compun favorabilă, rămâne puţin cam sceptică. (E uimitor cu câtă preciziune simţul muscular transmite creierului cele mai fine nuanţe ale expresiei figurii noastre.) Adela observă şi-mi cere iertare, mai serios sau mai în glumă, că mă plictiseşte. Ultima dată, însă, mi-a spus răspicat: ,,Eşti egoist, mon cher maître, ca toţi bărbaţii!" şi apoi mi-a luat braţul cu un gest care continuu încă, despotic, impetuozitatea mişcărilor ei cu copiii. (O fi înţeles ea complet egoismul meu? O fi înţeles că opririle ei cu copiii mă impacientează pentru că-mi răpesc atenţia şi timpul ei? Şi pentru că-mi dau ocazia să măsor posibilităţile ei pasionale, care nu vor fi niciodată pentru mine?)

Când m-a văzut astăzi intrând, a încetat cusutul, pentru a-l relua peste câteva momente.

Cusutul ei, cu capul plecat pe lucru, mă deplasează sufleteşte.

Fără ochii ei, am impresia că monologhez, oricâtă atenţie ar arăta vorbelor mele, confirmată prin participarea ei normală la discuţie şi prin promptitudinea răspunsurilor.

Numai când se însufleţeşte în chip deosebit lasă un moment lucrul, ceea ce înseamnă - concluzia se impune nemiloasă - că restul timpului prezenţa mea nu-i angajează îndestul existenţa.

Mă despăgubeam însă cu libertatea întreagă de a-i privi fără ştirea ei, oarecum în absenţa ei, braţele goale până aproape de cot, de un alb luminos, geometric rotunde, crescând în amploare de la încheietura mâinii în sus; ochii lungi, cu încarnatul pleoapelor mat, ca la copii, şi genele stufoase umbrindu-i albastrul privirilor; bărbia îngustă, fină, de rasă evoluată, care-i dă o gingăşie emoţionantă; linia corpului frântă, ascunsă pe alocurea, ca să reapară în toată puritatea ei.

În sfârşit, confecţiunea rochiei-jucărie ajungând la un stadiu care necesita intervenţia maşinii de cusut, Adela mi-a dăruit privirile, amânând croitoria pentru altă dată.

I-am arătat o fotografie de când aveam douăzeci de ani, pe care o port în portofoliu la un loc cu alte fotografii de familie. Ţineam de câteva zile să i-o arăt - să mă vadă într-un ipostas favorabil - chiar cu primejdia de a suferi de comparaţia cu mine însumi, să vadă că tinereţea nu este un atribut care se exclude cu ideea de ,,son maître", că...

După ce a privit fotografia ca un expert (aveam sentimentul curios că am delegat pe cineva să mă reprezinte într-o afacere importantă), Adela spuse cu toată hotărârea: ,,E mai bine acum, da, e mai bine".

E mai bine că nu sunt un tinerel insignifiant, ori figura mea e mai ,,bine" acum? (Problema psihologică pune o problemă gramaticală: ,,Bine" adverb ori adjectiv?) În cazul al doilea, observaţia ei nu are nici o importanţă, chiar dacă ,,mai bine" ar fi egal cu mai frumos. Poţi fi mai frumos decât în tinereţe chiar când ai şaptezeci de ani. În cazul întâi, are o importanţă capitală! Pentru a construi atât de repede fraza echivocă, unui bărbat i-ar trebui reflexiune şi calcul. Dar femeilor le ajunge instinctul.

Nu i-am cerut nici o explicaţie. A cere astfel de explicaţii unei femei este o prostie. Reacţiunea - şi ca tăcută - a Adelei ar fi fost, ca a oricărei

o prostie. Reacţiunea - şi ea tacită - a Adelei ar fi fost, ca a oricărei femei în asemenea împrejurări: „Ori înţelegi singur ce-ţi spun, ori lasă-mă în pace cu atenţiile dumitale sentimentale!"

În loc să-mi dea fotografia în mână, mi-a pus-o, ţinând-o cu două degete şi fără să mă atingă, în buzunarul de sus al surtucului.

Mirosea ca o floare. Mi-a luat apoi braţul şi m-a dus în ogradă să-mi arate nişte picheri aduse de curând de proprietarul casei: „Să vezi cât sunt de elegante şi de proaste".

Nu m-au interesat picherile. (Probabil că nu ţinea nici ea cu tot dinadinsul să le admir.) Spiritul îmi era angajat în întregime de duritatea elastică şi caldă a braţului ei rotund, care o realiza întreagă.

M-am dus în câmp, în aer mult, să mă împrăştii în natură.

Marginile gândirii îmi erau prea înguste pentru imaginea, schimbător detailată şi totuşi mereu aceeaşi a Adelei, şi tensiunea nervilor, ajunsă până la rupere.

La întoarcere, când am trecut prin dreptul casei ei, repeta fără sfârşit, ca într-o obsesie, câteva măsuri dintr-o mazurcă. Îşi acompania un gând? O imagine stăruitoare din trecut? De acum?

A hotărât, fără să mă consulte, că nu mai am voie să fumez când suntem împreună decât două ţigări pe ceas, făcute de dânsa. Avea ţigările gata. A învăţat să le facă de la bucătăreasă.

- Deocamdată-s cam noduroase, dar am să mă perfecţionez.

Ai să vezi...

Cât îmi pare de bine că nu sunt reuşite, că-i simt în fiecare defect mişcările, degetele, gândul ei, urma vieţii ei misterioase... Perfect reuşite, ar fi impersonale!

Cutia de ţigări o administrează ea. Când i-am cerut una peste număr,

Cutia de ţigări o administrează ea. Când i-am cerut una peste număr, mi-a refuzat-o şi mi-a interzis să mă „tocmesc" (dar mai pe urmă, văzându-mă prea „nenorocit", mi-a acordat o ţigară de favoare).

Regimul la care m-a supus e aspru, dar îl suport cu voluptate: îmi satisface (măcar în parte!) apetitul de sclavie, nevoia imperioasă de a-i pune la picioare întreaga mea libertate!

Azi i-am dat o consultaţie medicală...

Se lovise la un picior, şi doamna M..., pentru care lumea e o posibilitate neîntreruptă de nenorociri, m-a rugat să văd dacă fiica ei nu e ameninţată de... osteită!

Cu toate protestările ei, Adela a trebuit să se ducă în casă şi să-şi elibereze piciorul.

Când am fost chemat înlăuntru, am găsit-o într-un fotoliu, cu piciorul gol atârnându-i sub poala rochiei negre. Stătea încruntat de serioasă, cu mâinile părăsite pe braţele fotoliului. Dar când am îngenuncheat, ca un paj, să-mi exercit meseria, nu şi-a putut stăpâni un zâmbet - concordant cu atitudinea mea, involuntar galantă.

Nu avea nimic. Nici un simptom îngrijitor. Nici măcar un semn exterior. Albul era imaculat. Numai călcâiul mic, de copil, îi era trandafiriu.

„La peau, le cerveau, les nerfs - zice Charcot, maestrul nostru al tuturora, - tout ça va ensemble".[1] Epiderma ei fină ilustra, în adevăr eclatant, generalizarea maestrului. Şi cunosc destul de bine anatomia ca să ştiu că de la vârful degetelor piciorului şi de la vârful degetelor mânii pielea se afinează treptat, izolând tot mai puţin pulsaţia vieţii.

Când a venit în cerdac, mi s-a părut curios că-i simplă şi naturală, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic... Dar de unde putea să ştie, ba încă să şi realizeze, ceea ce se întâmplase, că de azi înainte demenţa mea a intrat

într-o altă fază? Pentru femei, piciorul bărbatului este indiferent. Pentru ele, a spus-o un alt maestru, nu există tentaţia şi tortura imaginilor.

Corpul unei femei tinere - elasticitatea lui, rotunzimile calde, fineţea şi luminozitatea epidermei - este realizarea formală şi structurală cea mai desăvârşită a materiei vii, este miracolul suprem înfăptuit de natură după miliarde de dibuiri şi încercări neizbutite, este termenul ultim al evoluţiei cosmice.

A devenit unică. (Credeam că am pierdut pentru totdeauna facultatea de a uniciza o femeie.) Începe să-mi fie scump tot ce e al ei şi, mai scump decât totul, uşoara asimetrie a gurii, când zâmbeşte, care multiplică farmecele zâmbetului ei. Dar mi-e scump nu numai tot ce este ea şi tot ce face ea, ci şi rochiile ei (mai ales rochiile ei!), mantila ei, galoşii ei mici, adorabili, şi săculeţul ei, din care am scos într-un moment, când era în altă odaie, batista mototolită de mâinile ei şi am respirat-o!

De câtăva vreme, pe lângă vocea ei obişnuită, înceată şi uneori parcă înăbuşită, Adela are în unele momente o altă voce, tare, sonoră, categorică, o voce de grande-dame, pe care nu ai recunoaşte-o că e a ei dacă ar vorbi fără s-o vezi. Glasul ei încet, cald parcă de căldura pieptului ei, e glasul femeii emotive, care exprimă frazele abrupt, al femeii cu tulburătoarea asimetrie a gurii când zâmbeşte.

Glasul celălalt, sonor şi categoric, e al femeii cu umerii largi, cu uşoara şi uşor impertinenta acvilinitate a nasului. (Şi al femeii care simte că e stăpână?)

Îi vorbesc necontenit de prietenia mea. În realitate mint ori, mai exact, îmi fac iluzii. Prietenia e încredere reciprocă, e comuniune între suflete, dar ceea ce e gândul meu de fiecare moment şi interesul capital al vieţii, tocmai aceea ascund de ea. Iar interesele şi soarta ei îmi sunt atât de scumpe, încât dacă ea ar fi fericită cu oricine altul afară de mine, i-aş urî

fericirea cu sălbăticie, atât de mult suntem prieteni! Şi dacă mi s-ar impune alternativa de a o vedea înăbuşită de patimă în braţele altuia ori neînsufleţită pe catafalc, nu ştiu ce aş abhora mai puţin, aşa de mult îi sunt prieten...

Prietenia noastră a murit odată cu cea dintâi bătaie de inimă pentru ea, fiindcă foamea selectivă de femeie, numită impropriu şi aproape în derâdere iubire, este întoarcere la animalitate, este, gândind bine, o impulsie sinistră în momentul suprem al iubirii, femeia are în braţele ei un pitecantrop!) Şi tot atunci a murit şi prietenia ei, când, conştient sau inconştient, a simţit că a încetat de a fi pentru tine fiinţa pur spirituală, că-i vrei fiinţa fizică, orice declaraţie de amor, oricum ar fi exprimată, tacit sau prin cuvinte, fiind, în esenţa ei, o cerşire a corpului, considerată de femeie, fie că consimte sau nu, ca o „propunere ruşinoasă"! Admiraţia, unicizarea, idealizarea - mitul creat de inteligenţă şi imaginaţie pe instinctul brut - acoperă realitatea cu maldăre de flori, şi atâta tot!

Sufletul i-l iubesc sau, mai exact (fiindcă cuvântul este pe de o parte debil şi pe de alta impropriu), i-l ador numai întrucât este expresia fiinţei ei intime: senzaţii, emoţii, imaginaţie, turnura spiritului - femeia din ea. Opiniile, ideile ei, dacă n-au timbrul vieţii ei, mi-s absolut indiferente, deşi tot ce spune mi se pare inteligent (şi desigur este, căci acum trei ani, când n-o iubeam, era inteligentă). Mai mult. Cealaltă femeie interesându-mă total, aceasta, care-i ia locul, mă impacientează. Îi simt doar farmecul ochilor, glasului, gesturilor, care sunt şi ale celeilalte, îi simt prezenţa, victorioasa ei prezenţă, care anihilează tot ce nu-i ea şi al ei (aşadar, şi ideile ei nepersonale). Dar ea respiră numai viaţă, candoarea vieţii, căldura vieţii, spontaneitatea vieţii; şi palpitarea asta intensă şi necontenită a existenţei ei o împiedică de a stărui în ipostasul de fiinţă pur gânditoare...

...Adoraţia egoistă, amestec de dorinţă şi idealizare extremă, nu cedează decât în rarele momente când văd în ea fiinţa umană, fragilă, vremelnică, supusă la nenorociri posibile: mizerie şi boală, şi la catastrofe sigure: moartea doamnei M... şi a ei. Dar, odată cu izbucnirea în conştiinţă a imaginii femeii tinere cu braţele albe şi talia rotundă, egoismul pasionat ia locul sentimentelor altruiste sau (pentru că acestea nu dispar fără să lase o urmă, ca notele armonice ale unui sunet) le absoarbe în propria-i substanţă, devenind şi mai devastator, atât e de adevărat că totul concură la exasperarea pasiunii pentru ea.

Lăudându-i excesiv - „tipuri de animale superbe" - două evreice tinere pe care le-am văzut în crâşma din Oşlobeni, când veneam aici, Adela a hotărât că trebuie să le „admire" numaidecât şi ea:

- Cu ocazia asta facem şi o plimbare mai lungă cu trăsura.

La Târgu-Neamţului am putut merge singuri: târgul fiind piaţa şi bazarul localităţilor climaterice ale regiunii, şi drumul nostru având un scop practic, aveam conştiinţa (în care se reflectau şi imperativele opiniei publice) că totul era în regulă. Dar astăzi, în plimbare de agrement cu caracter romantic, a trebuit să cerem doamnei M... (fără să ne spunem unul altuia motivul) sacrificiul prezenţei ei.

Am pornit după prânz. Căldura merita din plin calificativul pompos de „caniculară". O uşoară abureală de vânt, în aceeaşi direcţie cu trăsura, nu ne dădea nici un pic de răcoare, dar ne ţinea într-un nimb de praf şi ne făcea tot mai cenuşii şi mai spectrali. Câteva muşte, cine ştie după ce combinaţii de legi ale naturii, în loc să rămână în urmă, mergeau cu noi chiar când zburau în direcţia contrară trăsurii, afecţionând, ca puncte de intermitentă odihnă, nasul doamnei M..., al Adelei şi cu preferinţă pe al meu, ca mai proeminent şi mai spaţios. Dar pentru mine problema capitală era alta, destul de complicată. Pe scăunaşul de dinainte, într-o

trăsură şi mai strâmtă decât a lui badea Vasile, trebuia să fiu mereu cu ochii în patru ca să nu ating picioarele tovarăşelor mele şi să nu le trimit fumul ţigărilor în faţă. Fumul acesta, cu stupida nătângie a lucrurilor neînsufleţite, m-a chinuit tot drumul mai rău decât o fiinţă vie şi rea: cu oricâtă putere i-aş fi imprimat direcţia iniţială spre dreapta sau spre stânga, el rămânea în trăsură, sau, cu o încăpăţânare exasperantă şi, parcă, voită, se întorcea înapoi, mergând drept în ochii obosiţi ai doamnei M... şi în ochii aşa de albaştri ai Adelei. În cele din urmă a trebuit să renunţ la fumat.

Trăsura veche zdrăngănea din toate fiarele ei. Obiectele din privelişte alergau în urma noastră, cele de aproape mai repede, cele de departe tot mai încet, până la dealuri, care stăteau pe loc, dar după o bucată de vreme rămâneau şi ele în urmă.

Când birjarul opri să dreagă un ştreang, se opri dintr-o dată totul. În locul zgomotului - tăcere ţiuitoare. În locul mişcării - totală încremenire. Iar când m-am coborât din trăsură să mă dezmorţesc, raportul dintre mine şi realitate s-a schimbat complet. Mişcându-mă, la rândul meu, în faţa peisajului oprit în loc, acum elementul activ eram eu, şi el, cel pasiv.

Se coborâră şi doamnele. Doamna M... păşea încet, metodic.

Adela se mişca încoace şi încolo plină de graţiile ei şi ale vârstei ei, rupând o buruiană, privind nerăbdătoare la seidecăria empirică a birjarului, dezmierdând caii, împletind într-o codiţă moţul unuia, lăudându-le ochii „buni" şi fruntea „cuminte".

Eu mă dezdăunam de temperanţa silită din trăsură fumând cu deliciul fericirilor oprite, ca în liceu în recreaţie, două ţigări deodată, spre mirarea şi indignarea Adelei:

- Asta, fiindcă mi-ai promis că ai să fumezi mai puţin?

Am primit cu cinism admonestarea. Nu-i puteam spune că mă despăgubesc de jertfa făcută ochilor ei frumoşi, nici renunţa la voluptatea nicotinei.

Când am plecat, realitatea şi-a luat revanşa cu zgomotele trăsurii hârbuite şi cu iureşul universal al priveliştii.

La crâşma din Oşlobeni n-am găsit decât una din cele două evreice tinere. Dar mai gravă decât lipsa unei jumătăţi a obiectului excursiei noastre a fost surpriza de a descoperi că acum două săptămâni facultatea mea de iluzionare fiind disponibilă, convertisem eminente însuşiri biologice în atribute estetice. ,,Animalul" era în adevăr ,,superb" - de carnaţie şi de tinereţe. Sculptura era reuşită. Pictura, însă, ratată. Femela, fără îndoială, era de primul rang, femeia era oricare. Dar situaţia mi se păru cu totul îngrijitoare când mi s-a pus problema dacă, frapată de construcţia fetei de la tejghea, Adela nu ghiceşte cumva cauza entuziasmului meu, acum perimat, pentru ceea ce avea ,,animalul" în adevăr ,,superb".

Doamna M..., lipsită de orice interes pentru ancheta noastră estetică, stătea cu o mână pe tejghea, resemnată. Adela ne privea pe rând, pe negustoriţă şi pe mine, zâmbind subţire. Fata de după tejghea arăta elocvent prin toată atitudinea ei că nu înţelege deloc pentru ce stăm acolo în faţa ei, spectatori imobili şi muţi.

Trebuia să ne justificăm prezenţa. Dar nu puteam cere trei rachiuri - pentru cele două doamne şi pentru mine... Şi nici o garafă de vin cu trei pahare, să cinstim la tejghea ori la masa din fund, ocupată în parte de câţiva ţărani, care trăgeau cu coada ochiului la noi, ironici.

- Domnişoară, dă-mi un kilo de măsline şi testeaua asta de covrigi! (Era singura marfă acceptabilă pe care o vedeam în dugheană.)

Neputându-mă opri la timp pe povârnişul apucat, cerui superbei

Neputându-mă opri la timp pe povârnişul apucat, cerui superbei domnişoare şi restul mărfii din dugheană: o jumătate de cracatiţă atârnată strâmb într-un cui.

Negustoriţa îmi servea comenzile cu îndoială, cu un fel de spaimă.

Adela fugi pe uşă, lăsându-mă cu doamna M..., care o urmă imediat, decentă.

- Ai cumpărat şi cracatiţa?! putu abia să articuleze Adela, acum în trăsură, tamponându-şi cu batista faţa plânsă de râs.

Cracatiţa mirosea, fireşte, a cracatiţă, dar mirosea grozav. Am ascuns pachetul sub capra trăsurii. Degeaba. Mireasma - ca orice emanaţie subtilă, de roze şi de cracatiţă - nu cunoştea bariere şi continua cu entuziasm să îmbălsămeze împrejurimile.

- Cucoane, da-mi spurcă trăsura, să iertaţi! răsuflă birjarul, nemaiputând să rabde.

M-am hotărât să arunc stârvul. Dar unde? Pe drum? În păpuşoi?

Oriunde l-aş fi aruncat, îl putea găsi un ţăran. Şi o cracatiţă în păpuşoi fiind, fără nici o îndoială, un eveniment unic pe întreaga planetă, zvonul ar fi ajuns în sat şi aş fi jignit de moarte pe negustoriţa din Oşlobeni, depreciindu-i comerţul pe toată Valea Cracăului.

Şi parfumul de cracatiţă plutea pătrunzător şi fără sfârşit în aerul răcoros al înserării.

- S-o îngropăm! hotărî Adela într-o fulgerare genială. Am înhumat cadavrul într-un mormânt adânc, săpat cu bărdiţa birjarului. Deasupra mormântului am aşezat un bolovan - modest monument funerar - şi, împăcaţi în suflet de isprava făcută, am plecat.

Umbrele serii ne învăluiră repede. În curând mantia cerului fu bătută de toate pietrele preţioase cu care se împodobeşte de la începutul timpului.

Dar poalele mantiei se mişcau. Cea din stânga cobora cu toate diamantele ei sub dealul dinspre apus, iar cea din dreapta se înălţa peste dealul din răsărit, ridicând alte diamante sclipitoare, în mijlocul cărora, ca un motiv stilizat de broderie, strălucea constelaţia Andromedei.

Când am ajuns acasă, glasul Adelei mă chemă cu o duioasă ironie:

- Cher maître, mâine mergem iar să admirăm pe Venera din Oşlobeni?...

În ogradă, asistată de o servitoare, făcea dulceaţă de zmeură pentru doamna M...

A trebuit să stau cu doamnele în cerdac. Adela privea cu zâmbete complicate cursa în care căzusem. În sfârşit, mă chemă la ea, ,,să-i ţin de urât". Înfierbântată de căldură, avea câteva perle fine pe decolteul mic, de un alb secret şi tulburător. Se mişca la dreapta şi la stânga, şi şorţul încheiat la spate îi strângea talia, accentuându-i rotunzimile. Eram comic în laboratorul acesta improvizat şi între femei, dar ce importanţă are mai mult ori mai puţin comic? Cu orgoliu de autor, mi-a dat să gust dulceaţa dintr-o farfurioară. Era opera ei! I-am adus elogii, minţind, căci conştiinţa n-a putut lua act de nimic: Adela era prea aproape de mine, încălzită, cu câteva perle fine pe albul secret de forma unei inimi.

După ce a isprăvit dulceaţa, s-a dus să se dea în scrânciob, ca să se răcorească - un scrânciob făcut pentru Ilenuţa - o frânghie dublă cu capetele legate de o creangă groasă şi dreaptă, cu o scândurică în loc de scaun.

- Fii cavaler şi ajută-mă să zbor sus, sus de tot, ca la Vorniceni. Ţi-aduci aminte?

Cu mâinile strânse pe frânghie în dreptul capului, cu mânecile căzute până la coate, trecea pe lângă mine repede, singură cu fericirea ei,

trimiţând din fluturarea îmbrăcămintei uşoare o adiere suavă, pe care o simţeam pe obraz, pe pleoape, pe buze. Când se ridica în sus, desenându-se întreagă pe albastrul cerului, zborul se încetinea, dar când trecea prin dreptul meu, repejunea devenea, simbolic, vertiginoasă. La un moment dat, aducându-şi aminte de mine, cum se cobora de sub crengi, mi-a arătat copilăros-ştrengăreşte, într-o clipă de fulger, vârful ascuţit şi trandafiriu al limbii. Când s-a săturat de zbor:

- Acu lasă-mă în voie. Pendularea s-a micşorat. Fustele s-au liniştit. În sfârşit, ne-am regăsit, întâlniţi, alăturea. Era înaltă, rumenită în obraz, cu ochii scânteietori, cu buzele subţiri şi roşii.

- Eşti palid. Te-ai obosit. Acum sunt mai grea decât la Vorniceni. Am crescut.

Da, greutatea ei a crescut, tulburătoare. E femeie. O simţeam în braţ la fiecare încordare. Toată greutatea ei... Toată femeia...

Rebeliune şi laşitate. La Mănăstirea Neamţului, singur. Pretextând însă, faţă cu Adela, o afacere, făcând, aşadar, concesie fricii ca gestul să nu aibă întreg efectul pe care teoretic tocmai voiam să i-l dau (afirmarea independenţei şi libertăţii mele faţă de ea!), am stricat ceea ce construiam în momentul când construiam.

Dimineaţa era clară. Drumul aproape neumblat. Badea Vasile mâna încet. Când îşi sucea ţigara, lăsa caii la pas. Mişcările ca şi rarele lui cuvinte late erau în acord cu liniştea din natură.

La stânga străluceau munţii, aduşi mai aproape de limpezimea rece a dimineţii. Îndoituri, depresiuni, pete de altă culoare decât a bradului, de obicei invizibile, acum se detaliau în transparenţa desăvârşită a aerului. Departe, la orizont, spre Fălticeni, nouri cenuşii argintaţi păreau alţi munţi, nemaivăzuţi pe lume, înalţi până la cer, spintecându-l cu vârfuri de

gheaţă, realizând, tocmai prin neverosimilul lor, ideea pură de munte. În dreapta, spre Moldova îndepărtată, într-o minimă boare alburie - câmpia multicoloră, semănată cu sate văzute de ani şi ani în pâlcurile lor de arbori, niciodată vizitate şi de aceea mereu mai misterioase, din care se înalţă, cercetând depărtările, turnurile bisericilor, albe. Şi, deasupra ariei pământului, cu mine şi cu badea Vasile în centrul ei, cerul, minunea supremă a naturii, de un albastru dens, dur - concret.

Munţii Văraticului, din stânga, creşteau în măsura în care suiam dealul, ca să descrească din nou când coboram spre TârguNeamţului. Căldura se înteţea. Aerul începea să joace deasupra câmpiei, încercând miraje abia conturate.

... Adela! La ora asta era desigur în cerdac, pe scaunul ei pliant, cu şalul împletit pe umerii largi, pe braţele rotunde, pe bustul înalt, cu ochii pe jumătate închişi de lumina soarelui, filtrându-şi azurul printre genele lungi... Ochii ei albaştri... Culoarea cerului pentru un detaliu organic!... Abandonarea extatică a unei femei cu privirile albastre... În locul licăririi ironice, aiurare!...

O schimbare în lumea din afară m-a deşteptat din semihalucinaţia tulburătoare. Clinchetele zurgălăilor deveniseră mai tari, mai metalice, mai apropiate - mai categorice: intrasem în Humuleşti. Badea Vasile opri la prima crâşmă ca să-şi odihnească, zicea el, caii. Crâşmarul, mic, pipernicit, creţ, stătea pe prispă, în vestă, cu picioarele goale în papuci, silabisind Universul cu o voce mai tare decât era nevoie ca să-şi ajute înţelegerea prin auz. Din casă veneau valuri de melodie. Cineva, probabil crâşmăriţa, cânta: ,,Suspine crude pieptu-mi zdrobeşte". Desigur că acela care o făcea să suspine atât de crud nu era crâşmarul, impropriu pentru rol chiar şi prin natura lui de intelectual, probată (şi fortificată) de citirea ziarului enciclopedic.

Când apăru şi ea, monumentală, brună şi albă, grasă şi răscoaptă, cu cârlionţi pe frunte, cu nasul în vânt (nasul clasic al crâşmăriţei amoroase din toate nuvelele indigene), cu o alunică asasină, naturală ori meşteşugită de ea, de strajă lângă narea stângă, cu o umbră fină de cotleţi [1] albăstrui lângă urechile cu cercei roşii, am înţeles că avea în adevăr nevoie de toată forţa suspinelor ei ca să poată zdrobi un piept atât de oceanic, care lupta triumfător pentru întâietate cu alte farmece ale persoanei ei.

Badea Vasile şi caii îşi împrospătaseră forţele. El în crâşmă, ei la fântână. Acum şi el, şi caii erau mai bine dispuşi.

Din Humuleşti, am intrat peste câteva minute în Vânători - sat lung, cu case noi, fără un copac pe lângă ele, cu aspectul unei mahalale de barieră, plin de copii murdari, aproape goi, pântecoşi de friguri şi alimentaţie herbivoree, cu părul decolorat de soare. Şi apoi, fără tranziţie, în singurătăţile severe ale peisajului de munte.

Dar astăzi Eros plutea în atmosfera din valea Ozanei: cu o încordare de pasăre răpitoare, sigură de pradă, cu un zâmbet rău pe dinţii mici, aspri de dorinţe şi făgăduinţe, înainta din lan spre un flăcău tomnatic (care stătea lângă o colibă de frunzar) o ţărancă tânără, cu un tulpan verde răzvrătit pe cap, o femeie subţire, cu părul cânepiu, cu coapsele fine în rochia de cit, cu sânii mici, desculţă, cu gleznele goale. Flăcăul stătea nemişcat, zâmbind. Femeia încordată îl sidera cu ochii ei scânteietori, împlântaţi în ochii lui nesiguri. Dar flăcăul scund nu era o altă ediţie a crâşmarului din Humuleşti. Fatalitatea cu care era mânată femeia spre el, zâmbetul lui şi mustaţa leneşă de om pasionat se opuneau oricărei apropieri între cei doi bărbaţi de pe valea Ozanei.

Trăsura noastră zgomotoasă a trecut inexistentă pentru femeia teribilă cu sânii mici, cu coapsele fine, cu gleznele goale.

Lipsit de orice estetică, înconjurat de un peisaj monoton şi trist, cu cele două biserici dinlăuntrul „zidului" una lângă alta (ceea ce dă, nu ştiu pentru ce, o impresie sinistră şi funebră), cu aghezmătarul din faţă, cupolă enormă, dizgraţioasă, pe jumătate îngropată în pământ, a unei catedrale urieşeşti scufundate, cu chiliile izolate, supărate una pe alta, Neamţu este călugăr, tot aşa cum Agapia, cu căsuţele mici, dese şi curate, cu biserica gătită, spilcuită - casă cu două sute de gospodine! - cu miniaturile ei de munţi ai căror brazi i-ai putea număra (doamna V... susţinea că sunt 518...), este călugăriţă.

În timpul verii, caracterul acestor mănăstiri este accentuat de genul vilegiaturiştilor. La Neamţ tonul îl dă corpul didactic. (Haine negre, pas măsurat, ochelari...) La Agapia - aristocraţia mai mult sau mai puţin autentică şi snobii eleganţei. (Crochet, dezinvoltură, dialect franco-român...)

Am vizitat pe părintele Palamon, gazda mea dintr-o vară şi amicul meu. Părintele Palamon e întotdeauna bolnav: „afacerea" pentru care am venit aici - cel puţin pretext pentru conştiinţa mea că n-am minţit-o complet pe Adela.

Părintele Palamon, tip desăvârşit de călugăr aşa cum s-a format de-a lungul vremurilor, seamănă cu sfinţii de pe pereţii din biserica mănăstirii, dar e mai bine hrănit decât ei. El aduce puţin şi cu poetul Costache Conachi, mutră de egumen grec.

În materie de pictură, am revăzut cu plăcerea de totdeauna tablourile de pe pereţii părintelui Palamon, dintre care se impun atenţiei mai cu seamă două: un Infern, care vrea să fie o gură de balaur, în realitate o gură de cal fantastic, deschisă larg, ca să poată aspira şi înghiţi pe cei osândiţi pentru păcatele lor. (E interesant mai ales că-i poţi vedea cum trec unul după altul prin gâtul, transparent pentru ocazie, al balaurului-cal); şi un

după altar prin gard, transparent pentru ocazie, al sultanului cal), şi un Atos compus din treizeci de conuri verzi, perfect egale, orânduite în fronturi suprapuse: sunt piscurile care alcătuiesc masivul sfânt, acoperite cu arbori, închipuiţi printr-o lână creaţă verde, fiecare pisc cu numele lui scris ca o etichetă pe corpul conului, şi totul lipit, ca pe un perete, pe o mare sinilie care se ridică vertical în dosul „muntelui". Imposibil de conceput o pictură mai prerafaelită şi o transfigurare mai completă a realităţii...

Dejunul, pregătit călugăreşte, după vechi şi nedezminţite canoane - untdelemnuri, zglăvoace, chitici, mirodenii - l-am luat la părintele Palamon.

O curiozitate maliţioasă m-a hotărât să vizitez pe Timotin.

Decepţiile încântătoare sunt rare. Am avut una aici: doamna „Jeny" Timotin nu e femeia care a trecut acum douăzeci de zile pe la Bălţăteşti.

După ce m-a primit, cu gesturi unghiulare şi cu o bucurie rece de matematician, deşi reală, Timotin m-a lăsat singur şi am înţeles că a reuşit cu greu să determine pe doamna să vină în odaia de primire.

A apărut emoţionată şi stângace. Ceea ce mi se păruse ostilitate îmbufnată, era timiditate. Subţire, zveltă, formele ei nu poartă mărturia celor patru maternităţi. Într-o rochie neagră, din care apar numai, şi încă cu destulă zgârcenie, mâinile, gâtul şi vârful botinelor, pieptănată simplu, cu părul supus, simţi că e într-o veşnică vibrare, care nu se dă pe faţă decât în neastâmpărul nervos al piciorului şi în gesturile repetate, maşinale, de a nu lăsa ca fusta să-i deseneze cât de puţin formele. (...Dar degetele ei, subţiate spre vârf, îi trădează arhitectura generală, eminent feminină, compusă din zvelte conuri trunchiate.)

Nimic frumos în figura ei, nici măcar ochii, deşi neînchipuit de vii. Dar femeia aceasta e dintre acele pentru care problema frumuseţii nu se

pune.

Mi-am exprimat dorinţa să-i văd copiii. Nu simţeam nici o nevoie şi n-am cerut această favoare nici din politeţe. Voiam s-o văd cum se comportă cu ei. Este pentru mine un examen probant al psihologiei unei femei. I-a adus, i-a ţinut un moment în cameră şi i-a trimis apoi cu dădaca să se joace. Copiii, foarte îngrijiţi, arătau solicitudinea ei maternă. Dar din chipul cum i-a prezentat şi i-a concediat se vedea bine că această mamă ştie că nu trebuie să importuneze lumea cu odraslele ei şi că nu e numai mamă.

Atenţia, rezerva, uşoara cochetărie pe care o pune în purtarea ei cu Timotin arată că această soţie e înamorată încă de bărbatul ei.

Femeia asta măruntă desigur că nu poate inspira capricii, nu poate provoca emulaţie între amatorii de flituri, dar prin temperamentul ei cred că poate dezlănţui pasiuni arzătoare.

Feminitatea agitat molem. Fiinţa neutră, improblematică, inofensivă, fata mică de zece ani, în unghiuri drepte ori ascuţite, cu două beţe în loc de picioare, dizgraţioasă la figură, poate deveni adesea la cincisprezece ani izvor de seducţii roind din formele rotunzite, din reliefurile ce se anunţă, din enigmaticul „da şi nu" inconştient încă al figurii, din încreţiturile rochiei, din atitudini pasive şi cu atât mai imperative - seducţii care lipsesc adesea femeilor frumoase, „reci", cum spunem noi, lipsite de „vino-ncoace", cum spune poporul, expresii care indică deficitul acelui principiu vital nou, care a operat la pubertate mai puternic în fata mică, dizgraţioasă decât în cea frumoasă, supraîncărcând-o de electricitate feminină. Amorurile inspirate de aceste femei - de obicei pasiuni tiranice, până la degradarea bărbatului, fiindcă nu sunt provocate şi de impresii estetice, ci numai de cauze biologice - sunt privite ca nişte nebunii, iar poporul le crede datorite farmecelor şi vrăjilor.

Aş fi curios să cunosc viaţa doamnei Timotin, să văd dacă diagnoza mea, pusă dezinteresat, este adevărată. Dezinteresat, pentru că Adela mă imobilizează în atitudinea de observaţie pură faţă cu toate femeile din univers. De altfel, doamna Timotin nu e genul meu, al acelora care au concepţia plastică, picturală şi statuară a femeii, mai ales când a ajuns la patruzeci de ani!

...Ori despre ce vorbeam, lucruri banale sau interesante, mai mult banale, doamna Timotin punea în toate, în ochi, în tonul vocii, în gesturi, în neastâmpăr, aceeaşi căldură a sufletului.

Dar trebuia să plec. Când m-am ridicat de pe scaun şi am anunţat hotărârea, doamna Timotin adresă bărbatului ei un: ,,Nicule!" speriat. Timotin îmi traduse foarte discursiv alarma ei. Era hotărât între dânşii, probabil de când venisem, să mă oprească seara la masă.

,,Nu se poate să nu ne faci plăcerea asta", completă doamna Jeny expunerea lui Timotin şi, fără să mai aştepte sfârşitul argumentării mele, lipsită de trăinicie (căci nu aveam ce obiecta serios), se îndreptă spre mine şi-mi luă pălăria din mână. Gestul simplu, de un cochet şi cordial autoritarism, cu care mi-a confiscat obiectul ce simboliza hotărârea mea, m-a împrietenit cu ea dintr-o dată, simţind-o mult mai aproape sufleteşte decât pe vechiul meu cunoscut, Timotin.

Sentimentul unui mai lung timp disponibil şi calmul după-amiezii pe sfârşite erau condiţii prielnice pentru divagări sentimentale. Un incident din liceu, amintit de Timotin, deschise capitolul amintirilor din viaţa de şcoală.

Profesorul de greceşte, tip original şi întotdeauna băut, care, imperturbabil şi nedezminţit o singură dată, striga la catalog ,,Bolohan" în loc de Balaban, ,,Dihanie" în loc de Divani, ,,Rus oof! viţiu" în loc de

Rusovici, şi aşa de la A până la Z, afară de unul cu breton pomădat pe frunte, pe care-l numea Mariţa de la Morile de vânt (cartierul galant al târgului): ori profesorul de chimie, care exploda un „uaşcă" (va să zică) după fiecare trei cuvinte, nu aveau pentru doamna Timotin realitatea pe care le-o cunoşteam noi şi pe care ne-o evocau acum aceste puţine note. Şi nici incidentul celebru, când am văzut o clipă din antret, pentru întâia şi ultima oară, instrumentele lucitoare din laboratorul de fizică, graţie unei uşi întredeschise de servitor, care ne-a alungat, indignat peste măsură de obraznica noastră indiscreţie („Ce vă zgâiţi?")... Cu toate acestea, din cauza imaginaţiei vii şi a simţului pentru comic, ea se amuza mai mult decât noi, neastâmpărată pe scaunul ei, râzând cu lacrimi, dar fără glas, cu ochii strălucitori, sufocată parcă de o pasiune, cu capul pe spate, cu gura închisă, aspirând aerul pe nările dilatate. (Temperamentul fundamental se vădeşte în toate reacţiile unui om: diagnoza mea este justă!)

Pe când ne aminteam cu Timotin de profesorul de matematici, „dascălul de răcan", care explica trei luni în şir la tablă, fără să se întoarcă spre noi o singură dată, adunând, scăzând, înmulţind şi împărţind aţe plus beţe (ac:bc), în timp ce noi jucam cărţi, citeam romane proaste şi redactam scrisori în proză şi în versuri către duducile de prin vecini, un glas de violină anunţă din cerdac: „V-am adus poşta!", şi în uşa deschisă apăru o fetiţă cu ten cald, simpatic, de ţigancă, cu capul aproape prea mare, care o făcea şi mai simpatică, cu ochii veseli, timizi, rugători, şi cu nasul coroiat, care o făceau încă şi mai simpatică. „Domnule doctor Codrescu, dă-mi voie să te recomand verei mele, doamna Matilda Ioan."

Doamnă! O secundă mi s-a părut o glumă, o farsă. Dar doamna Timotin nu putea face astfel de glume.

Dacă cuvântul „doamnă" nu semăna cu fetiţa brună, în schimb, Matilda

Dacă cuvântul ,,doamna" nu semăna cu leuţa brună, în schimb ,,Matilda Ioan" era definiţia ei reuşită. Femeiuşca mică, timidă şi afectuoasă, cu părul bogat şi greu, nu putea fi decât Matilda, iar ceea ce avea băieţesc în ea, elasticitatea vânjoasă a taliei, a braţelor şi a picioarelor ei lungi, era Ioan, nume aproape comun, echivalent cu bărbat.

Subţire în rochia cafenie cu platcă de catifea de aceeaşi culoare mai închisă, se mişca uşor, puţin aplecată înainte, căutând parcă mereu ceva prin odaie, întreba naiv, povestea ceva şi mai naiv, cu glasul ei de violină, prietenoasă, mică, cu priviri de adoraţie reţinută pentru doamna Timotin.

Doamna Matilda Ioan se grăbea să plece. Era neliniştită.

Băiatul ei rămăsese numai cu servitoarea. ,,Doamna Matilda Ioan" avea şi un băiat, de opt ani, cum am aflat mai pe urmă!

Doamna Matilda Ioan ne dădu mâna, se lipi de doamna Timotin, îi sărută amândoi obrajii, şi pe urmă, cu frică, o mână. Apoi, cu picioarele ei lungi de pasăre alergătoare, parcă pornite a drum întins, şi cu un ultim acord de violină: ,,La revedere", se îndreptă spre uşă, trecu pragul fără să-l atingă, şi odaia în care eram deveni mai rece şi mai largă.

Existenţa Adelei, dispărută din conştiinţă de câtva timp, îmi reveni, copleşitoare şi dureroasă, cu toată forţa compensatorie pentru timpul pierdut, ca şi dimineaţa, după cele câteva clipe de libertate anterioare completei trezii. Senzaţii de natura asta, după soluţiile de continuitate ale ideii fixe, datorite deviaţiei atenţiei ori somnului, le-am mai avut numai o singură dată, când, bănuind că m-am infectat din greşeală cu un preparat de bacili, trăiam cele cincisprezece zile ale perioadei de incubaţie. S-ar părea că dorinţa de femeia unică şi spaima de moarte sunt forţe de sine stătătoare, care, căzute în inconştient, se odihnesc şi se fortifică, în timp ce şi conştiinţa, odihnită de ele, devine mai sensibilă

la incitaţiile lor.

Acum, readus la Adela, vorbeam şi auzeam tot ce se vorbeşte, dar ideea, imaginea, senzaţia existenţei ei lumina din umbră cu azurul ochilor săi tot câmpul conştiinţei.

În timpul mesei, un artist al ciocanului a tocat un sfert de ceas (a doua zi era sărbătoare), scoţând din lemnul uscat cascade de sunete, care mureau şi reînviau. Apoi, în dangătele clopotelor mari, călugării din veacurile moarte începură să-şi plângă viaţa lor pierdută.

Când mă pregăteam de plecare, a venit din nou doamna Matilda Ioan („Am venit să vă iau la plimbare!"), cu ochii ei buni, sfioşi şi rugători, însoţită de o fată brună, înaltă, care avea pe faţă un rest de râs imobilizat şi nu se hotăra să se aşeze pe scaunul pe care îl ţinea de spetează. Era sora doamnei Matilda Ioan.

Peste câteva minute a intrat şi un domn tânăr, bărbatul doamnei Ioan, care mi-a confirmat încă o dată diagnoza. O privea pe doamna Timotin cu frică, supus - obiectul ei. Am înţeles imediat că ea ştie (numai ea şi cu mine!) şi se vedea că era deprinsă cu omagiile astea pasionate şi tăcute şi că le accepta fără să le răspundă, dar - sacrificiu imposibil unei femei adevărate - fără să le reprime. Păcat de Timotin că, în opacitatea lui, nu-i sensibil la astfel de complicaţii din jurul său, ca să-şi preţuiască viaţa.

Doamna Timotin a ţinut să mă înzestreze cu tot ce trebuie şi nu trebuie unei călătorii de trei ceasuri. S-a interesat dacă am chibrituri, a voit să-mi împrumute un pled, pentru că se făcuse frig, mi-a dat o sticlă de apă şi - se vedea că i-a trebuit un efort ca să-şi consolideze curajul - câteva prăjituri rămase de la masă pentru un eventual supeu pe drum, pe care nu le-am putut refuza, deşi ştiam că n-o să am nevoie de ele.

Când mi-a dat mâna şi am vrut să i-o sărut: - Nu! - Acum suntem

Când mi-a dat mâna şi am vrut să i-o sărut: „Nu! - Acum suntem prieteni, îţi pot cere o favoare: să renunţi cu mine la moda asta. Cu străinii n-am ce face." Mi-am adus aminte că la sosire mi-a lăsat mâna cu o împotrivire reprimată, pe care am atribuit-o timidităţii. Desigur că pentru ea sărutatul mâinii este un gest din altă ordine de afecţiuni. Doamna Timotin are dreptate. Într-o femeie nu e nimic care să nu fie femeie, şi mai ales într-o femeie ca dânsa. Mi-a scuturat mâna bărbăteşte şi atât de prietenos, şi a pus atâta însufleţire în ochi şi în glas, încât m-am împrietenit cu ea şi mai tare. E aşa de încântătoare femeia asta urâtă, că începe să mi se pară frumoasă! Şi ce odihnă pentru suflet, ce eliberare e farmecul unei femei care te încântă fără să-ţi inspire nici o umbră de dorinţă.

Când am plecat, era noapte. Noapte fără imixtiunea importună, laică şi heretică a vreunui felinar. (Aici felinarele sunt ambulante, fiecare călugăr umblând cu „fanarul" lui.) Vilegiaturiştii dibuiau prin întuneric să nu cadă în şanţuri: erau la plimbarea de după masă.

Imaginea Adelei îmi oprima inima: acum era ora când aş fi putut să fiu cu ea şi lângă ea. Dar o idee, comică în naivitatea ei, îmi dădu starea de euforie a omului care visează că zboară: fiecare învârtitură de roată şi fiecare copac care rămânea în urma trăsurii mă apropia de ea şi mă îndepărta de familia Timotin. Aveam, acum, impresia că am trădat pe Adela cu Timotin, cu doamna Jeny, cu Matilda Ioan şi cu sora ei, care uitase să nu mai râdă.

Înainte de Branişte, în bătaia unui foc mare, un ţăran - un cosaş, ori un pândar al ogorului şi al tradiţiei - îşi făcea toaleta de noapte. În pielea goală, cu capul în gura cămăşii pe care o dezbrăcase, zvârlea în foc, la intervale egale, cu gesturi mari, liniştite, aproape auguste, de om echilibrat al pământului, obiectul mărunt al cercetărilor sale entomologice.

entomologice.

Prin pădure, zurgălăii cântau în toţi copacii, şi felinarul trăsurii (unul, din economie, deşi badea Vasile pretexta că celălalt s-a stricat...) scotea mereu din întuneric, ca din neant, picioarele stejarilor, şi din când în când, o movilă de prund, care trecea pe lingă trăsură ca o dihanie informă şi misterioasă.

Când am ieşit la câmp, s-a deschis o noapte înaltă, o noapte a cerului şi a stelelor. (Nopţile cu lună sunt ale pământului.) La podul Ozanei, badea Vasile a oprit pentru motive variate: să-şi odihnească şi să-şi adape caii (şi să-i suduie că vor să bea amândoi odată din găleată), să le dea puţin fân furat de peste şanţ şi să-şi facă mai uşor o ţigară, să caşte în linişte, să şuiere la cai, şi să se dea şi el puţin la spatele trăsurii etc... Dinspre Hălăuca curgea o răceală care nu era încă vânt. Ozana freca aspru prundişul albiei, cu un şuiet fatal, fără început şi fără sfârşit, şi nu era vizibilă decât prin câteva pete de argint fără forme fixe, tremurătoare, plutitoare - imaginea stelelor diluată în apă. Prin creştetul brazilor de pe muntele scund din faţă, apăreau câteva puncte de aur, clătinate de vânt.

- De-acu ne-a hi, cucoane! Să plecăm. (Primul plural era abuziv!)

Prin Vânători, nici o lumină la case. La crâşma din Humuleşti - ,,Despărţirea III a urbei T.-Neamţ" - oamenii se antrenau pentru sărbătoarea de mâine. Crâşmăriţa nu mai cânta. Nu mai avea motiv. Peste mai puţin de un minut, am ieşit în singurătatea imensă a câmpiei. Noaptea era acum înaintată şi creştea cu fiecare stea ivită la orizont ca un ochi sinistru. Eternitatea cerului era funebră. Dar la Bălţăteşti era Adela, cu umerii largi, cu braţele albe, cu talia rotundă. Imaginea ei completă ţinea piept în conştiinţă imaginii funebre a nopţii. Când am ajuns, geamul Adelei era negru. Deasupra casei ei, în infinit, ardea o stea roşie, se înflăcăra şi se stingea de durere, palpita ca într-un răsuflet pasionat.

pasionat.

- A! te-ai întors? Te-ai amuzat bine? Şi apoi, fără să-mi dea timp să răspund: Închipuieşte-ţi că mi-ai lipsit, cu tonul care vrea să spună: ,,Închipuieşte-ţi ce curiozitate: ţi-am simţit lipsa".

Muşcat de demonul ambiţiei şi, cred, voind să fac o experienţă de psihologie şi, poate din vechi deprinderi, acum fără scop, să încerc o manevră strategică, i-am lăudat în termeni excesivi pe doamna Timotin (,,sensibilitate", ,,distincţie", ,,discreţie", ,,exemplar feminin de lux" etc....), adăugând că bărbatul ei nu o merită îndestul, din lipsă de competenţă.

- Închipuieşte-ţi, biata femeie! Tonul acestui nou: ,,Închipuieşte-ţi" era exact ca şi tonul celuilalt.

Apoi, amicală:

- Mi-a părut bine că ai avut o vreme aşa de frumoasă pe drum... Apropo, când ai să te duci la Agapia, să...

- La Agapia?... Ce să fac la Agapia?

- N-ai să vizitezi Agapia? I-am atras atenţia că la Neamţ n-am fost în vizită, ci pentru o afacere.

- Credeam că în vizită... A! unde mi-e capul? Acum îmi aduc aminte. Aveai o afacere acolo. Uitasem. Credeam că ţi-ai inaugurat programul de excursii şi voiam să te rog să-mi faci un comision. Să mergem în casă. Mama este singură şi cam indispusă.

În casă am vorbit de Mănăstirea Neamţului cu doamna M..., care în adevăr nu se simţea tocmai bine. Adela lucra la o broderie cu capul plecat pe gherghef. Uneori îmi arunca o privire pe sub gene, de câteva ori s-a amestecat în vorbă.

La plecare, m-a condus ca de obicei până la poartă, vorbind cu

însufleţire de vremea care „s-a făcut foarte frumoasă".

Aşadar, a înţeles perfect strategia mea ratată şi m-a pedepsit.

N-a uitat nici „programul de excursii", părăsit din cauza ei.

Atitudinea ei de astăzi este îndreptăţită în orice caz: dacă nu-i sunt indiferent, purtarea mea este enervantă; dacă îi sunt indiferent, e o manevră ridicolă.

După amiază a plecat Haim Duvid. L-am întâlnit pe drum, într-o căruţă modestă, cu doamna Sabina şi cu un geamantan de pânză decolorată şi roasă, la picioare.

Mi-am permis să fac semn ţăranului de pe crucea căruţei să oprească. Haim Duvid - corect ca întotdeauna şi politicos. Doamna Sabina a început să plângă. Plângea, fără îndoială, după casă, după gazdă, după Bălţăteşti şi probabil şi după mine.

- Respectele mele nepoatei matale! (Aflase desigur că nu stăm într-o casă şi trăsese concluzia.) Cea mai frumoasă domnişoară din toată ţara Moldovei! Să-i deie Dumnezeu noroc!

Ţăranul a dat bici cailor, şi căruţa a pornit disproporţionat de zgomotoasă pentru sărăcia ei umilă.

Am făgăduit doamnei Sabina c-am s-o văd, ca medic, când o să trec prin Paşcani. M-a răsplătit anticipativ cu un torent de mulţumiri şi cu privirea celor mai lăcrimoşi şi mai buni ochi din lume.

Soarele a inundat valea. E cald peste măsură şi o lumină orbitoare. Pe cerdacuri, la drum, domnii stau în cămaşă, fără nici o ruşine măcar de femeile care trec, dacă nu de cele din familia lor. Nevoia trupului a devenit la ei dreptul sacru al trupului. Bretelele, sprijinite pe umeri ca nişte hamuri, fac neglijeul acestor domni şi mai indecent.

Am găsit pe Adela în casă. Sta în picioare, rezemată de sobă.

Era într-o rochie de batist alb, care o drapa statuar. Şi atât de albă era toată, şi figura ei atât de calmă, iluminată de albastrul ochilor, încât admiraţia a înăbuşit totul. Geniul speciei dăduse de data asta cursei pe care o întinde atâta perfecţie, încât îşi zădărnicise scopurile. Cu mania de a mă analiza, care nu mă părăseşte un moment, m-am felicitat că, pentru o dată cel puţin, am putut rămânea în atitudine contemplativă faţă de ea. Dar când s-a dus să-şi ia batista de pe masă, geniul nemilos şi-a luat revanşa. Estetica nu-l poate învinge durabil. Dacă ar reuşi, ea ar fi un antidot al amorului: frumuseţea ar deservi femeia.

La plecare m-a întovărăşit până în stradă. Îşi apăra capul de soare cu o umbrelă mică. Braţul care sprijinea umbrela era încovoiat ameţitor, şi mâneca, puţin ridicată, îi descoperea începutul alb şi rotund. Lumina crudă, răsfrântă de praful alb al drumului, o făcu să închidă ochii pe jumătate. Genele apropiate deveniră mai lungi. Privirea îi pătrundea acum de departe, din adâncul vieţii ei.

...Şi doar, gândind bine, nu e decât un om!

Insomnie. Imaginaţie rebelă... Au început să ciripească rândunelele, în secret: se face ziuă... Peste trei ceasuri o văd, tânără, înaltă. Plecăm la Văratic.

Dimineaţă am aşteptat-o în cerdacul ei să se îmbrace. Ştiam că e în dosul storului dat în jos, la un metru de mine. Zgomote, la răstimpuri, produse de saltarele scrinului, de uşa garderobei, anunţau etapele toaletei. O vedeam, prin auz, îmbrăcându-se. A apărut peste un sfert de oră.

- Ah, ce leneşă sunt! Aştepţi de mult?

- Da... Nu, de câteva minute.

Venită de-a dreptul din odaia de culcare şi cu faţa uşor boţită de somnul neîmplinit, părea că aduce cu dânsa ceva din viaţa ei intimă: i-am sărutat mâna cu sentimentul unui act prea îndrăzneţ.

În descumpănirea sufletului se închegă o stare de conştiinţă mai organizată. Surpriza, noutatea de a vedea pe Adela în rochie roz.

Îi spusesem cândva că un costum roş se îmbină armonios cu negrul brazilor. Şi-a adus ea aminte şi - făcând un compromis între roş şi nevoia ei de discreţie - a ales culoarea roză pentru excursia din munţii Văraticului? Şi, dacă s-a gândit la cuvintele mele, a pus acest costum ca să-mi facă plăcere, ori pentru ca să-mi placă ea?

În roz era mai înaltă, mai împlinită. Existenţa ei părea mai prezentă şi mai bogată.

A ţinut să se suie pe capră. Când a pus piciorul pe roata trăsurii, rochia, desfăşurată în evantaliu, i s-a ridicat puţin deasupra botinei înalte, şi rotunzimea de zăpadă i-a sidefat o clipă voalul negru al ciorapului.

Copilăreşte fudulă de locul înalt pe care şi l-a ales în trăsură, se detaşa roză pe albastrul mat al cerului de dimineaţă.

- Să plecăm, cucoane, că-i târziu.

Badea Vasile avea dreptate. Uitasem că trebuia să plecăm. Am rămas singur cu doamnele, înghesuit modest pe scăunaşul de dinainte. Simţeam că am aerul unui câine de lux luat la plimbare. Dar postura asta, puţin glorioasă, n-a ţinut mult. Adela îmi cerea mereu lămuriri asupra locurilor pe unde treceam sau care se vedeau din trăsură, aşa încât, la urma urmei, găsind un pretext plauzibil să fiu cu ea, am cerut voie şi scuze doamnelor şi m-am ridicat în picioare, intercalându-mi figura între umărul ei drept şi cel stâng al vizitiului.

Culcată pe câmp, în stânga, până departe, mergea în aceeaşi direcţie cu

noi, cu o exactitate fatală, o fantasmă apocaliptică, neagră, imaterială, în care se desluşea umbra trăsurii, a cailor, a vizitiului, a coanei Anicăi, şi una informă, mare, bizară: a mea şi a Adelei. Contopirea asta, în umbra de pe câmp, îmi era ascuţit preţioasă. Vântul se juca cu şuviţele de pe gâtul Adelei, înfiorându-le, şi-i fâlfâia impertinent voalul, care mă atingea pe ochi şi pe buze. Am înţeles că nu avea nimic de obiectat împotriva complicităţii vântului. Privirile ei consimţeau la acest joc şi mă sfidau. Dar timpul „fugace" trecu repede, şi Văraticul ne ieşi înainte cu pădurea lui de mesteceni.

Am constatat, cu acelaşi sentiment straniu, pe care-l am întotdeauna în faţa statorniciei fireşti a lucrurilor nemaivăzute de multă vreme, că toate sunt exact la locul lor: pădurea înainte de pârâu, pârâul înainte de mănăstire, şi aşa mai departe, până-n „poartă", sub arhondaric. Şi tot la locul său, lângă sat, şi ca o dependenţă a lui, era şi Filiorul, muncel care vrea să închipuiască un colos împădurit şi abrupt.

Am ajutat doamnelor să se coboare din trăsură - oficiu cam ridicol în mijlocul lumii adunate în jurul nostru (şi aceste doamne aveau nişte mişcări atât de încete şi vestejit graţioase). Adela, venită în trăsură pe scăunaş încă de la intrarea în mănăstire, sărise sprintenă, fără ajutorul meu, şi doar numai acest ajutor m-ar fi putut reabilita în faţa gurilor căscate din jur, care mi se părea că zâmbesc. Adela, trădătoare, asista ca public la faptele mele cavalereşti, frumoasă şi unică sub umbrela mică, trandafirie.

Maica arhondară, pe care n-o mai văzusem de doi lustri1, femeie de peste cincizeci de ani, dar zdravănă şi cu un veşnic aer de războire, isteaţă şi plină de duh, vestită pentru promptitudinea şi dibăcia cu care arunca săgeţi în dreapta şi-n stânga, mă privi ascuţit şi mă întrebă cu glasul ei bărbătesc dacă nu sunt cumva... Îi luai cuvântul din gură şi-mi

declinai numele. „Ei, bată-te să te bată, tot tânăr şi frumos!". Am felicitat-o şi eu în acelaşi sens - slabă răzbunare! - şi apoi i-am recomandat pe ceilalţi.

Maica arhondară a luat de mână pe Adela şi, întorcând-o cu faţa spre noi, a complimentat-o în felul ei: „Ia uitaţi-vă la dânsa ce ochi are, să nu fie de deochi!" Adela, împurpurată şi stânjenită, era acum fata de altădată.

Graţie ospitalităţii obişnuite la această mănăstire şi drepturilor mele câştigate de musafir vechi, dar desigur mai ales graţie ochilor Adelei, maica arhondară se purtă cu noi ca şi cu un revizor eparhial. Prânzul şi cina au fost adevărate banchete, prezidate de ea cu o însufleţire mai vie decât i-o cunoşteam: maica arhondară se înamorase de Adela.

Deocamdată, însă, după dulceaţa de zmeură şi cafelele cu rom (Adela trebui să bea cafeaua - cu rom, servită ei anume de maica înamorată), doamnele se duseră să vadă odoarele şi instituţiile mănăstireşti. Adela şi cu mine „făcurăm" (cum se zice aici) Filiorul.

Printre chilii, apoi pe drumul din sat, pe la crâşmă epică a lui Ichim, şi în urmă pe cărări întortocheate şi încrucişate, am ajuns la poalele muncelului şi a pădurii, care se scurge de pe el ca un şuvoi, şi, apoi, peste câteva minute, sus, sub pădure.

La picioarele noastre, valea Filioarei, ondulată şi presărată cu buchete de copaci de toate formele şi de toate mărimile. Departe, în stânga, şirul vânăt al munţilor de peste Ozana, cu Cetatea Neamţului, cenuşie şi mohorâtă, pe un piept ieşit în afară al muntelui. Mai înspre dreapta, plopii şi lucirile Târgului. Apoi dealul Boiştei, trăgănat, acoperit până aproape de vârf cu lanuri înguste ca nişte velinţe multicolore, şi în faţă, departe, peste Moldova invizibilă, dunga sinilie a dealului Paşcanilor, după care începe proza întinderilor arse şi a aşezărilor omeneşti sărace

după care începe proza ţinuturilor arse şi a aşezărilor omeneşti sărace şi murdare. În dreapta, peste priveliştile strălucitoare, codrul albastru al Grumăzeştilor. Şi spre miazăzi, trişti în singurătatea înălţimilor, munţii mari ai Horaiţei.

Stăteam jos pe o pelerină întinsă, cu care biruisem iarba înaltă şi dârză. Nu se auzeau decât greierii şi cosaşii, ţârâind a secetă, cei de aproape stăruitor şi provocant, cei de departe discret şi tainic, ca fâşâitul trist al unor beldii[1]. Câteva clipe se amestecă şi toaca măruntă a unei căruţe nevăzute de pe şoseaua din vale.

Ştiam un mijloc, descoperit altă dată în chiar acest loc, de a transfigura peisajul, dându-i o noutate fantastică. Lipirăm amândoi obrazul de pământ, şi ceea ce adinioarea era vertical deveni orizontal (şi invers), departe-n infinit, şi cu toate culorile alterate. Adela îşi făcu şi un stereoscop mic şi alb cu pâlnia mâinilor ei.

Dar în curând, ridicat în picioare, nu mai contemplam varietatea de culori. Nu mai vedeam, nu mai puteam privi decât pe Adela, care încă nu consimţea să se sature de priveliştea neverosimilă.

În rochia roz, cu capul gol, cu o mână pe sân, cu linia corpului ondulând şi accentuând depresiunea taliei, cu poala rochiei în evantai, era acolo jos, pe fondul negru al pelerinei, un bloc de frumuseţi vii şi calde...

În sfârşit, mi-a dat mâna s-o ajut şi a sărit în picioare elastic şi dintr-o singură mişcare, cu faţa lângă faţa mea, cu ochii în ochii mei, cu un zâmbet schiţat şi brusc întrerupt. Medită scurt cu privirea fixată o clipă în gol. Apoi:

- Acum să plecăm. Trebuie să fie târziu.

Am coborât în tăcere pe aiurea, când pe cărări, când de-a dreptul prin iarbă şi buruieni, care-i împiedicau mersul, îi striveau căderea elegantă a rochiei.

Aproape de sat ni s-a pus în cale un lan de păpuşoi. Ca să ne facem drum mai uşor prin el, ne-am răzleţit unul de altul. Bustul ei, pe deasupra păpuşoilor înalţi, înainta triumfal prin fluidul subtil, de aer şi de lumină, al amiezii de vară. Când se isprăvi lanul, aveam din nou pe Adela lângă mine, întreagă, cu mersul viu, cu coatele lipite de corp, cu braţele mişcându-se liber în ritmul paşilor grăbiţi, ca în adolescenţă.

Ajungând între case, Adela şi-a pus pălăria de paie şi de dantele trandafirii. În cerdacul unei chilii, o maică tânără servea la masă pe un ofiţer, care nu era deloc bătrân şi cu care se vedea a fi în termeni de perfectă camaraderie.

- Un ofiţer şi o maică! exclamă Adela. Ea nu cunoştea obiceiurile locului. Nu există nicăieri, şi în nici o condiţie, femei mai libere decât călugăriţele, teoretic claustrate, înmormântate de vii. Dacă în lume" o fată ori o văduvă tânără, care stă singură într-o casă, ar închiria o odaie unui militar, faptul ar produce scandal, şi nenorocita ar fi ostracizată. La mănăstiri, acelaşi fapt trece drept foarte natural. Măicuţa îşi exercită un drept: ,,Are musafiri în gazdă".

Consideraţiilor mele etico-sociologice, puţin cam acre, Adela le-a pus o concluzie de o indulgentă ironie: ,,Sărăcuţele!"

Eram aşteptaţi cu prânzul. Am fost serviţi aparte, dar maica arhondară ne ceru învoirea să mai aducă, ,,dacă nu ne supără" încă un ,,musafir", un ,,prieten vechi" al ei, domnul Dimitriu. Era un vestit excursionist, un bărbat de vreo şaizeci de ani, dar superb de sănătate şi veselie, tăiat în proporţii ciclopice, cu o faţă de satir bătrân, încadrată într-o barbă gălbuie, rară, şi găurită de doi ochi mici, verzi, pătrunzători, care râdeau parcă necontenit singuri, fără participarea feţei, cu o pălărie cât o roată de trăsură, cu o manta imensă şi cu ciorapii roşi peste pantalonii bogaţi

în urme de noroi şi de oleiul diverselor conserve.

Ne-am simţit cu toţii ca nişte cunoscuţi vechi. Satirul era dezgheţat, onctuos, curtezan în stil şi maniere „48", plin de umor şi de spirit, mai puţin reuşit din cauza unei note de pedanterie.

Originalul personaj a fost prevenitor şi galant cu doamnele.

A făcut curte doamnei M..., coanei Anicăi, Adelei şi maicii şi, cu un instinct sigur, a ştiut să varieze tonul cu fiecare din ele. Abundenţa lui, eufemismul şi circumlocuţiunea în stil arhaic au fost admirabile. Cu maica a fost ascuţit şi echivoc pe tema renunţărilor monacale. Dar maica nu i-a rămas datoare cu nimic. Tema ei, învăluită şi în termeni sacerdotali, era lipsa de renunţare a „unora".

Imediat după cafea, pe care maica i-a servit-o într-o ceaşcă dublă şi i-a umplut-o de câteva ori cu rom, cavalerul minunat sărută mâna doamnelor şi a călugăriţei cu graţii de mult învăţate, dar perfect armonizate cu fiinţa lui, apoi îmi scoase mâna din umăr şi ieşi din odaie, voluminos şi elastic, condus de maica arhondară. Era grăbit să ajungă la Secul.

Adela strigă că e înamorată de el, că are să-i facă portretul din memorie şi are să i-l trimită. Şi se opri numai când intră maica arhondară, care făcu bătrânului cavaler o scurtă biografie, mai mult morală, şi servindu-se abundent de schime cu multe înţelesuri şi subînţelesuri. Din biografia aceasta mimată reieşea că satirul nu şi-a dezminţit niciodată figura şi nu şi-o dezminţea nici azi.

Conversaţia se prelungi şi ajunse mai puţin interesantă. Dar Adela era nerăbdătoare să se urce la Poiana Ţigăncii, pe care i-o lăudasem fără măsură. (Acum mă îndoiam dacă poiana corespunde laudelor mele, că începeam să-mi dau seama că-i exagerasem frumuseţile dintr-o necesitate mai mult stilistică.)

Mi-am pus pelerina pe braţ şi şalul Adelei peste pelerină şi am plecat. Şalul ei îl aveam cu mine... Ceva atât de apropiat de existenţa ei... Mi-l dăduse ea... Şalul care-i aspirase de atâtea ori căldura...

Îşi lăsase pălăria la arhondaric şi-şi pusese, ţărăneşte, o broboadă albastră de mătase. Dumnezeule! Ce seducător de frumoasă era în tulpanul albastru, legat cu o ispititoare neglijenţă pe frunte, pe care aveam impresia că şi-l pusese din cauza mea, pentru mine, semn al prieteniei noastre, ca o promisiune de intimitate.

Am dispreţuit drumul cel mare ca prea uşor şi banal şi am apucat pe cărarea de pe pârâu, îngustă, accidentată, suind şi coborând, sărind mereu pârâul, şi pe alocurea ruptă de ploi.

La vremea asta drumul era gol. Adela îmi lua braţul, mi-l lăsa - se juca, fără să ştie, cu nebunia mea - zvârlea cu pietre în pârâu, şi când nu vorbea, cânta, începând şi părăsind cântecele după capriciile asociaţiilor de sunete. Cânta încet, ca pentru ea (poate ca pentru noi?), cu o voce atât de slabă, că parcă nu făcea decât să respire melodios. Conducătorul nostru era ea. Semnalul popasurilor ea îl dădea, fugind înainte şi aşezându-se pe câte o bancă de pe malul pârâului, care bolborosea naiv la cascadele minuscule, formate de pietre mai mari. Şi tot ea dădea semnalul plecării, ridicându-se brusc. Îşi desfăşura viaţa intens. Îmi umplea ochii şi sufletul cu existenţa ei.

Într-un loc ferit din cărare, unde patru bănci alcătuiesc un pătrat, care închide la mijloc o masă şi pe care ea îl declară „salon", mă înştiinţă că vom sta mai mult. Cineva toca pe aproape. Îl descoperirăm: o ciocănitoare suia şi cobora pe trunchiul unui copac, preocupată adânc, fără să ne dea nici o atenţie. Vântul suna în brazi, ca o bură de ploaie. Iluzia era dezminţită de petele de lumină care, ca nişte frunze diafane de

aur, jucau pe bănci, pe masă, pe broboadă, pe rochia şi pe mâinile Adelei.

Aici, în intimitatea singurătăţii, cu bustul ei, în care palpita viaţa, sprijinit pe masă, cu tulpanul legat pe frunte, era atât de femeie! Proiectată pe zidul întunecat al bradului, cu rochia trandafirie, cu faţa înviorată de mers şi de plăcere sub broboada albastră, cu zâmbetul ei roş şi luminând din azurul ochilor, îmi părea, până la halucinaţie, o floare mare, una din acele flori tropicale care atrag irezistibil, ameţesc şi omoară.

- Mon cher maître, la ce visezi?

- La nimic. Mă gândeam la o floare strălucitoare despre care am citit într-o carte că înfloreşte numai o dată la o sută de ani.

- Eşti sigur că există o astfel de floare?... Să mergem. Dă-mi braţul.

Mergând pe drumul stricat şi pavat cu rădăcinile aparente ale brazilor, ca nişte enorme cracatiţe pietrificate, uneori călcâiele ei ,,Louis Quinze" o trădau, şi atunci, în panică, şi ca să se echilibreze, mă apuca de braţ, în care simţeam încordarea trupului ei întreg.

Eram sus de tot, aproape de poiană. Pârâul se auzea undeva, în fund. Îmi simţeam sufletul alarmat şi fericit. Impreciziunea raporturilor noastre, încordarea de a păstra nuanţa momentului unic făceau clipa mai rară şi pe femeia de alături mai preţioasă decât dacă aş fi mers cu braţul după talia iubitei. Dacă ea mi-ar fi spus acum cuvântul unic, mi-ar fi dat să sorb tot văzduhul albastru, dar aş fi regretat poate că farmecul ascuţit se rupe. Adela se conformase inconştient momentului. Atârnată de braţul meu, tot mai greu, tăcea, privindu-mă din când în când scurt, fără să întoarcă spre mine capul, numai cu coada ochiului ei albastru.

Dar drumul se lărgi deodată, într-o alee dreaptă, sub brazii înalţi, ca un tunel, la capătul căruia strălucea glorios lumina poienii. În poiană nu era nimeni decât vara, care plutea moale, aurie, şi se pierdea pe sub crengile

nimeni decât vara, care plutea moale, aurie, şi se pierdea pe sub crengile brazilor ce împrejmuiau aria verde ca un zid neregulat. Partea din sus era aşternută cu umbra pădurii, care o domină, enormă şi neagră. Nimic, în afară de noi, decât viaţa obscură a pământului, a pietrei, a vegetaţiei mărunte şi câţiva fluturi care se urmăreau, se întâlneau o clipă cu intenţii de hârjoană, se îndepărtau, disproporţionat de mici, în măreţia gravă. Printr-o deschizătură a copacilor scânteiau priveliştile din vale, mărginite departe tare de dealurile albastre, şterse ca nişte nouri gata să dispară sub orizont, care despart valea Moldovei de a îndepărtatului Siret.

În varietatea haotică de păduri, de dealuri şi de văi, identificarăm Bălţăteştii noştri, care, abia văzuţi şi răsărind din infinitatea de arbori, păreau de aici, cu cele câteva raze răsfrânte de acoperişurile lor, nişte aşezări din poveşti. Braţul Adelei stătea prietenos sub al meu, încredinţat parcă mie. Simţea şi ea poate, ca şi mine, nevoia de a ne întovărăşi în faţa singurătăţii infinite.

Ca altă dată la Târgu-Neamţului, întocmirăm şi acum un plan îndrăzneţ şi apucarăm în sus spre vârful muntelui.

Într-un loc ne-am oprit la un şipot, făcut din jumătatea da scoarţă a unui copac, şi cu paharul meu de inele de nichel am băut apă. Adela, după ce bău, cu ochii pe jumătate închişi, umplu paharul din nou, îl vărsă, îl umplu iarăşi şi mi-l întinse. Dacă n-ar fi vărsat întâiul pahar, ar fi dat dovadă de creştere rea, şi dacă ar fi pus şi vreo intenţie sentimentală, ar fi dat dovadă de vulgaritate. Şi, totuşi, m-am simţit profund jignit de procedarea ei, ca de un gest făcut anume să pună distanţă între noi, să ridice o barieră, spre a opri ostentativ orice atingere cât de indirectă cu ea, cu viaţa ei. Şi era atât de femeie gospodina cu tulpanul legat pe frunte...

După câtva vreme apăru la o cotitură piscul Horăicelului, grandios şi comic, cu profilul acvilin al unei jumătăţi de cască normandă. Era vremea să ne odihnim. Am întins pelerina la piciorul unui mesteacăn, care a servit Adelei de spetează. Sprijinită de copac, botinele îi ieşeau de sub rochie, ca două fiinţe mici şi impertinente. Dar Adela îşi acoperi cu rochia până şi vârful botinelor.

I-am povestit excursia pe care o făcusem cu zece ani în urmă la mănăstirea Horaiţa şi pe muntele din faţa noastră. Ea admiră numele diminutiv atât de potrivit al Horăicelului şi regretă că n-a fost atunci cu mine. I-am atras atenţia că e prea tânără ca să fi putut lua parte la excursia aceea. Şi cum veni vorba despre tinereţea care a trecut, ea se supără, ameninţă că se întoarce înapoi, mă invită în termeni aspri să nu mai cochetez, că „nu e frumos". Apoi, ridicându-se, mă dezmierdă pe mână în treacăt, scurt, ca pe un copil, şi plecarăm.

La o altă cotitură se deschise adânc valea Cracăului. Deasupra, plutea luna, trecută de primul pătrar, ca o sfărmătură de nor. Acest fragment al astrului nostru, în plină lumină a zilei, avea aerul stingherit şi foarte nelalocul lui. Cu sufletul dezechilibrat încă de atingerea mâinii Adelei, i-am explicat cu dezasperare ceea ce ştia şi ea, că, din milioanele de corpuri cereşti, Pământul nu are în proprietatea lui decât hârbul ăsta de staniu, pe când alţii, ca Soarele şi chiar Jupiter... Dar ea mă întrerupse şi îşi bătu joc de mine că vreau să fiu de spirit cu orice preţ şi făcu declaraţii de iubire lunii, scoţându-şi, ca pedeapsă, braţul de sub al meu. (Simte preţul braţului ei pentru mine!)

După o bucată de vreme ajunserăm pe culmea înflorită, din care se înalţă ici-colo mesteceni tineri cu trunchiuri albe, cu crengi subţiri plecate în jos, cu frunzele blonde de toamna timpurie de pe înălţimi: apariţii graţioase, feciorelnice, fete neîmplinite, goale sub vestmântul părului despletit şi, mai departe, pe urma lor, brazi înalţi, silvani iscoditori, veniţi

despicul şi, mai departe, pe urma lor, brazi înalţi, silvani iscoditori, veniţi din pădurile negre - o lume de vis şi de basm, surprinsă şi încremenită locului la ivirea noastră în ţinuturile lor aeriene.

Îmi veni în minte şi declamai, galant şi glumind, versul antic, închinat Venerei: „Pământul aşterne flori suave sub paşii tăi" şi-i spusei cui a dedicat poetul aceste cuvinte. Ea mă sfida cu frumuseţea ei. (Ştia bine că tonul glumeţ era o mască ipocrită!)

Dar deodată cerul asfinţitului se umplu, emoţionant, cu trupul Ceahlăului, mistreţ uriaş şi hidos, cu capul luminat de soarele care se-ndrepta spre fundul zării. Muntele nemăsurat şi diform, în tristeţea indescriptibilă a sfârşiturilor de zi pe munţi, inspira neîncredere şi nelinişte. Adela îmi luă braţul sub al ei şi stăturăm aşa multă vreme, în loc, privind tăcuţi cum fiara încremenită ca de spaimă îşi schimba culoarea în fiecare clipă, devenind tot mai închis albastră. Numai capul, prin contrast cu restul, mereu mai întunecat, se făcea tot mai luminos, de-o lumină stranie, de vis, radiată într-o aureolă de vapori de aur. Adela strălucea şi ea de lumina piezişă a soarelui, şi acum întâia oară văzui, cu strângere de inimă, deasupra buzei ei o umbră ideală de puf auriu.

O simţii înfiorându-se. În adevăr, razele soarelui nu mai aduceau căldură. Trebuia să ne întoarcem. I-am pus şalul pe umeri. M-am despărţit de el. Dar aveam o compensare: gestul de a i-l pune pe umeri era aproape o îmbrăţişare - compensare cu atât mai preţioasă cu cât, din rezerva mişcărilor ei, dictate de nevoia de a simplifica operaţia, am simţit că şi pentru ea gestul meu împrumuta aceeaşi semnificaţie.

Lăsarăm drumul obişnuit şi ne coborârăm de-a dreptul. Dar ploile schimbaseră totul în atâţia ani, şi unde nu schimbaseră ele, era încă şi mai rău: copacii răsturnaţi şi tufărişul întins pe pământ prindeau picioarele cu laţuri ascunse. Era însă târziu să ne mai întoarcem după ce coborâsem atâta.

coborasem afară.

Adela îmi puse şalul pe braţ, fără să i-l mai cer, pe urmă îşi scoase şi tulpanul, care se prindea în penajul dur al cetinii, îl pături şi mi-l puse singură în buzunarul surtucului. Simplitatea şi naturalul, lipsa de ceremonie cu care mă împovăra cu obiectele ei erau dovezi scumpe că-mi face darul de a-şi lua drepturi asupra mea.

Cu un pas mai jos decât ea, o ţineam strâns de braţ să nu lunece cu tocurile ei înalte. Cu mâna cealaltă, cu o grijă atentă, îşi ţinea rochia adunată în jurul picioarelor. Gestul ei feminin şi braţul ei cald în mâna mea erau delaolaltă paradis şi infern. Spinii ne zgâriau; îi prindeau şi-i sfâşiau rochia. Într-un rând a alunecat peste mine cu toată greutatea ei, cu ea toată. Până acum o văzusem, o auzisem, uneori mă atinsese. Acum greutatea ei m-a făcut să-i percep existenţa sub altă categorie a sensibilităţii: aceea care dă senzaţia realităţii ultime, indubitabile.

M-am îndepărtat din nou de ea cu un pas mai jos şi, cu mâna ei într-a mea, am continuat drumul. În sfârşit, priporul se isprăvi, şi când eram aproape de poiană, Adela îşi refăcu toaleta cum putu mai bine. Rochia însă rămase cu importante avarii. Părul, care s-ar fi crezut că mărturiseşte urmările unei lupte, îl readusese la forma anterioară cu multă aproximaţie.

Dar în poiană era încă lume. Oamenii serioşi îşi isprăveau jocul de cărţi în chioşc. Ceilalţi erau pe bănci sau alăturea, în picioare.

Am tăiat repede colţul de poiană inevitabil pentru a ajunge la drumul mănăstirii. Când am intrat din nou în pădure, Adela a respirat fericită. Rochia ei şi coafura nu erau deloc compatibile cu o primblare în public. Ea îmi mărturisi că şi-a rupt şi botinele. În adevăr, când ne oprirăm pe o bancă, îmi dovedi de visu acest nou dezastru. Dar toate o făceau fericită. Aşezându-şi din nou şi mai în răgaz părul, îmi mulţumea mie, ca

unui regizor al naturii, pentru toată ziua aceasta și, spunând că n-are să uite niciodată soarele de pe Ceahlău, îmi împlântă o săgeată ascuțită în inimă; în apelativul cu care mi se adresează întotdeauna făcu o ușoară schimbare: „cher maître" deveni „maître chéri" [2]. Apoi, fără comanda ei obișnuită, se ridică de lângă mine și se duse până la o altă bancă, unde mă așteptă, tăcută. Schiță, după obicei, mișcarea de a-mi face loc lângă dânsa. Îi dădui tulpanul și șalul.

Ce era în acest cuvânt? Recunoștință entuziastă, ori...? Dar rezerva mută de pe urmă? Remușcare ori sfiala altui sentiment? Un lucru e cert: mi-a făcut loc pe bancă fără nevoie, instinctiv. Așadar, în cazul cel mai rău, nu mi-a reproșat, în suflet, mie, cuvântul care i-a scăpat și care mi s-a înfipt în inimă. Dar nu mi-a mai luat brațul. Și, grăbiți și atenți la mers prin întunericul care creștea în pădure, n-am mai vorbit nimic.

În mănăstire a dat un raport spiritual despre peregrinările noastre, omagiind pe „alpinistul încercat" și pe ghidul ei.

„Ghidul meu"... „Meu"...

După masă ne-am întors acasă pe lună. Am voit să stau pe capră, că în trăsură nu puteam încăpea, relativ comod, decât trei. Adela a hotărât că trebuie să stau cu ea pe scăunaș, cum vom putea, ca să fim toți la un loc, declarând că nu admite nici o împotrivire. Când a pornit trăsura, și-a trecut brațul pe sub al meu, ca să câștigăm spațiu și să nu cădem jos.

În stil romantic curent, s-ar zice: un drum neuitat. De fapt, nimic romantic: eram intoxicat. Simțeam în sânge otrava. Și mă lăsam în stăpânirea ei cu plăcerea de a nu putea rezista. Cealaltă realitate, restul universului vizibil, se încerca în zadar să-mi intre prin simțuri. Abia dacă mai prindeam imaginile lunii, care, vindecată de cloroza din timpul zilei, se întorcea și ea cu noi înapoi spre Bălțătești, după ce făcuse ziua drumul spre Văratic, și, ținându-se în preajma noastră, aci mai aproape,

drumul spre Vărăţie, şi, ţinându-se în preajma noastră, aci mai aproape, aci mai departe, alerga peste arbori, peste case, peste cumpene de fântâni, apoi, la deschizături mari, fugea deodată în fund, tocmai deasupra munţilor Horaiţei, spre a se întoarce într-o clipă din nou deasupra unei cumpene, a unei case, a unui pâlc de stejari. Jocul de imagini absurd de pe cer şi Adela, atât de ea, atât de lângă mine pe scăunaşul îngust, îmi alterau sensul propriei mele realităţi...

Am simţit ca o catastrofă oprirea trăsurii la poarta casei. Când ne-am despărţit, mâna îi era fierbinte, avea temperatura corpului ei întreg... Mi-a rămas în palmă impresia mâinii ei. (Impresie reală, ori halucinaţie tactilă?) Ca să n-o pierd, am ţinut mâna închisă, am deschis poarta şi uşa casei cu mâna stângă... În odaie mi-am pus palma pe buze, ca să aspir parfumul vieţii ei. Şi am făcut toate astea serios, metodic! Am ţinut palma închisă pe gură, ca să nu pierd nimic din ipoteticul fluid al vieţii ei!...

...Sunt obosit. Mi-e capul gol şi sufletul greu... Premise fără concluzie... Peripeţii fără deznodământ... Dar ce fierbinte îi era respiraţia şi ce miros ameţitor de femeie tânără avea pieptul ei încălzit când a alunecat peste mine întreagă! Şi ce întreagă era lângă mine pe scăunaşul îngust! Şi ce dureros de femeie era cu rochia sfâşiată la poale şi cu părul în dezordine.

Când am ajuns în balcon, era în fundul grădinii. A venit imediat, cu paşi grăbiţi şi mărunţi, cu coatele lipite de talie, cu braţele pendulând repede înainte şi înapoi - compoziţia ritmică obişnuită ei când se grăbeşte. Suind scările aproape în fugă, rochia lua pe rând tiparul genunchilor ei rotunzi. Cu ochii râzători, cu o însufleţire de veselie, deloc în concordanţă cu grija pe care o punea în vorbe, m-a întrebat încă de pe scări, accentuând ultimul cuvânt: „Ţi-a fost urât singur?" Şi doar nu putea să aibă nici o îndoială că eu ştiam că văzuse bine când am venit... „Ţi-a

fost urât singur?" Adică: „Aşa-i că mă doreşti mereu?"

Am luat cuvintele ei ca o expresie familiară de politeţe a gazdei şi - ca să răspund ceva - i-am spus aceste cuvinte înaripate (imaginea ei de pe scări îmi încremenise gândirea):

- Poate aveai treabă în grădină?

- Nu - scandă ea rar - nu aveam nici o treabă - în grădină.

Şi, parcă dezmierdându-se, îşi aşeză fără necesitate pala de păr pe jumătatea stângă a frunţii.

Învins mereu de imaginea ei de pe scări, mobilizând ultimele rezerve ale voinţei. Acum mă privea atentă. Expresia figurii ei avea ceva întrebător. Apoi ochii îi deveniră nesiguri. Părea că-şi înfrânge greu nevoia de a privi în lături. Îşi luă însă numaidecât şi din plin aerele de grande-dame, dar nu şi vocea sonoră, pe care o încerca fără să reuşească. Îşi aşeză din nou pala de păr pe jumătatea stângă a frunţii.

Apariţia doamnei M... în cerdac m-a contrariat, dar a fost binevenită: atitudinea stânjenită a Adelei nu era de natură să-mi fortifice voinţa.

Urmă un schimb de vorbe neînsemnate cu doamna M..., la care Adela abia dacă luă parte. Intra mereu în casă, într-o odaie sau alta, umblând repede cu mersul insistent, într-o necontenită ofensivă în contra realităţii.

- Cauţi ceva, Adelă? Ai nevoie de ceva?

- N-am nevoie de nimic, mămucă.

Apoi mişcările ei încoace şi încolo s-au liniştit treptat, până la imobilizare pe un scaun.

Când am plecat:

- Deseară, la masă la noi. O surpriză, pregătită de mine (şimi arătă palmele roze ridicate într-o clipă de fulger), după ultima ediţie a ilustrului

tratat La bonne cuisiničre. Ţinuta de... promenadă, pentru după masă, să ascultăm greierii şi cosaşii!

Criză. Paroxismul crizei. Simptomele nu lasă nici o îndoială: o lovitură ca de pumn în inimă când apare. Paralizia inteligenţei când mă atinge din nebăgare de seamă. Senzaţia căldurii ei fizice de la distanţă. Nevoia inexorabilă, care îmi oprimă respiraţia, de pulsaţia vieţii ei. Fetişizarea tuturor obiectelor ei şi a tot ce ţine de ea: mantila ei din cuier, când intru în antret, mă înfioară; caligrafia ei are o feminitate tulburătoare în fiecare literă, şi mai ales în cele care se înalţă ori se coboară din linie; numele moşiei unde locuieşte are ceva adânc emoţionant. Sentimentul că tot ce nu este ea, sau al ei, sau cadrul ei este fad. Convingerea că numai o femeie înaltă, cu părul galben, cu o uşoară asimetrie a gurii când zâmbeşte poate da fericirea. Fiorul pe care mi-l dă cuvântul ,,Adela". (Când am găsit într-un catalog numele ei, m-am oprit ca în faţa unui eveniment rar.) Senzaţia de voluptate, provocată de cuvântul ,,Ea", când o numesc astfel, oral sau mental, probabil pentru că, fiind contradictoriul lui ,,El", şi atât de femeiesc prin fizionomia lui, dimorfismul gramatical proclamă cu putere dimorfismul sexual, concentrează întreaga conştiinţă asupra femeii, până la halucinaţie. Persistenţa imaginii ei în conştiinţă, luminată de albastrul ochilor - când citesc, când vorbesc cu cineva, când gândesc altceva -, ca o formă a priori a cugetării, aruncând un văl de azur peste paginile cărţilor, peste privelişti, aşa cum proiectezi, oriunde ţi-ai întoarce privirile, rotundul soarelui apunând, rămas câtva timp în ochi. Strângerea treptată a confienţei de altădată, a prieteniei afectuoase pentru ea. Dorinţa arzătoare de a-i sacrifica totul şi mai ales libertatea mea. Sentimentul de teroare faţă de fiinţa care singură poate da şi lua viaţa. Dispariţia totală a trecutului, anihilat de existenţa ei, şi, cum nu pot plasa în viitor nici un vis cu subiectul ,,Adela" - singura

substanţă a cugetării mele - dispariţia şi a viitorului, totul reducându-se la prezent, care mi se impune exhaustiv, dar care, alcătuit din acţiuni fără scop, fără corelaţie în timp, nu are decât consistenţa unei dibuiri în vis. Şi, mai presus de toate, uimirea, veşnic nouă, în faţa evenimentului extraordinar, incredibil, că ea există!

...„Experienţa" a ajuns prea departe! Acum e prea târziu să te eliberezi. Dacă amorul ar fi provocat de frumuseţea femeii, de inteligenţa ei, cum profesează filozofii idealişti, mai mult sau mai puţin castraţi din natură; ori de „comuniunea dintre suflete", cum susurează androginii şi ginandrii (traducere liberă: „Scumpă amică, sufletele noastre comunează. Aşadar, dezbracă-te!"), salvarea ar fi posibilă. Dar amorul nu este entuziasm estetic şi moral. Sublimităţile astea clorotice n-ar putea explica tirania şi demenţa lui. El este cu totul altceva. Este faptul fundamental al existenţei, voinţa de a trăi sau, mai bine, de a nu muri (ceea ce, deşi pare acelaşi lucru, e cu totul altceva).

În strigătul de iubire, bărbatul cere femeii ajutor împotriva morţii. De aceea „amorul e tare ca moartea". De aceea nemilosul lui egoism în doi. De aceea senzaţia fără nici o analogie a realizării lui. De aceea posibilitatea imaginilor voluptuoase de a ţinea piept în conştiinţă imaginii înfiorătoare a morţii. De aceea absolvirea minciunii, coruperii servitorilor, efracţiei, crimei, când au de scop posesiunea femeii iubite - conştiinţa umană recunoscând astfel că drepturile vieţii primează pe ale moralei şi ale societăţii. De aceea provocarea unuia prin altul a sentimentului pentru femeie şi a sentimentului pentru natură: eternitatea splendidă a universului exasperând în om conştiinţa obscură a vremelniciei lui. De aceea tragedia celor patruzeci de ani ai bărbatului, când moartea începând să-i trimită crainicii, el se agaţă încă şi mai cu spaimă de viaţă şi când femeia iubită, în voinţa ei de a nu muri, îşi întinde braţele către altul, către bărbatul tânăr, către acela care-i făgăduieşte

mai sigur nemurirea.

Voința de a nu muri, exprimată în fiecare zâmbet, în fiecare inflexiune a vocii, în fiecare gest al celor doi, știința a identificat-o în elementul etern - plasma originară, viața în sine - pe care natura a reușit s-o creeze cu sforțări de miliarde de ani, și acum vrea s-o păstreze cu orice preț. Individul - viscerele, creierul, nervii, mușchii; „viața vegetativă și de relațiune" - e un simplu mijloc pentru un scop, e servitorul elementului etern, e destinat să-l păstreze și să-l transmită din generație în generație până la stingerea soarelui....Și atunci cum vrei să te eliberezi, nenorocitule? Cine de cine să se elibereze?... Ce tulburătoare sunt mișcările Adelei când umblă!

O femeie pudică ar trebui să nu umble. Dacă ar fi logică în rezerva ei, ar trebui nici să respire! Ar trebui să se suprime.

Mâine o să cocheteze ca și azi, ca și ieri, o să simuleze, o să „joace" înclinarea de a consimți la apelul tău pasionat și mut. Jocul ei este reprezentație de beneficiu în favoarea ta. Cochetăriile ei sunt o ofrandă grațioasă pe altarul nebuniei tale. Dar generozitatea ei se oprește aici, căci ea nu-ți poate da și ceea ce nu are: amorul.

Dar... Dar dacă te-ar „iubi", ar putea să se poarte altfel decât acum? O femeie ireproșabilă ar putea face mai mulți pași spre un bărbat care nu vrea să-i spună că o iubește, nu vrea s-o iubească, și ea își dă seama de toate acestea? Dacă n-ai avea conștiința vârstei, ai sta un singur moment la îndoială în privința sentimentelor ei? Căci ea îți dă la maximum ceea ce poate da o femeie în astfel de împrejurări. (Purtarea ei nu e oare „dovada" necontenită, pe care ți-a anunțat-o de la început?)

Dar, amicul meu, dacă n-ar fi diferența de vârstă, și-ar permite ea libertatea pe care și-o ia cu tine? Cu un tânăr - indiferent dacă l-ar iubi

sau nu, şi mai cu seama dacă l-ar iubi - şi-ar îngădui ea purtarea asta? Cochetarea ei, concesiile ei nu sunt mai degrabă un semn că te consideră scos din circulaţie? Îţi dă prea mult pentru ca ceea ce-ţi dă să fie adevărat. (...Iar dacă ţi-ar da mai puţin, ai fi şi mai sigur că nu te iubeşte!)

O mică, o infimă corectură în nebuloasa primitivă, din care ar fi rezultat mai multă contemporaneitate între tine şi ea, ar fi remediat totul.

...Ipoteză vană şi asta! Căci acea corectură ar fi determinat altfel sistemul solar şi întreaga realitate a planetei, şi contemporaneitatea singură ar fi fost zadarnică. Iubirea Adelei pentru tine nu se poate concepe nici într-o ipoteză! Imposibilitatea ei a fost decretată de la începutul universului.

...Sunt numai zece ani de când eram la culmea cea mai înaltă a vieţii. Nu sunt un infatuat, dar... Dacă cel de altădată ar fi întâlnit-o pe ea, cea de acum! Dar poate că nici atunci... Ipoteza că nu m-ar fi iubit nici atunci ar trebui să mă consoleze. Şi totuşi mă înveninează. Simt bine că, dacă ea mi-ar spune acum că nu m-ar fi iubit nici atunci, durerea ar fi şi mai mare... Nu mi-ar mai rămânea nici gândul consolator că nu eu sunt ceea ce nu are priză asupra femeii din ea, ci numai o formă întâmplătoare a mea, cea actuală, condiţionată de timp, şi nu de esenţa fiinţei mele.

Şi dacă totuşi... Ce nu este posibil?...Visul unei nopţi de vară...

Titania... Dar simbolul e prea ofensator. Şi, în acelaşi timp, prea măgulitor. Căci (modificând puţin pentru cauză dictonul cunoscut) mai bine un măgar tânăr decât un leu venerabil. În sfârşit, să-mi permit un acces de fatuitate acută şi să judec toate posibilităţile. (Sunt doar singur, cu mine, aici, în noaptea asta infinită...)

Dacă nu-i sunt indiferent, sentimentul ei este o simplă iluzie psihică. Adela ia drept iubire sentimentele ei bune pentru mine, din care a făcut

Adela ia drept iubire sentimentele erotice pentru mine, din care a făcut un mănunchi legat în voinţa de a mă iubi. După realizare, s-ar deştepta şi, inconştient, mi-ar reproşa mie iluzionarea şi decepţia ei. Iar în ipoteza, obraznică şi absurdă, că Adela mă iubeşte cu adevărat, fericirea infinită, care ar sfida legile universului, ar fi trecătoare. În ipoteza asta extravagantă, ar trebui să-i cer mâna (din toate expresiile, a cere mâna pe care e liberă să o dea, fără a lua toate obligaţiile faţă de ea şi fără a masca şi înnobila legătura prin toate formele şi ritualele, cu atât mai potrivite scopului cu cât mai nelogice şi mai ridicole din punct de vedere realist, este cea mai gravă ofensă pentru ea, numească-se această legătură amor liber, căsătorie liberă, ori alt cuvânt sonor, prestigios mai ales în ţările noi şi bun ca să justifice în chip ipocrit egoismul brutal al bărbatului. Dar pe o femeie pe care aş înjosi-o şi care s-ar înjosi n-aş mai putea s-o preţuiesc.

Iar legătura indisolubilă ar duce la nefericire, pentru că, după câţiva ani, voi fi în adevăr bătrân, tocmai atunci când ea va fi femeie în toată puterea cuvântului. Concret: cu capul pe genunchii ei, conştient că-mi vede părul sur, spunându-mi nume mici, pe care le-aş auzi paterne; spunându-mi nume mici, care ne-ar ridiculiza pe amândoi. Părul meu sur lângă capul ei blond; mâna ei mică în părul meu sur. Dezmierdări arzătoare ca un copil... Întrebarea de fiece moment: „Îi sunt ochii legaţi încă? Ori s-a deşteptat şi vede realitatea?" Sentimentul de umilinţă că abuzez de înşelarea ei de sine ori de mila ei. Şi, la apariţia lui, durerea mea, şi durerea ei că mă ucide ori că renunţă la viaţa ei pentru mine.

Nefericirea mea, cauzată de mine, ar fi o catastrofă individuală, şi meritată. Dar nefericirea ei, provocată de mine, ar fi o crimă împotriva ei şi o crimă împotriva fericirii, pentru că oamenii înfrumuseţează ori urâţesc fericirea, şi Adela e dintre acei care o înfrumuseţează.

Imposibil! Şi e mai bine aşa. Chiar dacă aş avea zece ani mai puţin. Tot

ce se realizează se împuținează și se trivializează. Relațiile prietenești trivializează prietenia; ritualul - religia; poemul - poezia; creația - gândul lui Dumnezeu, și tot așa realitățile amorului trivializează iubirea.

Cine a spus că, odată cu hainele, bărbatul și femeia aruncă toată cultura și civilizația și se întorc la starea de natură?

O femeie spirituală, cu care schimbi idei fine ca niște săgeți de aur, într-o atmosferă de sensibilitate delicată, creată de amândoi... și, la un moment dat, ca ultimă concluzie, ca încoronare supremă, violarea tuturor secretelor ei, a tot ceea ce ea ascunde, conștientă că e partea brutală a ființei ei, oficiile vieții organice, care n-au altă justificare decât aceea că sunt suportul vieții spirituale - ca subsolurile unde se fabrică forța care în salon strălucește în ghirlănzi de lumini.

Adela este o iluzie paradisiacă, și nu trebuie să devie o realitate. Nu trebuie s-o asimilez întru nimic domnișoarei Niculina P..., artistă coregrafică (și dramatică in spe), care, ca și maestrul de scrimă, are un rol important în păstrarea echilibrului organic și, probabil ca și el, nu are numai un singur client.

Atunci? Atunci rămâne să fac o tranzacție cu natura sau, mai exact, s-o mistific. Voința de a nu muri, geniul speciei sau elementul imperceptibil a creat în individ iluzii și miraje. E amorul: arbust în primăvară, când frunzele și florile, pe care cântă păsări și se opresc fluturi, acoperă trunchiul inestetic, care hrănește coroana. Voi mistifica la rândul meu geniul speciei, elementul primordial, voința de a nu muri, voi păstra numai coroana arbustului. Voi iubi în Adela forma ei ideală și sufletul, parfumul vieții ei, îi voi da totul fără să-i cer nimic.

Hm! Amor platonic?... Trubaduresc? Comuniune între suflete? („Androgin și ginandru"?) Autosofisticare! Ipocrizie! Strugurii acri! Ori (sau: și) perversitate de blazat, în care iubirea și actul final (prea

(sau şi) perversitate de blazat, în care iubirea şi actul final (prea mizerabil asociat de domnişoara Niculina P... et comp.) s-au disociat. Ori pretenţii impertinente de supraom, care vrea să-şi deşurubeze creierul de corp, să-l pună deasupra vieţii, să joace un joc savant cu propriile lui sentimente, ca într-o partidă de şah jucată cu el însuşi. Platonism, oroare de materie, supraom? Dar mărturiseşte că te arde un fier roşu prin inimă acum, când ţi-o imaginezi dormind în dezordinea pânzelor albe! E cineva, încă inexistent, care aspiră în tine la viaţă şi vrea să aibă încântătoarea şi tulburătoarea asimetrie a zâmbetului ei. Şi mărturiseşte că ,,fineţea" ei, ,,distincţia" ei, ,,unicitatea" ei îţi sunt preţioase ca tot atâtea cauze care o fac mai intangibilă, mai inaccesibilă, aşadar mai dorită; ca tot atâtea văluri pe care să le arunce de pe ea pentru tine, ori să i le sfâşii tu, cu voluptatea sadică de a o dezbrăca de ,,civilizaţie".

Dacă aceea care a fost Ana de Austria n-ar fi fost drapată în inaccesibilitatea ei de regină, Georges Villiers de Buckingham n-ar fi decretat blocusul Angliei, numai pentru siguranţa unei scrisori a ei, şi n-ar fi fost pe punctul de a dezlănţui un război european, numai spre a crea condiţii favorabile victoriei lui supreme: supremei ei impudicităţi.

Într-un album antropologic am văzut reconstituirea ipotetică a pitecantropului pe cale de a deveni om. Ieşită dintr-o peşteră cu un silex în gheară, bestia în două picioare aşteaptă gravă, să-i cadă prada.

Aceeaşi atenţie crudă o are bărbatul când a pus ochii pe o femeie. Scena se poate observa într-un bal, într-o grădină publică, într-o sală de teatru. Când nu are nimic din cruzimea asta tragică, individul e un farsor sau un emasculat. Şi femeile îl tratează în consecinţă.

Pânda de a acapara o femeie, consimţirea ori refuzul ei, nesiguranţa dacă-ţi dă sau îţi ia viaţa, ţipătul de bucurie când ţi-o dă, şi mai cu seamă de durere când ţi-o refuză — aceasta, şi nu altceva, constituie

seama de durere când ţi-o refuză... aceasta, şi nu altceva, constituie poezia amorului - când contribuie şi omul, care vine pe o altă linie, desfăcută cândva din pitecantrop.

O afacere destul de complicată... Ieşisem la plimbare cu ea. În faţa ultimei crâşme din sat drumul era aproape închis de lumea îngrămădită în jurul unei căruţe. Cu incuriozitatea mea de om comod, organizată de-a lungul vremii conştient şi metodic, mi-aş fi făcut loc prin mulţime, fără să cercetez cauza îmbulzelii. Dar Adela n-a ajuns încă la indiferentismul meu filozofic.

Din vociferările lumii aţâţate, am reconstituit evenimentul în liniile lui generale: un ţăran - aducând şefului de post suprema insultă de a nu-i recunoaşte dreptul de rechiziţie asupra unui purcel - zăcea galben, strivit, nemişcat, în căruţa care trebuia să-l ducă la spitalul din Târgu-Neamţului.

Trăgându-mă la o parte, Adela îmi spuse cu ochii în lacrimi:

- Are să moară pe drum! Trebuie să-l ajuţi aici.

Am convins-o cu greu că omul are nevoie grabnică de spital. Complicaţia a început în acest moment. După ce a dat femeii ţăranului toţi banii din săcuşor, mi-a ceru (mai propriu: mi-a poruncit) să telegrafiez doctorului de la spital, prefectului de Neamţ şi ,,cuiva de sus" de la Bucureşti. (E foarte convinsă că sunt un ,,om mare"...)

Am dat femeii ţăranului un bilet pentru doctorul din târg, pe care nu-l cunosc. Am scris prefectului, pe care nu-l cunosc. Am convins-o că scrisoarea către ispravnic face de prisos telegrama la Bucureşti.

În toată vremea asta, ea a repetat cuvântul ,,mizerabil" de o sută de ori.

Altă dată, în faţa crimei stupide aş fi avut şi eu sentimentele ei. Acuma, însă, făceam scrisori, denunţam infamii, îmi îndeplineam conştiincios rolul

impus de dânsa, dar în ochi şi în suflet n-o aveam decât numai pe ea. Sentimentul de revoltă, trădat în glas, în mers, în gesturi, în respiraţie, potenţându-i şi exteriorizându-i viaţa, realizând la maximum femeia din ea, îmi înnebunea inima.

Adela bolnavă!... Am găsit-o cu faţa aprinsă, cu ochii strălucitori, respirând scurt şi repede. Coloana de mercur a termometrului mi s-a părut cât Turnul Eiffel. La auscultare - nimic.

M-a consolat (ea pe mine!): „Nu te speria, are să-mi treacă". Nu găsisem nimic anormal, dar tocmai ignoranţa cauzei m-a alarmat peste măsură.

Indicând doamnei M... câteva măsuri, cunoscute şi de ea, m-am dus în cerdac.

Când mi s-a permis din nou să intru, Adela avea pala de păr aşezată exact la locul ei, pe jumătatea stângă a frunţii, şi un alt capoţel, mai bogat în dantele şi panglici, iar pe pat şi la îndemâna ei, o oglindă ovală cu mâner. Făcea sforţări să pară veselă, să-mi zâmbească şi îmi cerea scuze că m-a „speriat" şi că mă „plictiseşte". La şase seara, termometrul înnebunise! Eram zăpăcit de spaimă, de inaniţie, de nicotină.

Redusă de boală (în fapt şi în conştiinţa mea) la un simplu organism în luptă cu germenii morţii, dispărând femeia, motivul de a vedea în ea adversarul temut, dispensator de viaţă, Adela devenise pentru mine ceea ce era în realitatea ei obiectivă - şi mai ales în realitatea ei relativă faţă cu mine - aproape un copil. Dar sentimentele pentru copilul bolnav erau exagerate de toată forţa pasiunii pentru femeia de până ieri.

Prima parte a nopţii am petrecut-o în cerdac, în dreptul geamului ei. Constelaţiile se mutau pe cer cu stupida lor indiferenţă. Comparam, cu sentimentul unui regret sfâşietor, zilele trecute, când viaţa triumfa în ea

sentimentul unui regret sfâşietor, zilele trecute, când viaţa triumfa în ea, cu ziua de azi, când natura o aruncase la pământ, aproape strivită, aproape inertă. Imaginaţia, scăpată din frânele voinţei, desfăşura vertiginos faptele posibile, şi care, din posibile, deveneau sigure. Vedeam la capăt pe Adela murind, mă înduioşam asupra vieţii ei stinse, mă înduioşam încă şi mai mult asupra mea. De la o vreme, am băgat în sfârşit de seamă că mă excit singur, că simt plăcerea să multiplic nenorocirile posibile din viitor şi să le simt întâmplate, concrete.

La douăsprezece, temperatura se coborâse cu două grade.

Când îi luam pulsul, mi-a pus pe mână mâna ei liberă şi mi-a şoptit: ,,Eşti foarte bun, eşti prea bun". Dacă eu nu ştiam să-i pun diagnoza, nici ea nu mi-o putea pune exact. Nu eram ,,prea bun". Excesul de bunătate avea un principiu, acum înăbuşit în subconştient, dar totuşi activă, care se exclude cu bunătatea...

Întors din nou afară - şi după ce peste o oră doamna M... mi-a spus că Adela doarme liniştit şi respiră normal - am simţit fericirea unei speranţe robuste.

Era târziu. Constelaţiile se mutase în altă parte a cerului, erau buchete de lumini, scânteiau cordial. O stea măruntă şi vie din infinit se ivea mereu prin coroana unui plop de lângă cerdac, jucându-se cu frunzele copacului ca o fiinţă mică şi graţioasă. Mă simţeam pus acolo să păzesc somnul Adelei, să-i apăr viaţa pe lângă care trecuse moartea, schiţând gestul de a se opri.

...Dar scăderea temperaturii putea să indice curba normală a unei boli care abia începe!... Ideea asta îmi strecură în suflet o nelinişte mai chinuitoare decât spaima, goală de idei, de la început.

Se lumina de ziuă. Era frig. Chinul mă obosise. Se obosise şi el. Căzusem într-un fel de atonie morală. Un vânt, de aici, din sat, al nostru,

fără direcţie hotărâtă, şoptea în frunzele copacilor.

La şapte am fost chemat la Adela, care se deşteptase. Era palidă şi cu ochii obosiţi, fără frăgezimea ei de altădată. Temperatura era sub normal.

Revenirea sănătăţii restabilise brusc situaţia şi stările de suflet obişnuite, şi Adela, în faţa unui bărbat - acum nu mai eram medicul - stătea tăcută, rezervată, cu plapuma sub bărbie. M-a întrebat numai, cu ochii aiurea, dacă am dormit bine. Am minţit-o: „Aproape ca întotdeauna", şi, prescriindu-i regimul (ce ridicol e un medic cu prescrierea regimului, cu „ajutorul" pe care îl dă naturii, ca musca din fabulă!), i-am permis să se îmbrace şi să stea liniştită.

După două ore, care au trecut greu, dar pe care mi le-am impus departe de ea, m-am întors. Stătea într-un jilţ de trestie în odaia de primire, cu un empire de culoarea liliacului, care-i accentua paloarea şi ofilirea. Acum era mai puţin frumoasă. Dar niciodată nu-mi fusese atât de scumpă femeia aceasta, pe care în alarma mea exagerată şi ridicolă crezusem că am pierdut-o.

Odată cu bucuria imensă că va trăi, izbucni, mai arzătoare decât oricând, durerea pasionată, comprimată un moment de compătimire şi de spaimă şi pe care acum o înăsprea insomnia, odaia ei de culcare, toaleta ei de intimitate, înfăţişarea ei pasivă şi senzaţia, abia acum conştientă, a corpului ei palpat în ziua trecută. Senzaţiile, care ieri erau simple semne informative pentru medic, astăzi, rememorate, erau percepute de omul înnebunit de fiinţa ei. Pielea ei - de mătase când era fierbinte, de catifea când s-a făcut rece - o aveam acum în degete, în creier, în inimă. La senzaţia teribilă contribuia şi relativa ei urâţire. Ofilirea ei semăna cu figura obosită de somnul neîmplinit, şi atât de tulburătoare, din dimineaţa când am plecat la Văratic; îmi solicita

compătimirea, care, ca orice stare de suflet provocată de ființa ei, se rezolvă în pasiune dureroasă; mi-o înfățișa dezarmată, mai posibil a mea. Efect izbitor al uzurii corpului ei ars de fierbințeală, ofilirea ei îmi ținea pe primul plan al conștiinței ideea arzătoare a vieții ei fizice.

Aflase că am vegheat toată noaptea la geamul ei. Mi-a spus cu tristețe, dezmierdându-mi ușor mâna: ,,Sunt încântată de grija matale, dar nu o merit". Simplă politețe? Dar ea nu obișnuiește cuvinte goale. Modestie? Dar ea nu are prea dezvoltată virtutea aceasta. Atunci vorbele ei însemnau că ea nu are cu ce să-mi răspundă la cauza grijii mele? Oricum, mi-a arătat toată ziua atâta apropiere și atâta supunere, încât aveam impresia că, dacă i-aș fi luat capul și i l-aș fi culcat pe pieptul meu, ea n-ar fi protestat, nu s-ar fi supărat, nu și l-ar fi retras.

Nu mai pot înțelege nimic... Întreaga logică mi-i viciată de conștiința celor câțiva ani peste cei care permit asemenea jocuri. Abuzul involuntar de analiză, boală veche și incurabilă, complicat cu conștiința celor douăzeci de ani ai ei și patruzeci ai mei, m-a aruncat într-o țesătură inextricabilă, din care mi-i cu neputință să mă descurc.

Seara, Adela era atât de bine, încât a fost cu neputință s-o oprim să se plimbe pe șosea.

- Ai inventat boala... o simplă indispoziție, și acum, ca să nu te dezminți, mă tratezi ca pe o convalescentă.

Mi-a făcut concesia să se îmbrace bine și să nu respire niciodată pe gură. Pe drum mă întreba mereu: ,,Îmi dai voie să spun ceva?" ori: ,,Nu-ți mai place glasul meu?" Iar când uitam consemnul, ori dădeam vorbelor mele o intonație interogativă, îmi răspundea printre dinți: ,,Nu pot vorbi, n-am voie", ori: ,,Îmi dai voie să-ți răspund?"

Acasă, în cerdac, până unde am însoțit-o la întoarcere, ca să calce

complet consemnul şi să-mi facă în ciudă bine, a scos un tril lung, imitând pe o celebră, dar bătrână primadonă, de care râsesem împreună la Iaşi, şi făcându-mi o reverenţă adâncă, a intrat în casă scoţând din nou trilul. Eu stătusem grav şi mut. Ce putea face ,,maestrul"? Să-i cadă la picioare şi să-şi dezmierde faţa cu marginea rochiei ei, singurul răspuns cu putinţă?

...Cu toată hipertrofia mea cerebrală, încep să simt limpede că voinţa are margini. Şi, la urma urmei, idealism, platonism, estetică - morală şi moralină - ce are de făcut natura cu toate aceste halucinaţii şi fantome, pe care şi le creează omul, ca se le opună sie însuşi?!..

Dar fără aceste fantome, fără acest fum pe creier, ţi-ar fi ea atât de preţioasă? Intangibilitatea ei, mirajul în care o vezi, unicitatea ei, toate aceste ,,fantome" ţi-o fac scumpă şi o deosebesc de toate femeile din lume!

A nega legitimitatea ,,fantomelor" este un sofism grosolan. Tot ce există e real, s-a născut din necesităţile vieţii, şi viaţa nu mai poate ignora ceea ce a creat ea însăşi, ca să se adapteze fizic şi moral. Fără tot acest ,,fum", fără toate aceste suprastructuri, care unei filozofii simple şi simpliste i se par excrescenţe prisoselnice, prejudecăţi înlăturabile, Adela nu ar fi pentru tine o femeie de o specie unică, reprezentată numai prin ea - nu ar fi Adela.

Dar, indiferent de toate acestea, e în joc fericirea ei, care tu, în cazul cel mai bun, nu i-o poţi face durabilă. Iar fericirea nu o consideră nimeni fum şi epifenomen.

Nu! Adela va rămânea pentru tine mereu stânca pe care creşte floarea-reginei, atât de apropiată că poţi distinge micile steluţe catifelate, şi totuşi inabordabilă ca o planetă, din cauza prăpastiei care te desparte de ea!

Adela e bine de tot. Dar e încă puţin palidă. Isprăvea Război

Adela e bine de tot. Dar e încă puţin palidă. Isprăvea Război

şi pace.

- Romanul a început să devină trist. Nimic din ce făgăduia încântător nu se realizează. Aşa e şi viaţa?

I-am răspuns cu toată tăria zbuciumului meu de acuma:

- Da, aşa e viaţa! Pentru că vremea nu aduce de obicei decât tristeţi. Vremea face gol în jurul nostru, ne omoară fiinţele scumpe, ne îmbătrâneşte şi ne duce la moarte. Vremea a exilat din viaţă pe domnul M..., a ofilit pe doamna M..., are s-o îmbătrânească şi are s-o omoare. În ceea ce e esenţial, fundamental în viaţă, vremea este inamica noastră cea mare. Pentru rest, ea nu are nici un plan, aduce delaolaltă şi binele şi răul.

- Dar ziua aceea frumoasă pe munţii Văraticului n-a adus-o tot vremea?

Ar fi putut adăuga că vremea a adus-o şi pe dânsa în drumul vieţii mele...

- Sunt zile care vin prea târziu, ca o graţiere pe care ar afla-o un osândit abia în ultimele momente, când expiră.

Trecând peste răspunsul meu vag în formă, mai precis în fond decât aş fi voit, ea rămase în concret:

- Comparaţia nu e bună, fiindcă după aceea au venit alte zile frumoase... Şi... (Am aşteptat urmarea lui ,,Şi"... în zadar.)

- Vremea stă la pândă şi nu pierde niciodată. Zilele bune se isprăvesc şi melancolia e cu atât mai amară cu cât zilele vor fi fost mai frumoase. Vremea nu obişnuieşte să fie mistificată.

Adela grefă pe generalităţile mele problema specială cu care începuse vorba:

- Dar în viaţă lucrurile nu se isprăvesc întotdeauna ca în Război şi pace

- Dar în viaţa lucrurile nu se isprăvesc întotdeauna ca în Război şi pace. Uneori se isprăvesc ca în romanele care-i plac mamei, unde cei care se iubesc fug, îi cunună un preot în secret şi sunt fericiţi toată viaţa. Pentru ce scriitorii cei mari nu-i lasă niciodată pe bieţii oameni să fie fericiţi? Nu cumva pentru că sunt nefericiţi ei, din lipsă de simplicitate a sufletului, cum mi-ai spus mata odată?

Mi s-a părut că văd în ochii ei un interes mai mult decât teoretic, şi am sărit alături în consideraţii estetice. Grav şi doctoral (şi doară în stare normală nu sunt un om lipsit cu totul de bun-simţ), i-am ţinut o prelegere, la sfârşitul căreia a asistat şi doamna M...

- Operele de ficţiune - i-am spus Adelei, care începuse să zâmbească şi zâmbi toată vremea cât ţinu prelegerea, - operele de ficţiune care se isprăvesc cu triumful binelui şi cu fericirea sunt false, pentru că contrazic realitatea şi dezmint experienţa omenirii; sunt imorale, pentru că creează iluzii zadarnice; sunt lipsite de interes, pentru că toate fericirile sunt la fel, cum zice Tolstoi, aici de faţă.

- Şi încă pentru ce, mon cher maître? mă întrebă ea cu tonul celui mai docil ucenic şi cu toţi diavolii ei în ochi şi în asimetria dulce a zâmbetului. Apoi, imediat: Şi fericirea din viaţă e tot atât de urâtă ca şi cea din cărţi?

- Nu, pentru că cea din viaţă nu-i pentru alţii, e pentru cei doi.

- Pentru cei doi... repetă ea. Şi, adresându-se doamnei M..., declară că i-i foame tare, tare de tot. Era ora mesei.

La despărţire, în ogradă, mi-a spus cu simplitate:

- Astăzi ţi-am spus multe prostii şi câteva obrăznicii. Sunt vinovată, dar nici măcar nu pot să-ţi cer iertare, căci ştiu că orice aş face, nu te superi pe mine.

Nu i-am putut răspunde nimic. Căci răspunsul unic posibil,

dezmierdarea obrazului meu cu marginea rochiei ei, nu i-l pot da. Dar n-am putut stăpâni nevoia de prosternare din ochii mei, şi nici ea nesiguranţa din ai ei.

Muzica din parc cânta sfâşietor un cântec banal. Acum nu mai am absolut nimic de ascuns. E sigură că o ador şi asistă (cu ce sentiment?) la chinul meu de a rezista. Poate mi-i recunoscătoare... Poate o ofensez...

Voinţa mea e posibilă numai pentru că prezenţa ei mă ţine cu ea şi îmi paralizează imaginaţia despre ea, care se aprinde în absenţa ei, şi mai ales aici acasă, unde nici o privelişte nu-mi solicită atenţia. La douăzeci de ani, când iubeşti amorul în femeia iubită, imaginaţia ornează poetic împrejurările şi pe femeie. La patruzeci, când nu mai iubeşti amorul, ci numai femeia, imaginaţia se concentrează asupra ei indiscret, realist şi precis, dizolvă, ca un reactiv izolator, tot ce nu face parte din fiinţa ei... Condiţia umană e teribilă! În ţeasta cimpanzeului copleşit de instincte telurice, la un moment dat al evoluţiei şi spre nenorocirea lui, apare o flacără rece, conştiinţa estetică şi morală, care aruncă o lumină crudă peste mizeria iremediabilă. E una din multele crime ale naturii împotriva materiei vii.

Ce este ea? Îmi pare că astăzi mi-a vorbit de noi când îmi răspundea la indigestele mele pedanterii, în care toate cuvintele strigau: „Te ador!" Mi-a spus că nu am sufletul simplu, că există în viaţă fericiri posibile... Pentru mine? Ori pentru mine cu ea? (Dar acel „Şi" ... început şi neterminat? Nu cumva însemna: „Şi ar fi putut urma şi alte zile frumoase?")

Vibrează în ea ceva pentru mine în adevăr? Dar pentru ce glumeşte mereu? Iubirea nu glumeşte, e gravă.

...Întotdeauna dibuieşti ca un orb! Gravă e pasiunea, ori adoraţia

pierdută. Dar femeile nu devin pasionate decât după ce se întâmplă ceea ce trebuie să se întâmple pentru ca un bărbat şi o femeie să-şi spună „tu". Până atunci ele sunt în defensivă, au spiritul mai liber decât oricând, cochetează, în deosebire de bărbat, care e pasionat şi idiot întotdeauna înainte de acel eveniment capital şi ridicol, dar care după aceea îşi recapătă libertatea de spirit, pentru că, în stricta economie a speciei, şi-a îndeplinit tot rolul.

O experienţă involuntară de psihologie. (Măcar atâta!..) În după-amiaza toridă, obosit de o noapte fără somn, stăteam întins pe canapea în umbra odăii, stăpânit ca întotdeauna de nevoia pulsaţiei vieţii ei. De la o vreme, gândurile începură să se îngreuie, să se materializeze, să se coloreze şi să se închege în imagini care, căpătând pe nesimţite consistenţă definitivă, se confundară cu florile de pe zugrăveala din perete în chipuri de femei, ca nişte picturi murale. În iluzia optică datorită slăbirii conştiinţei, fiecare floare din perete devenise o imagine în miniatură a ei: o femeie mică, în profil, cu nasul puţin acvilin, cu bustul înalt, cu pieptul uşor bombat. Apoi imaginile se decolorară şi muriră odată cu ultima licărire a conştiinţei: nu dormisem de treizeci de ceasuri.

...Nasul Cleopatrei a determinat istoria lumii. Adela, mai modestă, a înnebunit pe un blazat lucid cu dulcea asimetrie a zâmbetului ei.

Muzica militară cântă Carmen. E curioasă „mediteranizarea muzicii", executată aici, între crâşme şi barace, de aceşti ţărani şi mahalagii, care-şi fac stagiul militar. Totuşi, corectând mental micile „variaţii", Carmen-ul din Bălţăteşti îmi face plăcere.

Sunetele se ţes cu razele soarelui, deja tomnatic. Unele inflexiuni au culoarea razelor, sunt fire sonore de aur, care zboară prin văzduh ca fosfenele1.

Carmen geme de pasiune mortală, pe care în zadar ai căutat-o în acelaşi

Carmen geme de pasiune mortală, pe care în zadar ai căutat-o în acelaşi grad în nuvela din care a fost extras libretul.

Iubirea, nebunia fiziologiei, nu se poate spune, toată, decât prin muzică, fiindcă durerea se exprimă prin ţipete, şi muzica e ţipătul perfecţionat. Pictura şi sculptura sunt arte inferioare: ele pot reprezenta iubirea, dar nu o pot exprima. Poezia ţine mijlocul, pentru că abia o poate exprima. Pictura şi sculptura sunt frumoase pentru că se adresează, prin forme, creierului. Muzica se adresează, prin creier, fiziologiei. Muzică frumoasă nu există: ea nu este „reprezentare". Muzica ori nu e nimic, ori ţine de sublim, ca tot ce zguduie adâncurile insondabile ale fiinţei noastre, ca tot ce exagerează durerea de a trăi. De aceea orice muzică, chiar şi un vals, dacă mişcă profund, e tristă... Dar asta e filozofia celor patruzeci de ani ai tăi, flămânzi de cei douăzeci ai ei!... Mă duc la Adela. Am venit de la ea adinioarea. Dar e imposibil să nu mă duc. Voi găsi pe drum un pretext. Imaginea ei îmi înăbuşă respiraţia. Mă duc să mă liniştesc de ea cu prezenţa ei.

Ultima zi. Ultima. O fi regretând? Mi-a spus noutatea ca un lucru neaşteptat şi contrariant: „Ştii, trebuie să plecăm mâine. Mama a primit o telegramă. Afacerile moşiei."

Acum e încă aici! Noaptea care vine are să doarmă aici, aproape. Dar mâine, pe vremea asta, are să fie aiurea, departe, dincolo de Moldova, „la câmp", cum zic ţăranii, în altă lume. De mâine nu vom mai avea nimic comun - nici spaţiul şi timpul, care nu ne vor mai încadra la fel viaţa.

A împachetat toată ziua. Imediat după prânz m-a chemat cu câteva cuvinte clare, dar cu semnificaţie afectivă mai obscură, scrise pe un bilet de vizită parfumat (pentru ce?): „Iubitul meu prieten, te aşteaptă A..."

„Te aşteaptă A", în loc de invariabilul şi protocolarul: „Te rog vino la noi", cu specificarea motivului pentru care mă cheamă şi cu numele ei

întreg.

Înainte, accentul cădea pe motivul invitaţiei, şi „Adela" era numai o iscălitură... „Te aşteaptă A" nu este o simplă invitaţie, este o stare de suflet - este un vers liric! şi „A" este semnul unei mai strânse apropieri decât „Adela" de până acum. (Ea însăşi, mai cordial decât „Adela M...".) 0 revoluţie tot atât de complicată este: „Iubitul meu prieten". Oricât ar fi o formulă, „iubitul", mai ales din partea unei femei, conţine încă în el căldura verbului din care provine, iar „prieten" suprimă distanţa pusă de insipidul „maître", care de altfel nu se mai potriveşte astăzi. Dar o diferenţă de douăzeci de ani între doi oameni exclude apelativul „prieten", mai ales din partea celui mai tânăr. (Discipolul meu T... nu mi-ar putea spune niciodată: „Iubitul meu prieten".) Îmi acordă femeia, prin acest cuvânt, dispensă de zece ani, ceilalţi zece fiind apanajul însuşirii mele de bărbat?...

Era în odaia de primire. Strângea obiectele mărunte şi le învelea în hârtie. Şi-a retras mâna când am voit să i-o sărut: „E plină de praf". La protestările mele, a fugit în camera de-alături, am auzit-o spălându-se zgomotos şi, întorcându-se în odaie: „Uite, dacă vrei numaidecât să faci toate politeţile. Dar să ştii că le faci acum şi pentru sfârşitul vizitei". I-am sărutat aşadar mâinile amândouă.

În zâmbetul cu care îmi spunea aceste cuvinte mi s-a părut că disting, stingându-se treptat, murind, o intenţie de ironie, şi zâmbetul era numai în ochi. Peste câteva clipe zâmbetul îi iradia, bun ca o lumină caldă, nu numai pe toată figura, dar parcă pe întreaga ei făptură.

- Ai să stai două ceasuri să-mi ţii de urât, dacă nu ai altceva mai bun de făcut. Vrei? Pe urmă am treburi care au să mă poarte prin toate odăile şi prin cămară... Dar deseară trebuie să facem o plimbare de adio, lungă, lungă, lungă... Nu te chem la masă, pentru că nu aveam masă ca lumea.

Împachetăm tot.

Cu decolteul în formă de inimă şi braţele, de gospodină, goale până la cot, plecându-se ici, ridicându-se în vârful picioarelor dincolo, era aceea care ar fi putut fi lângă mine totdeauna dacă m-aş fi născut cu zece ani mai târziu şi care acum pleca cu viaţa ei tot atât de departe de a mea, ca Sirius de Alfa din Centaur.

Fără calcul, fără şovăire, probabil pentru că începea de pe acum să fie departe, dar probabil şi pentru că mi-o apropiase: ,,Iubitul meu prieten, te aşteaptă A...", şi fără să-mi dau seama de însemnătatea vorbelor, i-am spus la sfârşitul unor cuvinte de regret, de un caracter mai general, că mă lasă singur. Mi-a răspuns tot atât de simplu:

- Ce pot să fac? Dar n-ai să pleci şi mata în curând de aici?

- Nu-i vorba de locul unde o să fiu şi nici de singurătatea materială. (Prima mea ,,declaraţie!)

- Ce pot să fac? repetă ea. În tonul ei era parcă conştiinţa unei culpe. Am interpretat cum trebuie acest ton? Orice femeie are ceva matern faţă de bărbatul pentru care are afecţiune când el suferă, chiar şi fata mică pentru un om în vârstă, şi o ţărancă pentru Napoleon I Bonaparte. Cuvântul Adelei a mângâiat pe omul normal, pitit undeva în fundul fiinţei mele, dar celălalt ar fi preferat altceva, fie şi punctul de-a dreptul ironic, care îi diabolizează uneori atât de sfâşietor zâmbetul şi creează oricum un fluid subtil între mine şi ea.

Dar Adela, care nu poate stărui multă vreme în atitudinea asta de suflet şi care toată vara asta (n-am nici o îndoială!) a avut o iritaţie surdă împotriva mea - din cauza trecutului? din cauza prezentului? din cauza amândurora? - îmi dădu această modestă satisfacţie:

- Cât ai să mai stai aici?

- Peste două zile plec la Bucureşti, şi peste cinci, la Viena.

- Eram convinsă că ai să-ţi execuţi, în sfârşit, programul de excursii prin munţi (îmi spunea aproape pe faţă că renunţasem la excursii din cauză că nu m-am putut despărţi de ea toată vara) şi-mi părea rău că nu pot să te însoţesc şi eu. Pentru prudenţă, m-aş fi dat drept sora matale. (Atingea, pentru întâia dată, fără nici o necesitate practică, problema raporturilor noastre prea libere şi prea strânse - şi atât de preţioase din cauza caracterului lor tulbure şi a piedicilor sfidate). De ce-ai renunţat la excursii?... Mata nu vrei niciodată ceea ce vrei...

Cuvintele ei se raportau la părăsirea programului meu carpatin, dar fraza, cu tot caracterul ei general, severitatea, maturitatea cu care a rostit ultimele cuvinte nu lăsau nici o îndoială că erau o aluzie (poate o mustrare?) la şovăielile mele faţă de dânsa.

Începuse cu înţepături şi isprăvea neliniştitor... Am plictisit, ori am ofensat pe femeia aceasta cu tristul meu hamletism? Dacă ar fi fost crudă şi cu adevărat cochetă, aş fi amuzat-o şi ar fi fost mai bine, oricât ar fi suferit mândria mea. Dar pare că n-am amuzat-o. Dacă îi sunt indiferent, am plictisit-o; dacă nu, am ofensat-o. Supraom, care-i doreşte fericirea!...

Nu i-am răspuns nimic. I-am cerut adresa exactă ca să-i trimit cartoane cu vederi. Mi-a spus cu o tremurare necunoscută de lumini în albastrul ochilor şi cu glasul ei cel mai voalat, privind în lături: „Nu ştiu bine unde am să fiu săptămânile viitoare". Dar cum nu putea sta la îndoială decât între două adrese, şi amândouă la locuinţele ei, la ţară şi la oraş, era limpede că nu vrea să se prindă în obligaţiile corespondenţei.

Pentru cine se teme ea? Probabil că numai pentru mine. Vrea să mă vindece, să curme jocul, pe care desigur l-a înţeles prea primejdios... Primejdios, pentru că ceea ce se petrece în mine ori nu are nici un ecou

Primejdios, pentru că ceea ce se petrece în mine ori nu are nici un ecou în ea, ori dacă are, ea vede lupta care se dă în mine şi imposibilitatea de a fi fericit orice ar simţi şi orice ar face?

Dar ceasornicul îmi arătă că cele două ore trecuseră. Trecuseră prea repede. Fără să-mi dau seama, avusesem iluzia că timpul stă şi el împreună cu noi, amical. Dar el îşi îndeplinea implacabil funcţia de a uza totul şi de a ucide viaţa. Trebuia să plec:

- Duduie, audienţa s-a isprăvit. Cuvântul i-a plăcut şi, ca să răspundă glumei mele, mi-a întins mâna să i-o sărut, cu aere de regină, dar şi-a adus aminte că-i prăfuită şi a retras-o. Suntem atât de departe de acum o lună, când ea era încă ucenicul şi eu ,,maestrul". Acum între noi s-a stabilit cu totul raportul etern dintre femeie şi bărbat. Raport care întotdeauna mi s-a părut acela dintre manejele subtile ale pisicii şi naivitatea ursuză a câinelui. Şi ce frumoasă era în clipele astea, cu o încordare de viaţă în toate liniile ei zvelte, cu mânecile suflecate şi cu pala ei de aur pe jumătatea stângă a frunţii!

Încă nu pot înţelege ce s-a întâmplat... În seara asta ultimă, ne-am plimbat departe, pe şosea, ,,să ne luăm adio" de la natură şi de la noi înşine, cei de până acum.

- Luna se ţine mereu după noi de câtva timp, aci la Văratic, pe drum, acasă, chiar şi ziua. Nu mai suntem singuri.

La observaţia asta banală, Adela mi-a răspuns cu vocea ei înceată, dând frazei un ton confidenţial:

- Da, ne urmăreşte. Să fim prudenţi... O glumă fără semnificaţie precisă? Un noli me tangere? O zădăreală? Oricum, aceste cuvinte erau întâia ei recunoaştere explicită că acum nu mai eram cei de alătădată, ci o femeie şi un bărbat în defensivă şi ofensivă, delaolaltă amândouă.

Cuvintele ei îmi erau scumpe, şi pentru nimic în lume n-aş fi consimţit să

Cuvintele ei îmi erau scumpe, şi pentru nimic în lume n-aş fi consimţit să nu fi fost rostite. Dar aceste cuvinte, care erau ca o punte invizibilă aruncată între noi, mă făceau să simt şi mai mult prăpastia dintre mine şi femeia de alături - atât de aproape şi atât de departe prin tot ce are necunoscut sufletul altui om, prin neştiinţa mea despre ceea ce se petrece în ea, prin şovăirile mele faţă de dânsa şi faţă de mine însumi şi prin frica mea de ea. Eu mergeam gândind toate acestea. Ea visa sfârşitul serenadei lui Schubert, atât de-ncet şi de distrat îl îngâna, fără să-l mai poată părăsi.

Era frig şi umed. Adela pusese haine groase şi mănuşi. Pe cap avea o beretă, de sub care se răzvrătea părul, umezit parcă de lumina lunii. Căutând să evităm prundul drumului, ne îndepărtam adesea unul de altul. Atunci ea mă chema lângă dânsa făcându-mi loc pe îngusta fâşie fără pietriş. Nu se auzea nimic în toată imensitatea decât nota misterioasă, naiv frântă, a buhailor-de-baltă de prin şanţurile drumului, geamăt al nopţii şi al pământului. Fusta de mătase suna aspru sub rochia groasă şi strânsă pe picioare a femeii de lângă mine. Dar când am ieşit în câmp... o, luna avea altceva de făcut decât să ne urmărească pe noi. Ea ţesea aburii care se târau pe câmpie în pânze destrămate de argint, până departe, cât vedeam cu ochii. Pe unele întinderi, ceaţa mai deasă şi mai aşezată forma lacuri, din care răsăreau copaci singuratici, ale căror umbre păreau oglindirea lor în apă. Iar în fund, spre Văratic şi Agapia, înspre care se încovoia câmpia cu lacurile în pantă, munţii, ca nişte valuri de fum gros, izvorau parcă atunci din pământ, dându-ne iluzia că asistăm la originea lucrurilor. Iar peste toate, departe în adânc, dincolo de înălţimile Sihlei, clipea din secundă în secundă o pleoapă de foc colosală şi sinistră ca reflexul unui incendiu din altă lume.

Adela se opri, îmi luă braţul şi se strânse lângă mine, speriată. Ea nu ştia că pleoapa sinistră de foc erau lucorile unei furtuni îndepărtate.

Împrejurimile banale, cunoscute aşa de bine de noi - valea pe unde fusesem de atâtea ori, cu ogoare şi aşezări omeneşti, munţii Văraticului, pe care-i urcasem ca într-o promenadă, - nu mai erau ele. În locul lor, şi la câteva minute de ultimele maghernițe ale uliţei noastre, apăruse o lume din altă epocă geologică, în care umblam acum singuri, Adela şi cu mine. Şi dacă eu mai văzusem cândva aceste secrete ale nopţilor de munte - dar niciodată pe toate la un loc ca acum - pentru ea totul era nou.

Uimită la început şi entuziasmată mai pe urmă, pierzând probabil sentimentul realităţii şi deci şi al tacticii dictate de duelul dintre pasiunea mea mută şi instinctul ei defensiv, în mijlocul acestei lumi ireale, unde rătăceam ca pe o altă planetă, Adela (acum stăteam unul lângă altul pe trunchiul unui copac căzut de pe marginea drumului) îmi luă o mână între mâinile ei, pe care şi le puse pe genunchi. Gestul era anormal, străin raporturilor dintre noi... Dar în mediul acesta din alte lumi, gestul anormal era cel normal. Gândurile, simţirile şi faptele se ajustează mereu la împrejurări, inconştient. O mică schimbare în mediu provoacă o deviere a sufletului. (Lampa de pe masă, mutată pe un scaun din colţul camerei, modifică tot peisajul încăperii - alte umbre, alte proporţii - determină altă tonalitate a sensibilităţii, altă direcţie a gândirii şi alte reacţii...)

Un plop de alături palpita încet. Mai departe, se contura imprecis prima casă din Valea-Seacă. Dar toate erau într-un deficit de realitate. Spiritul nu le putea conferi întreaga existenţă... ,,Uite, lacul vine la noi. E şi o barcă pe el", şi-mi strânse mâna într-ale ei, de fericire.

Când ne-am ridicat de pe trunchi, am luat pe Adela de mână, am păşit mai departe prin ceaţa de pe jos, care părea lumină de lună condensată. Umblam tăcuţi, ţinând-o - nu; ţinându-ne - de mână, şi din ce în ce mai conştient că s-a întâmplat ceva neobişnuit, acum pentru întâia oară, c-

am trecut în altă fază a vieţii. Dar toate se confundau în conştiinţă, erau tulburi şi fără concluzie. De la o vreme mi-am pus mâna în buzunarul pardesiului împreună cu mâna ei. Ea s-a întors un moment spre mine, copilăreşte. Toată viaţa ei şi toată viaţa mea o simţeam concentrată în micul ei pumn închis în palma mâinii mele. O mică mişcare a mâinii ei şi - prin voinţa ei? prin voinţa mea? prin a amândurora? prin a nimănui? - pumnul ei se eliberă şi mâinile noastre se întovărăşiră, mai strâns, prin degete. Aproape de Valea-Seacă ne-am întors înapoi. Mişcarea de a ne întoarce ne-a despărţit degetele. Dar Adela, conştiincioasă, a restabilit situaţia de mai înainte.

Când am intrat în Bălţăteşti, mâna ei era încă proprietatea mea, ca dincolo. Dar faptul rămânând acelaşi, semnificaţia acum devenea alta. Şi când ea îşi desfăcu mâna de a mea, deget cu deget, cu mişcări fine, parcă, din delicateţe, pe ascuns de mine, şi o scoase din buzunarul pardesiului încet, pe nesimţite, simţii că aşa trebuia să facă: lumea în care fusesem adinioarea, spectacolul unic, era demult, era departe, era ca amintirea, la deşteptare, a unui vis în vis.

Dar realitatea de fiecare zi năvălea toată, cu sentimentul că peste câteva minute se isprăveşte ultima seară şi cele din urmă momente petrecute cu Adela.

Aproape de casă am rugat-o să-mi scrie, măcar un cuvânt, la două-trei luni. Cochetând, cochetând altfel, cochetând şovăitor, cochetând supus, mi-a promis, dar trimiţându-mi cuvintele legate parcă de un fir elastic, ca să mi le ia înapoi, tocmai când credeam că mi le-a dat cu totul. „Ce să-ţi scriu?... În viaţa mea nu se petrece nimic... Bine, am să-ţi scriu..." Apoi, fără tranziţie, m-a întrebat de ce natură e sentimentul meu pentru ea.

Mi-am dat bine seama că momentul e decisiv. Dar n-am avut nici

slăbiciunea de caracter de a-i spune că o iubesc, nici tăria de a-i spune: prietenie. Alunecând pe panta sufletului, i-am răspuns, cu ezitările unui om care caută conştiincios, şi nu găseşte încă, formula exactă, că ceea ce simt pentru ea e „un sentiment foarte curios".

Imediat mi-a replicat, aproape ofensată:

- Adică bun de pus la muzeu? Strâns astfel de aproape şi puţin biciuit în mândria mea, dar înconjurând cuvântul teribil, i-am definit sentimentul meu „curios": „O nesfârşită prietenie pasionată". (Cuvântul „prietenie" avea rolul să slăbească efectul celuilalt, ca eterul care insensibilizează şi face suportabilă înţepătura.)

N-am spus nimic. Ajunsesem la poarta casei ei. Eram, amândoi, în atitudinea care precede despărţirea. (Calculase locul şi momentul? Alesese ultima întâlnire, ca totul să rămână fără urmare? Ori aşteptase, şi acum, plecând, se împlinise termenul?) Şi-a trecut numai mâna pe ochi şi pe frunte. Îi simţeam respiraţia aproape, parfumul fierbinte al fiinţei ei. Stătea nemişcată, înaltă, ea toată, cu toată prezenţa ei, cu teribila ei prezenţă. Îi simţeam căldura trupului întreg, de la distanţă. I-am luat o mână, i-am scos mănuşa, dezbumbând-o inexpert. Aveam sentimentul că o dezbrac puţin. I-am sărutat mâna multă vreme, când pe o parte, când pe alta, apoi, cu o senzaţie şi mai otrăvitoare, între încheieturile degetelor şi, dându-i în sus mâneca îngustă a pardesiului, i-am sărutat braţul de la încheietura mâinii până la stofa răsfrântă. Braţul avea miros de ambră. Ea tăcea, cu faţa întoarsă acum. O rugam să meargă în casă, să nu răcească, dar îi ţineam mereu mâna, în care nu simţeam nici o intenţie de împotrivire sau de impacienţă şi pe care o sărutam mereu, în toate felurile. Stând cu faţa întoarsă, în întuneric şi sub copacul care ne adăpostea şi făcea întunecimea mai densă, nu puteam să-i văd bine faţa. Dar din atitudinea corpului, din reacţia mâinii, din inflexiunile braţului îmi

pare (acum, căci atunci nu gândeam nimic) că era tulburată, încurcată, alarmată, moleşită, fără voinţă. În sfârşit, repurtând cea mai mare victorie asupra mea de când exist, am lăsat din mână mica pradă - ea şi-a trecut din nou mâna pe ochi şi pe frunte când îmi spunea, şoptit: ,,Bună seara" - şi m-am despărţit de dânsa c-un sentiment de fericire, de durere, de ruşine, de triumf, de spaimă, şi, cu o revărsare de tinereţe în piept, am apucat spre Văratic.

Dar m-am întors îndată, să stau aproape de ea, pe banca de la poartă. Se plimba prin cerdac. Îi auzeam paşii repezi. Sunetul, ritmul paşilor îmi dădeau halucinatoriu imaginea corpului ei în mişcare. Şi odată cu sunetul paşilor, părea că vine de la ea, şi-mi ucide voinţa, un fior subtil al vieţii ei. Realitatea asta nouă, care începuse acum o jumătate de oră, mă uimea. Îi spusesem că o iubesc, mă lăsa s-o iubesc. Dacă aş fi vrut să-i sărut picioarele, care umblau acum neliniştite prin cerdac, sunt sigur că m-ar fi lăsat, atât de mult nu mai avea nici o voinţă în clipele acele. S-a împotrivit numai la un singur lucru. Cerându-i să-mi acorde o favoare, fără să i-o specific, şi acordându-mi-o cu un ,,da" înăbuşit (ce-o fi crezut?), i-am şoptit: ,,Dă-mi voie să-ţi spun pe nume: Adelina". Ea m-a corijat cu vocea puţin iritată: ,,Nu, nu! Spunemi Adela!" În adevăr, ceea ce se petrecea între noi nu era gingaş. Iar diminutivul era de un gust îndoielnic. (De unde izvorâse acest cuvânt, la care nu mă gândisem niciodată?)

Adela continuă să se plimbe repede. Femeia înaltă se plimba agitată din cauza mea şi se gândea intens la mine. Întreagă viaţa ei lăuntrică era determinată în aceste momente de existenţa mea. Îmi era cu profunditate bine să stau aproape de ea şi s-o păzesc. Şi nu voiam să cuget nimic, pentru că simţeam că o idee inamică se încearcă să izbucnească în conştiinţă, ideea care mă chinuieşte acum şi se rezumă simplu detot: I-am sărutat mâna şi braţul ca un amant... Cu ce drept? Cu dreptul învoirii

am sărutat mâna şi braţul ca un amant... Cu ce drept? Cu dreptul învoirii ei postume? Dar ce putea sa facă? Putea aduce ea un afront, cu atât mai dureros cu cât faptul era mai grav, ,,maestrului" pentru care are stimă, admiraţie, simpatie, recunoştinţă? Şi căruia cochetăria şi rarele ei abandonări sufleteşti (poate simplă ofrandă graţioasă adusă omului matur, căruia voia să-i acorde tot ce-i putea acorda en tout honneur îi dăduse pretextul să facă ce a făcut?

E ruşinos să înclin spre ipoteza că mă iubeşte. (Era adolescentă când treceam de amiaza vieţii!) Dar... nimic nu e adevărat şi totul e posibil. În cazul acesta, nu m-am purtat mai bine decât în celălalt. Nu i-am răspuns clar că o iubesc, deşi, cu deplină conştiinţă sau nu, ea a făcut tot ce putea ca să-mi provoace destăinuirea; m-am ferit în mod lamentabil: mi-am trădat voinţa de a nu-i spune că o iubesc; am cedat, silit parcă de provocarea ei, debitându-i ridicola mixtură ,,prietenie pasionată", după şi mai ridicolul ,,sentiment curios"; nu am întrebat-o nimic, nu i-am cerut nimic, nu i-am propus nimic, nu i-am făgăduit nimic. Aşadar, din motive de înalt ordin moral şi sentimental - imposibilitatea de a crede că o femeie ca ea mă poate iubi, frica de a nu o putea face fericită chiar dacă m-ar iubi, care deghizează poate o laşitate, - m-am comportat, mai rezervat doară, ca orice bărbat care prinde într-un colţ mai întunecat pe o femeie cu care flirtează şi pe care o crede destul de accesibilă!

Am căzut ca o femeie isterică, m-am dat pradă mâinii ei mici, care se dăduse şi ea pradă supusă şi pe care o simt şi acum pe buze şi în inimă...

Dar orice a simţit, atunci, orice simte acum, raportul dintre ea şi mine s-a schimbat radical, pentru totdeauna, până la moarte...

A plecat cu câteva minute înainte de ora zece. A făcut totul, ori s-a petrecut totul, ca să fiu sigur că n-am ofensat-o, ori că... cine ştie? - căci

m-a întâmpinat cu o conțientă simplitate şi cu o neascunsă pornire de ataşament, probat de la început prin întârzierea mâinii ei într-a mea, multă vreme încă după ce mi-o dăduse. (Şi mi-o dăduse - ori mi se pare? - cu gestul cu care încredinţezi cuiva un obiect, cu care i-l „dai".) M-a dus la banca din cerdac, mi-a făcut loc lângă dânsa, a pus în voce - anume? instinctiv? - intonaţii neobişnuit de calde.

Când trebuia să plece, după ce şi-au luat adio cu toţii, s-a întors şi - crezând momentul potrivit, căci ceilalţi erau ocupaţi cu ultima aranjare a lucrurilor mărunte şi a persoanei lor în landau - mi-a pus încheietura mâinii pe gură (mâna şi braţul!), mi-a dat mănuşa pe care i-am scos-o aseară din mână, şi apoi, fulgerător, s-a aplecat cu buzele pe mâna mea, cu primejdia de a se da în spectacol întregii ogrăzi şi, fără nici un cuvânt, s-a întors la trăsură.

Cu mâna pe mânerul de la portiţa landaului, a şovăit un moment, apoi s-a urcat repede.

Birjarul a închis portiţa în urma ei şi, în clinchet de zurgălăi, Adela s-a dus. De pe canapeaua de dinainte, şi-a mai scos capul de câteva ori din landau, cu fluturări de voal - voalul care-mi dezmierdase buzele pe drumul spre Văratic şi pe care de atunci nu şi-l mai pusese niciodată - şi, la o cotitură a drumului, după o dugheană dărăpănată, dispăru într-o singură clipă cea din urmă fluturare a voalului roz.

În acest moment începu trecutul. Ca o muzică de pe alte tărâmuri, reflectată într-un ecou, erau toate câte se petrecuse în zilele fierbinţi ale verii, care trecuse şi ea... Cetatea Neamţului, Văraticul, Ceahlăul, drumurile pline de soare, nopţile cu lună îmi apăreau acum ca un cortegiu al verii, care defilase repede şi dispăruse după orizont, condus de Adela.

Mi-a sărutat mâna din prisosul inimii, în emoţia despărţirii de prietenul

copilăriei şi adolescenţei ei şi de omul înnebunit de tinereţea ei? A pus în gest o intenţie de reciprocitate, dar l-a făcut tardiv, ca să nu-i dea o semnificaţie disproporţionată cu sentimentele ei, ori fiindcă ştie că nu vreau să-i cer ceea ce doresc cu sălbăticie?

Am impresia că a murit. Casa ei a stat toată ziua cu ferestrele deschise şi cu lucrurile întinse la soare în cerdac, pe frânghii. Iar acum noaptea, acolo unde altădată era lumină şi viaţă, e tăcere şi nemişcare. În odaia unde râdea şi cânta Adela, acum e întunecime şi dezolare, şi geamul ei, care strălucea în noapte, acum e o lespede de marmură neagră.

„Fost-a, n-a fost, ori a fost vis?" Cuvintele astea simple, puţin cam ridicole, scrise cu litere chirilice într-o carte veche de stihuri, mă obsedează.

Mă duc sub copacul mare, unde i-am spus cândva, odinioară...

Da, i-am spus... I-am spus stângaci, ofensator de stângaci, subliniind că nu vreau să-i spun, dar i-am spus! Atunci mi-a dat mâna ei mică şi rece şi puţin din braţul ei rotund cu miros de ambră, când i-am simţit inima în pulsul care bătea alarmat sub buzele mele.

Dacă i-aş fi cerşit fiinţa... A trecut fericirea pe lângă mine, şi nu i-am pus mâna în piept?

Plouă tomnatic, mărunt şi rece. E mai bine aşa, acum, când ea nu mai există. Splendoarea lunii ar fi o sfruntare! Stau cu mănuşa ei mică, îngustă, cu degetele subţiri, cu nasturii descheiaţi atunci de mine pe începutul braţului ei rotund cu miros de ambră. Mi-a dat-o ca o amintire? Mi-a dat-o ca un zălog?

După amiază am rătăcit pe şosea, afară din sat. Acolo unde erau munţii, nu mai era nimic. Neguri grele, mortuare acopereau singurătăţile. Pe drumul plin de apă, ţărani cu cojoace şi căciuli, femei cu saci în cap

ieşeau din ceaţă şi intrau în ceaţă.

Am apucat drumul muntelui, pe unde fusesem de atâtea ori cu ea. Trunchiul răsturnat, pe care am stat în noaptea aceea de altădată cu mâna în mâinile ei, acum era ud, trist, părăsit... I-am chemat imaginea, dar imaginea n-a venit. Aveam în ochi, şi din ochi proiectată în suflet, expresia figurii ei, dar imaginea era rebelă. Impresiile, senzaţiile, dorinţele provocate de ea în totul şi de fiecare farmec al ei în parte îi întunecau claritatea imaginii. M-am dus s-o caut la ea. Am inventat un pretext ca să intru în casă. Era atât de gol! Lipsea nu numai ea, dar şi acele obiecte care ţin de om şi dau locuinţelor viaţă şi personalitate. Am umblat prin odăi, păşind încet, în secret. Mi se părea că tulbur supărător, că nu respect liniştea de moarte, eternă de acuma nainte, lăsată de ea. Mi se părea că ofensez cu zgomote vulgare muzica amintirilor. Am pus mâna pe toate câte ştiam că trebuia să le fi atins ea, am stat pe unde obişnuia să stea ea, pe jilţul de trestie, pe capătul canapelei din odaia de primire, cu fiorul că ocup în spaţiu locurile pe care le umpluse ea cu fiinţa ei. Apoi, conştient de îndrăzneala mea irespectuoasă, m-am dus în camera ei de culcare. Aş fi vrut să stau un moment pe patul ei, dar mi s-a părut că aş comite un abuz grosolan. (O, filozofule al „materiei şi forţei"!) În aer plutea încă - ori era o iluzie? - parfumul ei, pe care l-am simţit în inimă, amestecat cu viaţa ei, în munţii Văraticului şi în noaptea cea din urmă. Dacă aş fi putut capta această singură şi ultimă realitate, care mai rămăsese aici de la ea... Oglinda, prin care mi-a zâmbit în dimineaţa aceea îndepărtată şi care-i încadra capul şi bustul, acum reflecta stăruitor şi inutil o litografie din perete. Căutam ceva din ea, de la ea, dar afară de parfumul din aer, mai vag decât reminiscenţele în agonie, nu mai rămăsese nimic! Ori, dacă în vibraţiile de aer şi de eter din odaie stăruiau poate încă ecoul glasului ei şi imaginea figurii ei râzătoare, simţurile mele obtuze nu le puteau culege şi

trimite sufletului. Am tras unul după altul două saltare ale scrinului, în care nu mai era nimic decât tristeţea mocnită a saltarelor goale, apoi pe al treilea, din care s-a răspândit, ca o adiere din trecut, acelaşi parfum al ei, şi apoi pe cel din urmă, unde am găsit un degetar stricat şi o bucăţică de dantelă albă. Am luat obiectele scumpe şi le-am pus în portofoliu lângă mănuşă, lângă biletele ei, lângă pana pitpalacului şi lângă acul de siguranţă cu care mi-a prins pelerina în munţii Văraticului. Atâta rămăsese de la ea - şi florile presate, rest mort din strălucirile verii, dispărută odată cu ea. Şi în odaie, patul pe care dormise, scrinul unde-şi ţinuse pânzele subţiri şi oglinda care-i reflectase capul, şi pieptul, şi braţele, şi zâmbetul din dimineaţa de altădată.

Când am ieşit în cerdac, prin draperiile grele de pe deal s-a furişat o rază, răspândind peste plai un abur de aur, ca atunci pe Ceahlău. Dar în curând raza se stinse în negurile tomnatice de pe înălţimi.

Table of Contents